

XVI.
SPRAWOZDANIE
dyrekcyi
c. k. gimnazyum polskiego
w Cieszynie
za rok szkolny 1910/11.

13867

T r e s c :

- a) Powstanie listopadowe w poezyi niemieckiej. Napisał prof. Jan Galicz.
- b) Wiadomości szkolne, podane przez dyrektora.

CIESZYN.
Nakładem funduszu naukowego.
1911.

21. 12. 21.
Spr. 23

JAN GALICZ.

Powstanie listopadowe w poezji niemieckiej.

I.

Polityczny upadek Polski przyjęła Europa z obojętnością, co wobec zupełnego zaniku moralności politycznej u ówczesnej dyplomacji europejskiej jest zrozumiałem. „O, ile tutaj nadaremnie szukałibyśmy z wyjątkiem jedynie Turcyi głosów sprawiedliwie oceniających podziały Polski, o tyle świat naukowy w przeważnej większości gwałt ten potępił. Między innymi charakterystyczne są słowa wybitnego angielskiego historyka i męża stanu Broughama: „Upadł naród polski wśród najnotliwszych zabiegów około utwierdzenia swojej niepodległości, po heroicznej walce ku jej obronie. Upadek jego wiecznie oskarżać będzie zbrodnię Moskwy, zdradę Prus, głupię, obojętność Europy całej“¹⁾. Ale i w Niemczech odzywały się podobne głosy.

Bezpośrednio po pierwszym rozbiorze ujął się za Polską Krzysztof Marcin Wieland w swem piśmie „Teutscher Merkur“ (1773), a Fryderyk Daniel Schubart napisał płomienny wiersz p. t. „Polonia“ (1774), świadczący o wielkiej sympatyi wobec Polski, którą sąsiedzi tak bardzo skrzywdzili.

Konstytucya 3. maja miała także w Niemczech, jak wogóle w całej zachodniej Europie, wielu wielbicieli i przyjaciół. Bohaterskie zapasy Polaków w obronie tejże konstytucyi i w obronie wolności kraju-ojczystego zjednały dla nich sympatyę prawie wszystkich Niemców, która objawiła się w szeregu utworów literackich²⁾,

¹⁾ Tomasz Siemiradzki, Porozbiorowe dzieje Polski. Cieszyn 1910, I., 88.

²⁾ Por. szczegóły w dziele R. Arnolda „Geschichte der deutschen Poeteliteratur“ t. I; -dzieło bardzo cenne, doprowadzone do końca XVIII. w.

począwszy od poematów Jana Gotfryda Seumego (1763—1810) i listów filozofa Jana Bog. Fichtego (1762—1814) a skończywszy na E. T. Amadeuszu Hoffmianie (1776—1822), Zacharyaszu Wernerze (1768—1823) i Henryku Heinem (1797—1856). Szczególnie znacznymi są słowa Heinego w jego piśmie „Über Polen“ (1822)³⁾, które warto w dosłownym brzmieniu przytoczyć: „Auch die Brust des Nichtpolen wird von Mitgefühl durchdrungen, wenn man sich die politischen Leiden aufzählt, die in einer kleinen Zahl von Jahren die Polen betroffen. Viele unserer Journalisten schaffen sich dieses Gefühl vom Halse, indem sie leichtthin aussprechen: die Polen haben sich durch ihre Uneinigkeit ihr Schicksal selbst zugezogen und sind also nicht zu bedauern. Das ist eine törichte Beschwichtigung! Kein Volk, als ein Ganzes gedacht, verschuldet etwas; sein Treiben entspringt aus einer inneren Notwendigkeit und seine Schicksale sind stets Resultate derselben. Dem Forscher offenbart sich der erhabene Gedanke: daß die Geschichte (Natur, Gott, Vorsehung u. s. w.) wie mit einzelnen Menschen, auch mit ganzen Völkern eigene große Zwecke beabsichtigt und daß manche Völker leiden müssen, damit das Ganze erhalten werde und blühender fortschreite. Die Polen, ein slavisches Grenzvolk an der Pforte der germanischen Welt, scheinen durch ihre Lage schon ganz besonders dazu bestimmt, gewisse Zwecke in den Weltbegebenheiten zu erfüllen. Ihr moralischer Kampf gegen den Untergang ihrer Nationalität rief stets Erscheinungen hervor, die dem ganzen Volke einen anderen Charakter aufdrücken und auch auf den Charakter der Nachbarvölker einwirken müssen“⁴⁾.

II.

Sympatya dla Polaków buchnęła jasnym płomieniem dopiero wówczas, gdy Polska za przykładem ludów zachodnio-europejskich

³⁾ Heinar. Heines sämtliche Werke, herausgeg. v. D. E. Elster, Leipzig & Wien VII., 204.

⁴⁾ Zupełnie inaczej zapatruje się na sprawę Polski Goethe, który z okazji skoniśkowania przez rząd pruski dzieła historyka Fryderyka J. L. Raumera p. t. „Polens Untergang“ za okazaną w niem dla Polski sympatyę nie wahał się wypowiedzieć następujących słów, niegodnych wielkiego męża: „Ich stelle mich höher als die gewöhnlichen platten, moralischen Politiker; ich spreche es geradezu aus: kein König hält Wort, kann es nicht halten, muß stets den gebieterischen Umständen nachgeben; sollte Preußen mit leeren Händen dabei ausgehen, während Rußland und Öster-

chwyciła za oręż, ażeby zrzucić z siebie jarzmo wroga, który mimo przysięgi i przyrzeczeń uroczystych łamał konstytucję, nadaną jej przez Kongres wiedeński i bezwzględnie deptał zagwarantowane przez mocarstwa prawa. Nadeszła pamiętna noc 29. listopada r. 1830, w której patryotyczna młodzież porwała za sobą naród polski do nierównej walki z odwiecznym wrogiem. Walkę tę przyjęła Europa z entuzjazmem. Wówczas także od razu w Niemczech podnoszą się głosy w obronie naszej sprawy, a przede wszystkim poeci w płomiennych wierszach przedstawiają świętość walki polskiej. H. Harring (1798–1870), uczestnik ongiś powstania greckiego i znawca stosunków polsko-rosyjskich (służył w wojsku rosyjskim od r. 1828–1830), wita powstanie polskie pięknym wierszem p. t. „Krwawy mazur“ (6. grudnia 1830) jako zapowiedź wyzwolenia się ludów wogóle z kajdan despotyzmu⁵⁾.

Z tego samego stanowiska wychodzi August Platen v. Hallermünde, wzywając ziomków swoich do walki z despotyzmem, który wyrugować należy na wschód:

„Will sich aus Borussia nie
Trollen Dame Despotie,
Spannen wir, sie wegzutragen,
Selber uns an ihren Wagen,
Zieh sie fort an goldner Deichsel
Über die Weichsel.“

Sprawa powstającej Polski: to sprawa ogólnoludzka, bo tu chodzi o wolność ludów wogóle:

„Aus Europa muß hinaus
Jeder absolute Graus!
Moskowiten oder Türken
Wollen uns entgegenwirken?
Kehrt nach Osten eure Taten,
Asiaten!“⁶⁾

reich zugriffen? Für uns, arme Philister, ist die entgegengesetzte Handlungsweise Pflicht, nicht für die Mächtigsten der Erde“.

Słowa te cytuję według rozprawy prof. Kazimierza Missony p. t. „Niemcy a Polska“, Jarosław 1910; autor tejże powtórzył je za R. Arnoldem.

⁵⁾ Ten sam autor napisał pamiętniki o Polakach „Memoiren über Polen unter russischer Herrschaft“ w 2 t., (w r. 1831) cenne bardzo, a dotąd literaturze polskiej nieprzyswojone. Jako Niemiec jest świadkiem bez-

Poeta uważa Rosyę za uosobienie despotyzmu, ciężącego na całej Europie, i dlatego wita powstanie polskie w nadziei, że teraz właśnie nadejdzie chwila, w której ta twierdza despotyzmu runie. Wolność — to ideał, za który nie żał walczyć i umierać:

„Es ist die Freiheit iener Puls,
Der stets lebendig schlägt,
Der stets zum Kampfe treibt ein Volk
Für seinen eignen Herd“⁷⁾.

Carowie chcą uchodzić za legalnych władców polskich, mimo że podstępem, zdradą i gwałtami zniszczyli Polskę. Poeta wskazuje na zbrodnie, popełnione w samej rodzinie carskiej; zbrodnie te stały się tradycją, nie więc dziwnego, że na zewnątrz popełnia się je również na narodzie całym, a car Mikołaj nie odrodził się od swych poprzedników:

..... „Hörst du Rache schreien? Um Rache
Schreien Peter, Paul und Iwan:
Selbst des zwölften Karls Besieger
Ließ den eignen Sohn vernichten.
Blutig fängst auch du zu herrschen
An! Von deinem Hause kehrt sich,
Voll von Abscheu, weg die Sonne,
Wie vom Haus der Tantaliden!“⁸⁾

Sprawę Polski uważa Platen za świętą, pretensje natomiast rosyjskiego władcy są najzupełniej niesłuszne i pozbawione wszelkiej prawnej podstawy:

„Nun rühm' er (car) sich nicht und erdichte
Ein göttlich Recht. Es ruft Geschichte
Ihr lautes Nein.
Wie manche, deren Gräber sprechen,

stromnym, kreśląc na podstawie własnej obserwacji obraz stosunków polsko-rosyjskich w pierwszych latach panowania cara Mikołaja I.

⁶⁾ Platen's sämtliche Werke, Stuttgart u. Berlin, Cotta t. I., str. 285. Aufruf an die Deutschen (11 Dez. 1830.)

⁷⁾ Platen, Werke, I. 291: An einen deutschen Staat.

⁸⁾ Platen, Werke I., 315: Der legitime Monarch.

Erlangten Kronen durch Verbrechen:
Kann ein Verbrechen göttlich sein?⁹⁾

Mikołaj to nie król z woli narodu polskiego, to uzurpator, który w zbrodniczy sposób chce zgnębić wolny naród.

O ile powstanie narodu polskiego wszyscy ludzie dobrej myśli w Niemczech powitali z zapałem, o tyle rządowi pruskiemu i austriackiemu nie było ono wcale na rękę, gdyż z jednej strony obawiały się one utraty zaborów własnych, z drugiej strony drżały na myśl, że i u nich prądy rewolucyjne wezmą górę i że także w tych państwach lud upomni się o swoje prawa. Dlatego też wnet zmieniły stanowisko wyczekujące, jakie z początku były zająły, i zaczęły wrogo występować przeciw Polakom, Prusy przez ustawianie kordonu wzdłuż granicy, Austria przez zakaz wywożenia broni do Królestwa. Przeciw temu zarządzeniu Austrii, która takie stanowisko zajęła dzięki zabiegom wszechwładnego Metternicha, protestuje austriacki poeta, Anastazy Grün, w swych „Spaziergänge eines Wiener Poeten“, w pięknym poemacie p. t. „Stare historye“. Nawiązując do oswobodzenia Wiednia od Turków przez bohater-skiego króla polskiego, Jana Sobieskiego, który po odniesionem zwycięstwie zostawił na pamiątkę sztandar z orłem białym i miecz swój w Wiedniu, przypomina ziomkom swoim te czasy, w których Polacy wspólnie z Niemcami pobili odwiecznego wroga chrześcijaństwa. Ale niestety czasy się zmieniają; Polskę spotkał los tragiczny; teraz zerwała się do walki z wrogiem, ale w tej nierównej walce stoi osamotniona bez pomocy i poparcia. Pamiątki szczęśliwszej i lepszej przeszłości ogląda poeta w arsenale wiedeńskim, ale widok ich budzi w nim zarazem smutne refleksye:

„Gleich als wollt' es wieder fechten, rasselt Sobieski's Schwert,
Rauschend aus dem roten Banner fast der weiße Adler fährt,
Gleich als wollt'er glorreich schwingen sich ins Morgenrot hinein,
Wie sein Heldenvolk im Kampfe, kraftvoll, mutig und — allein!“

Jeszcze dalej aniżeli Grün i Platen posuwa się Wilhelm Wackernagel (1806—1869) w wierszu „Do niemieckich poetów“ (1831), w którym nie apeluje do rządów, lecz do Niemców samych, ażeby zamiast czechyich słów i pisania rymów pośpieszyli na pole

⁹⁾ Platen, Werke I., 310: An einen deutschen Fürsten.

walki do Polski i stanęli w szeregach tych, co na sztandarach swoich wypisali hasło „za naszą i waszą wolność“¹⁰⁾.

Inny poeta mniej wybitny i dlatego mniej znany, J. Karol Reginald Herlos (1804—1849), piszący pod pseudonimem Herliossoha, wzywa Polaków do poświęcenia za ojczyznę, do zgody i jedności. Ciekawem jest przytem bardzo, że radzi im w celu pozyskania ludu dla swojej sprawy, ażeby uwłaszczyli włościan. Rada ta była niewątpliwie dobrą, a świadczy o tem, jak umysły w Niemczech powstaniem polskiem się zajmowały¹¹⁾.

A kiedy wreszcie wybuchła krwawa walka, poeci niemieccy nie ustają w zachęcaniu Polaków do wytrwałości, uwielbiają i sławią czyny bohaterskie wojska i wodzów a w razie klęski dodają walczącym otuchy, starają się poruszyć opinię publiczną w Europie albo też wyrażają im serdeczne współczucie.

Z długiego szeregu poetów, którzy utwory swoje tej sprawie poświęcali, wymienić wypada najwybitniejszych; są to prócz już wymienionych: Mosen, Uhland, Schwab, Kerner, Zedlitz, Grillparzer, Lenau, Hebbel, Laube, Pfizer a jako jedni z ostatnich Kinkel i Herwegh.

Ogólnie znanym jest prześliczny utwór Juliusza Mosena (1803—1867) „Die letzten Zehn vom vierten Regiment“, który w prawdziwie klasycznym tłumaczeniu J. Nepomucena Kamińskiego stał się polską pieśnią narodową. Pieśń ta z jednej strony jest wyrazem najszlachetniejszego uwielbienia dla najdzielniejszego z pomiędzy pułków polskich z r. 1831, z drugiej strony wyrazem głębokiego żalu i smutku, że krew walecznych nadaremno płynęła, gdyż nie zdołała odwrócić katastrofy. Pod względem formy zaś jest ona prawdziwą perłą wśród wszystkich poezji niemieckich, poświęconych naszemu powstaniu. W oryginale niemieckim brzmi ona następująco:

„In Warschau schwuren Tausend auf den Knien:
Kein Schuß im heil'gen Kampfe sei getan!

¹⁰⁾ Tłumaczenie tego wiersza na język polski jak i wielu innych, odnoszących się do powstania listopadowego, znajduje się w cennym zbiorze dwutomowym p. t. „Polska w świetle niemieckiej poezji“, księga pauląt-kowa wydana wspólnym kosztem i nakładem redakcyi i abonentów „Roczników Samborskich“ pod redakcyą G. Kohna, Sambor 1890—1897. W dziele tem mieszczą się tłumaczenia M. B. Antoniewicza, Maryi Bartusówny, J. Nep. Kamińskiego, Sew. Duchnińskiej, G. Kohna i innych.

¹¹⁾ W wierszu „Do Polaków“, Op. cit. T. I., str. 84.

Tambour, schlag' an! Zum Blachfeld laß uns ziehen!
Wir greifen nur mit Bajonetten an!
Und ewig kennt das Vaterland und nennt
Mit stillem Schmerz sein viertes Regiment!

„Und als wir dort bei Praga blutig rangen,
Kein Kamerad hat einen Schuß getan;
Und als wir dort den argen Todfeind zwangen,
Mit Bajonetten ging es drauf und dran!
Fragt Praga, das die Trauer Polens kennt!
Wir waren dort, das vierte Regiment!

„Drang auch der Feind mit tausend Feuerschlünden
Bei Ostrolenka grimmig auf uns an,
Doch wußten wir sein tückisch Herz zu finden,
Mit Bajonetten brachen wir die Bahn!
Fragt Ostrolenka, das uns blutig nennt!
Wir waren dort, das vierte Regiment!

„Und ob viel wackre Männerherzen brachen,
Doch griffen wir mit Bajonetten an;
Und ob wir auch dem Schicksal unterlagen,
Doch hatte keiner einen Schuß getan!
Wo blutigrot zum Meer die Weichsel rennt,
Dort blutete das vierte Regiment!

„O weh! das heil'ge Vaterland verloren!
Ach! Fraget nicht: wer uns dies Leid getan?
Weh allen, die im Polenland geboren!
Die Wunden fangen frisch zu bluten an; —
Doch fragt Ihr: wo die tiefste Wunde brennt?
Ach! Polen kennt sein viertes Regiment!

„Ade, ihr Brüder, die zu 'Tod getroffen,
An unsrer Seite dort wir stürzen sahn!
Wir leben noch, die Wunden stehen offen,
Und um die Freiheit ewig ist's getan;
Herr Gott im Himmel, schenk' ein gnädig End'
Uns letzten noch vom vierten Regiment!

„Von Polen her im Nebelgrauen rücken
Zelm Grenadiere in das Preußenland
Mit düsterm Schweigen, gramumwölkten Blicken.
Ein „Wer da?“ schallt; sie stehen festgebannt.
Und einer spricht: „Vom Vaterland getrennt
Die letzten Zelm vom vierten Regiment!“

Niemniej sympatycznie odnosi się do powstania listopadowego Ludwik Uhland (1787—1862) w przepięknym wierszu p. t. „Mickiewicz“. Wyraża on tam przekonanie, że naród polski mimo klęski na polu walki zginąć nie może, skoro wydaje takich olbrzymów w dziedzinie ducha, co Mickiewicz.

Oprócz Uhlanda także Schwab i Kerner byli przyjaciółmi Polaków.

Gustaw Schwab (1792—1850) napisał poemat „Ein Flüchtling“, w którym emigrant polski, a jest nim ostatni wódz wojska polskiego, generał Rybiński, bawiący w gościnnym domu Kenera, wyłuszcza przyczyny upadku powstania i ciska gromy na zdrajcę:

..... „der im Heimatgarten
Aufwuchs, ein unfruchtbarer Baum,
Der bei Gelag' und schnöden Karten
Verdämmerte des Lebens Traum;
Der in der Knechtschaft schwersten Tagen
Als Greis ein junges Weib gefreit,
Und, seinen Arm um sie geschlagen,
Durchtändelte die Jammerzeit.
Als nun im Fieber seine Ketten
Das kranke Vaterland zerbrach,
Rafft' er sich auf, als gält' es retten,
Sann, Freiheit jauchzend, er auf Schmach.
Er war der Tyrannei Verwalter
Auf ihrem umgestürzten Thron
Und ließ sein silberhaarig Alter
Vergolden sich mit Feindeslohn.“

Tym zdrajcą, o którym tu mowa, to Krukowiecki⁴²⁾, który Warszawę wydał na łup wrogom.

⁴²⁾ Podobny temat porusza Karol Beck (1817—1879) w poemacie p. t. „Ballada“. (Polska w poezji niemieckiej, t. II., 8.)

Justyn Kerner (1786—1862), który już podczas powstania greckiego otwarcie potępiał obojętność mocarstw europejskich wobec dążności wolnościowych Greków, zajął takie same stanowisko w kwestyi polskiej i życzył szczerze orężowi polskiemu jak najlepszego powodzenia we wzrusłej walce o nieprzedawnione prawa narodu. W zimie z r. 1831 na 32 podejmował gościnnie w domu swoim w Weinsbergu koło Sztutgartu emigrantów polskich, zdążających przez południowe Niemcy do Francyi. Sam o tem mówi w swoich „Winterblüten“:

„Der Tisch auf meinem Turne steh' zur Beicht',
Wie oft an ihm schmerzvolle Polensöhne
Sich tranken ihre schweren Herzen leicht!“

Jeden z najpiękniejszych wierszy, które powstały w tych czasach, poświęcony jest pamięci bohaterskiego generała Sowińskiego, który zginął śmiercią walecznych podczas szturm Moskali na Wołą, dnia 6. września 1831. Poeta znał wszystkie szczegóły, dotyczące tego epizodu, a wynika to z opisu śmierci Sowińskiego w kościele na Woli:

„Säulenfest sie (Polacy) stehn am Altar, doch es wächste der Feind,
der stolze,
Alle fallen, nur Sowiński steht noch auf dem Fuß von Holze.
Da mit Achtung tritt der Feinde Führer vor und spricht zum Greise:
„Ruf Pardon! tot sind die Deinen, längre Wehr ich Wahnsinn heiße!“
Doch der auf dem Fuß von Holze gibt ihm Antwort aus Pistolen;
Ruft, daß rings erdröhnt die Halle: „Das ist der Pardon der Polen!“
Und als dies er hat gerufen, sinkt auch er im Tode nieder.
Also starb der Sohn der Freiheit. --- Still ward's in der Kirche wieder.“

Józef Krystyn Zedlitz (1790—1862) opiewa śmierć polskiego żołnierza w wierszu tej samej nazwy a w poemacie p. t. „Święta walka“¹³⁾ podnosi męstwo rannych w boju Polaków, którzy mimo to postanawiają raczej zginąć, aniżeli opuścić szeregów.

¹³⁾ Oryginału niemieckiego pierwotnie nie miałem pod ręką; tłumaczenie znalazłem w dziele G. Kohna „Polska w poezji niemieckiej“, t. I, str. 268—270. Tymczasem właśnie w czasie, w którym pracowałem nad niniejszą rozprawką, wydał profesor St. Leonhard w Krakowie obszerny zbiór pieśni polskich p. t. „Polenlieder deutscher Dichter“, t. I. Krakau-Podgórze, V. v. Piasecki 1911, w którym znajdują się pieśni powyższe w oryginalnem brzmieniu niemieckiem.

Fryderyk Hebbel (1813—1863) w pierwszym okresie swojej twórczości również żywo zajmował się powstaniem polskim. W utworze p. t. „Die Polen sollen leben“ (Neujahrsnacht 1835)¹¹⁾ przedstawia Polaka, który w gronie swoich ziomków przejęty głębokim smutkiem po utracie ojczyzny pada trupem po wypiciu toaustu: Jeszcze Polska nie zginęła. Utwór „Noch ist Polen nicht verloren“¹²⁾ poświęcony jest refleksjom na temat upadającego powstania; początek powstania był dobry:

... Noch ist Polen nicht verloren!
 Schallt es laut aus jedem Mund,
 Denn die Sense und der Degen
 Sind zum ersten Mal im Bund.
 Alle Jagellonen schauen
 Aus der Höhe stolz herab
 Und der große Sobieski
 Steigt hervor aus seinem Grab.
 Heute wird der Car erzittern,
 Wenn er auch nicht weiß, warum;
 Kościuszko selbst berührt ihn
 Mit dem Totenfinger stumm.
 Heute muß sein Thron hier fallen
 Und ein Sprichwort obendrein,
 Jenes Sprichwort, drin die Deutschen
 Unsre Wirtschaft so verschreien.
 Heute sind wir alle einig,
 Heute sind wir alle gleich
 Und auf Einheit und auf Gleichheit
 Gründen wir das neue Reich.“

Niestety dzięki niedołęstwu wodzów, ciągłym sporom i wzajemnej nieufności, spowodowanej niepowodzeniami na polu walki, przyszło do ubolewania godnych rozruchów ulicznych w Warszawie, dnia 15. sierpnia 1831, kiedy to pospólstwo podburzone wywlokło z więzień osoby podejrzane o zdradę i bez sądu je zamordowało. Działo się to prawie w obliczu wroga, który już zbliżał się coraz bardziej do Warszawy. Jak równość obywatelską pojmowano, illu-

¹¹⁾ Friedrich Hebbels sämtliche Werke, M. Hesse, Leipzig, I., 35.

¹²⁾ Friedrich Hebbels sämtliche Werke, M. Hesse, Leipzig, II., 190—195.

struje poeta na wielce drastycznym przykładzie, który mimo przesady jednak jest doskonałym obrazem smutnej strony polskich stosunków społecznych. Sympatyje Hebbła bądź co bądź były wówczas po stronie Polaków¹⁶⁾.

Henryk Laube (1806—1884) domagał się w swojej powieści „Młoda Europa“ wprost odbudowania Polski.

Gustaw Pfizer (1807—1890) wita z ogromnym entuzjazmem sukcesy oręża polskiego w pierwszym stadium powstania w wierszu „Pozdrowienie zwycięzcom“ a w wierszu „Los Polski“¹⁷⁾ ubolewa nad tem, że mocarstwa europejskie nie śpieszą z interwencją, chociaż Polska na nią najzupełniej sobie zasłużyła. Ten sam autor napisał poematy: „Scena zimowa w Polsce“ r. 1831, „Drzewo sławy“, „Mit“ (alegorya) i „Cieniom bohaterów Polski“¹⁸⁾.

Wśród niezliczonych utworów, poświęconych powstaniu listopadowemu, nie brak także takich, z których przebijają satyra, zwrócona przeciw wszystkim żywiołom, wrogo przeciw Polakom występującym. Tutaj wymienić wypada twórcę „Polonii“¹⁹⁾, skonfiskowanej w późniejszym wydaniu przez rząd pruski w latach osmdziesiątych, Goth. Aug. barona Maltitza (1794—1837), który w piśmie peryodycznem, wychodzącym w Hamburgu nakładem firmy Hoffmanna i Campego od r. 1831 do 1834 p. t. „Pfefferkörner“, walczył z despotycznymi rządami państw i państweczek niemieckich i bardzo był przychylnym Polakom w ich walce o wolność. Ostrzem nieubłaganej satyry walczył również Platen²⁰⁾.

Zainteresowanie się sprawą Polski było w tych czasach ogólne. To też nie brak wśród licznej rzeszy szczerych czcicieli i przyjaciół Polaków głosów autorek niemieckich. Sprawie polskiej poświęciły utwory poetki: Anna Elżbieta baronówna Droste-Hülshoff (1797—1848) utwór p. t. „Chory orzeł“, a powieściopisarka hra-

¹⁶⁾ Dopiero w latach sześćdziesiątych zmienił Hebbel swoje przekonania pod tym względem i stał się gorącym zwolennikiem pangermanizmu. (Oda na cześć króla pruskiego 1861).

¹⁷⁾ Obydwa poematy w zbiorze G. Kohna, t. I., 286 i 296, w oryginale u prof. Leonharda, str. 184 i 186.

¹⁸⁾ Polska w świetle niemieckiej poezji, t. II., str. 165—171, Leonhard, Op. cit. 193, 194, 187.

¹⁹⁾ Por. St. Leonhard, Op. cit., str. 72 i d.

²⁰⁾ Por. Platena „Berliner Nationallied“, Werke I, 316.

bina Ida Hahn-Hahn (1805—1880) wiersze „Kołysanka matki polskiej“ i „Polski wychodźca“²¹⁾

W całej historii powstania listopadowego niema prawie momentu, któryby nie był znalazł oddźwięku w ówczesnej poezji niemieckiej²²⁾. Zwycięstwom polskim towarzyszy uznanie i zachęta do dalszej walki, niepowodzenia zaś wywołują szczery żal i współczucie; męstwo żołnierza polskiego wywołuje entuzjazm, niedołęstwo wodzów zaś spotyka się z dosadną krytyką, zła wola lub, co gorsza, zdrada z bezwzględny potępieniem.

Nietrudno zrozumieć, że w tych warunkach smutny koniec powstania musiał w Niemczech na wszystkich szermierzach i obrońcach wolności zrobić wrażenie najgłębsze. Dnia 8. września wpadła w ręce Moskali Warszawa, a los armii polskiej po wyparciu ze stolicy kraju przedstawiał się coraz tragiczniej. Wskutek zdrady Krukowieckiego i utraty korpusu generała Ramoriny, który dnia 18. września został wyparty na terytorium austriackie, gdzie broń złożył, reszta wojska, zostająca pod rozkazami Rybińskiego, uległa demoralizacyi, tak iż zgniecenie ostateczne powstania nie ulegało już najmniejszej wątpliwości. Wówczas to najwybitniejsi z ówczesnych poetów niemieckich podnoszą głośno protest przeciw ciemnościom zarówno, jak i przeciw mocarstwom europejskim, gdyż bierność tychże umożliwiła Moskwie zgnębienie narodu, który położył tak wielkie zasługi wobec cywilizacyi we wschodniej Europie i który miał najzupełniej uzasadnione prawo do samodzielnego bytu politycznego. Przedewszystkiem nie można tu pominąć głosu jednego z największych poetów niemieckich po Goethem i Schillerze, Franciszka Grillparzera, który uznając bohaterstwo Polaków, czyni im jednak wyrzuty, że zbyt wielką pokładali nadzieję w interwencyi mocarstw, a w szlachetnym oburzeniu oskarża mocarstwa, że one zawiniły, jeżeli Mikołaj, ten „Polenwürger“, jak go nazywa, bezkarnie i bezprawnie pozbawia wolności naród polski. Poemat

²¹⁾ Por. G. Kohn, Op. cit. I., 15 i II. 89, 91.

²²⁾ G. O. Marbach napisał wiersz „An Polen nach der Schlacht von Ostrolenka“, E. Ortlepp poematy: „Dwernicki“, „Skrzynecki“, „Gräfin Plater“, „Chłopicki“, „Den Helden bei Bialolenka“, „Demiński“, „Ostrolenka“, „Diebitsch“, „An Russland“, „Konstantin“, „Nowosilow“ i wiele innych, G. Pfizer oprócz wymienionych p. „Den Generalen Ramorino, Langermann u. Sznayde“, A. Fr. hr. Schack p. „Demiński“, M. Veit p. „Krakusenlied“, „Demiński's Rückkehr“ i i.

Grillparzera p. t. „Warschau“²³⁾ (Gefallen am 8. September 1831) jest wielce charakterystyczny i dlatego warto go przynajmniej w skróceniu przytoczyć:

„So bist du denn gefallen, Stadt der Ehre,
Des Heldensinnes letzter Zufluchtsort!
Wo Männerfreiheit nicht mit Satz und Lehre,
Mit Schwertern focht, statt mit dem hohlen Wort.

Bist du gefallen? und die Schar der Zungen
Zu Meinungsstreit allein noch reg' und frisch,
Bringt plappernd dir die letzten Huldigungen
Und setzt sich drauf an des Ministers Tisch.

Was glaubtest du auch, Stadt der edlen Toren,
Die Welt, sie nehme teil an deiner wahren Not?
Als neuerer Luculli Gladiatoren,
Genoß man euern Sieg, genießt man euern Tod.

Als jüngst ein Volk²⁴⁾, die Kohle sonst'ger Feuer,
Halb katzenhaft nach seinem Herrn gekrallt,
Da griff ein König selbst in seine Leier,
Und ein Despot rief ihrem Dränger: Halt!

Da sah man eine Welt in Harnisch gehen,
So Ost als West nahm teil am edlen Streit;
Doch damals galt's Ruinen, Propyläen,
Erinnerungen erinnert schöner Zeit,

Man hatte schulweis den Homer gelesen
Und hieß gebildet, weil man da geweint;
Der Polen Not war leiblich wahres Wesen,
Die kein Aon mit Abendrot bescheint.

Auch mochte man dort hilfreich sich erweisen,
Der eigne Vorteil blieb geschützt, bewahrt;
Kaum schmitt ans eigne Fleisch das Rettungseisen,
Da ließ mit eins der Mut von seiner Art. —

²³⁾ Por. Grillparzes sämtliche Werke, Leipzig, M. Hesse, t. I, str. 132—135.

²⁴⁾ Grecy; aluzya do powstania greckiego.

O Frankreich, Frankreich! konntest du verkennen
Den Platz, auf den ein Gott dich hingestellt?
Bist stolz, der Freiheit Bräut'gam dich zu nennen
Und zeugst mit ihr nicht Kinder für die Welt?

Du nennst dich deines Zwingherrn Überwinder,
Den fremde Macht bis heute nie verließ?
Auf Polens Flur erschlägt man Frankreichs Kinder,
In Warschaus Angeln klirrt die Pforte von Paris.

Ihr Briten, auf! es gilt Smyrneser Trauben,
Oporto-Wein, Brabanter Linnen, auf!
Frankreich will euern Freund Don Miguel berauben,
Laßt zehn, laßt zwanzig Orlogschiffen Lauf!

Ihr Brutusse mit Pfefferdüt' und Elle,
Gerecht nur gegen euch, und das nach filz'ger Norm,
Schreit nicht das Volk an eurer eignen Schwelle?
Es ruft nach Brot, und ihr gebt ihm Reform.

Wär' Warschau hingebaut am Meeresstrande,
Und wüchse Zimt, wo jetzt nur grüne Saat,
Ihr fühltet mächt'gere Verwandtschaftsbande,
Und Polen stünde frei, ein Volk, ein Staat.

Die aber in des Weltteils Mitte wohnen,
Sind mild, ein Freiheit träumendes Geschlecht,
Sie auch als Bettlerpfennig nehmend von den Thronen,
Doch, wo ein Herr, ist auch der Deutsche Knecht.

Die einen sind zu schwach, die andern --- stille!
Von diesen spreche nimmermehr ein Lied!
Zum Guten fehlt nicht Macht, es fehlt der Wille,
Das Auge fehlt, das rein nach außen sieht.

Die Freiheit hassen sie, doch nicht alleine,
Nicht mehr als all', was stammt vom ew'gen Geist.

Und atmend lebt im hellen Sonnenscheine,
Was wärmt, erhebt, was denkt und unterweist.

Gleichwie in Dantes dunkeln Schauerorten
Die Inschrift lehrt, daß da kein Rücktritt sei,
Steh' inschriftweis an dieses Landes Pforten
Gemeinheit eingeprägt und Heuchelei.

Dem Throne nah sitzt dort ein Mann²⁵⁾ seit Jahren,
Die glatte Stirn im Venusdienst gebleicht,
Dem Einfäll' luftig durchs Gehirne fahren,
Die ihm ein andrer auf Systeme zeucht;

Und wenn der Zeitgeist durch die Macht der Schwere
Zur Erde sinkt, der strahlend er entflog,
So schwört der kleine Mann auf Wort und Ehre,
Sein Gaukeln sei's, das ihn hernieder zog.

Dir aber, Preußen, laß mich donnernd sprechen,
Warum tust du nicht deiner Pflicht genug?
Kaum wächst ja Brot auf deinen sand'gen Flächen,
Der Geist allein dein Acker und dein Pflug.

Und war's dein Volk nicht, das dich rückerstritten,
Beim Haar gerissen von des Abgrunds Bord?
Warum nun zittern in des Volkes Mitten,
Das Dasein betteln von dem eis'gen Nord?

Lebst etwa du in der Erinnerung Räumen,
Wie damals, als das Junkerheer zerschmolz?
Ein gleich Erwachen harret gleichen Träumen:
Ein Jena liegt, wo Dinkel steht und Stolz²⁶⁾.

Umsoust, sie hören nicht, sind nicht zu retten,
Die Niederung vermählt sich gern dem Sumpf,
Barbar'sche Könige in goldnen Ketten,
Dünkt ihnen schön ein russischer Triumph.

²⁵⁾ Książę Metternich.

²⁶⁾ Bitwa pod Jeną i Auerstädt 1806.

Du aber Freiheit, die der laue Morgen
Hervorrief aus dem eisumschloßnen Grab,
Die Sonne hat von neuem sich verborgen,
Steig wieder nur zum kühlen Bett hinab.

Doch hüte dich, zu fest, zu lang zu schlafen,
Hat ja kein Winter ewig noch gethront,
Und wenn im Mai erst laue Strahlen trafen,
Kommt Juli auch, der holde Erntemond.“

Grillparzer, potępiając zachowanie się Europy wobec Polski, że w tryumfie rosyjskim widzi piękno świata, nie oszczędza nawet swej własnej ojczyzny, bo prawda jest mu drogą nadewszystko a w tym wypadku nawet wyższą od uczucia miłości ojczyzny, którą serce jego zresztą zawsze pałało. Znamiennem jest głębokie przekonanie poety, że wolności dzień zaświtać wreszcie musi, tak dla ludów europejskich, dźwigających jarzmo despotyzmu, jak i dla Polski, która w imię tego ideału stanęła do nierównej walki z odwiecznym wrogiem wolności i w walce tej pokonaną została.

Rosyi, tej twierdzy absolutyzmu i wszelakiego bezprawia, poeta nienawidzi w przekonaniu, że jej przewaga zniszczy dorobek kulturalny ludów europejskich i na długie lata uniemożliwi wszelki postęp cywilizacyjny. Rosya w swej zachłanności dąży do panowania nad światem i dlatego jako uosobienie bezprawia i krzywdy ludzkiej kiedyś runąć musi, a do zniszczenia jej powinny się przyczynić wszystkie wolne narody Europy. Że się tak stanie, o tem jest poeta przekonany, stosując do Moskwy groźną przepowiednię:

„Doch merk, du gräbst das Grab dem eignen Reiche:
Denn, erst gestützt des Rechtes heilig Haus,
Zieh'n wir einher als unsrer Führer Gleiche
Und tilgen dich als letztes Unrecht aus“²⁷⁾.

Tak samo jak Grillparzer ujmuje się za zgnębią Polską genialny mistrz słowa w literaturze niemieckiej, wymieniony już wyżej Platen v. Hallermünde. W poemacie „Warschaus Fall“²⁸⁾ wyraża współczucie dzielnym obrońcom stolicy i wielbi umarłych i po-

²⁷⁾ Grillparzes sämtliche Werke, I., 137.

²⁸⁾ Platens Werke, I.

ległych, których potomność postawi na równi z bohaterami greckimi z pod Termopil. Platen nie przestaje wzywać ziomków swoich, ażeby się ujeli za Polakami i pomścili wyrządzoną im krzywdę; zarazem wskazuje również na niebezpieczeństwo, które Niemcom ze strony Rosyi grozi, dlatego, póki czas, powinni jak jeden mąż stanąć i pokazać, że godnymi są swoich wielkich przodków:

„O, seid nur noch ein einzig Mal
Das alte Volk des Teut!“²⁹⁾

Platen popróbował nawet pozyskać dla Polaków następcę tronu w Prusiech, późniejszego króla Fryderyka Wilhelma IV., i wysłał do niego wiersz p. t. „An einen deutschen Fürsten“³⁰⁾, w którym prosi go w imieniu Polaków męczenników i wygnańców:

„Um einen Funken Menschlichkeit“.

Kat nie powinien łamać ich szlachetnego i sławą okrytego oręża.

Podbicie Polski to morderstwo dokonane na narodzie wolnym³¹⁾, ale nie na tem koniec, bo zaborca mści się na tych, którzy bronili swych najdroższych ziemskich dóbr, przez zsyłanie na mroźny Sybir i zabijanie ducha narodu przez tamowanie, ba nawet uniemożliwianie oświaty³²⁾.

Z pomiędzy wielu innych utworów Platena niezwykła siła cechuje wiersz: „Das Reich der Geister“. Odnosi się on do zaprowadzenia despotycznych rządów w Polsce, mianowicie do samowolnego zniesienia konstytucyi w Królestwie i do ogłoszenia t. zw. Statutu organicznego, który znosił prawie wszystkie swobody, nadane Polakom przez Kongres wiedeński. Poeta przedstawia nam w utworze tym cara Mikołaja, któremu we śnie zjawia się duch nieśmiertelnego Danta i wytyka mu zbrodnię, którą popełnił, łamiąc przysięgę, złożoną na konstytucyę:

Vernimmst du nicht, daß alle dich begrüßen:
Relabeam, wie steht's mit deinem Schwure?“

²⁹⁾ Vermächtnis der sterbenden Polen an die Deutschen, Werke, I., 306

³⁰⁾ Werke I., 310.

³¹⁾ Unterirdischer Chor, Werke I., 312.

³²⁾ Klaglied der Verbannten, Werke I., 310.

Wprawdzie nie brakło po wszystkie czasy nigdy ludzi złych i przewrotnych nawet na tronach, ale Mikołajowi nikt z nich nie dorównuje. Dante stawia mu przed oczy nędzę tych milionów ludzi, których on pozbawił szczęścia i którzy niesprawiedliwie cierpią i ponoszą katusze, poczem rzuciwszy nań przekleństwo, znika. Poemat ten, napisany w formie tercyny, jest doskonałym odbiciem tej nienawiści, jaką poeta żywił do Rosyi jako nosobienia despotyzmu i barbarzyństwa. Platen doskonale wiedział i czuł, że przygniatająca przewaga Rosyi w ówczesnej Europie najbardziej przeszkadza sprawie wolności Niemców samych, gdyż za jej przykładem rządy państw niemieckich ociągały się z przyznaniem praw, ludowi słusznie się należących.

Głos poety, jak i wszystkich innych, przebrzmiał niestety bez echa; był to głos wołającego na puszczy. Powstanie polskie upadło, nie doczekawszy się poparcia ze strony narodu niemieckiego. W „Epilogu“ do swych pieśni polskich przyznaje to Platen sam z bólem w sercu, a przewidując smutny los, jaki pieśni jego spotka, rzuca ziomkom swoim w twarz zaklęcie najsilniejsze, które w oczach każdego Niemca musi już być równem obeldze:

„Der mörderische Zensor lümmelt
Mit meinem Buch auf seinen Knien,
Und meine Lieder sind verstümmelt,
Zerrissen meine Harmonien.

So muß ich denn gezwungen schweigen,
Und so verläßt mich jener Wahn:
Mich fürder einem Volk zu zeigen,
Das wandelt eine solche Bahn.

Doch gib, o Dichter, dich zufrieden,
Es blüht die Welt nur wenig ein:
Du weißt es längst, man kann hienieden
Nicht Schlechtres als ein Deutscher sein!“³³⁾

Powstanie listopadowe natknęło także jednego z największych liryków niemieckich, Mikołaja Lenana (1802—1850), do szeregu utworów, poświęconych Polakom. Tak samo jak Grillparzer i Platen, i on uważa upadek Warszawy za ranę zadaną sprawie wolności wogóle i wyraża żal, że narody europejskie nie ujęły się

³³⁾ Platens Werke I., 319.

za Polską i dopuścili do zgnębienia teiże przez władcę Rosyi³⁴). Pieśni polskie Lenaua „In der Schenke“, „Der Maskenball“ a przede wszystkim klasycznie piękny „Polenflüchtling“ odnoszą się wszystkie do czasów po upadku powstania. Cechuje je obok głębokiego współczucia dla Polaków pozbawionych ojczyzny pewna miękkość i szlachetna melancholia, temu poecie właściwa. Szczególnie widocznem to jest w „Tulaczach“, utworze należącym do najlepszych rzeczy, jakie Lenau napisał.

Niedługo po katastrofie z dnia 7. września 1831 i przejściu reszty oddziałów wojska polskiego przez granice Królestwa (Ramoriny d. 18. września i S. Różyckiego d. 27. września do Galicyi a Rybińskiego d. 5. października do Prus) zaroily się drogi w Niemczech wychodźcami polskimi, którzy nie chcąc lub nie mogąc wracać do kraju, udawali się do Francyi, ażeby tam na obczyźnie szukać schronienia. Ta wędrówka emigrantów polskich zamieniła się niebawem w pochód tryumfalny, gdyż prawie wszędzie, gdzie się zjawiali, witano ich z zapalem i entuzjazmem jako bohaterów, którzy walczyli nie tylko za wolność własną, lecz także za wolność Europy. W większych miastach zwłaszcza, jak w Lipsku i Frankfurcie n. M., przyjęcia te były po prostu wspaniałemi manifestacyami na cześć Polaków. Wszędzie, gdzie tylko mieli oni przechodzić, zawiązywano komitety w celu zaopiekowania się nimi i zgotowania im przyjęcia jak najlepszego³⁵).

Ale i po przybyciu do Francyi nie przestała się opinia publiczna w Niemczech zajmować naszą emigracyą; pilnie śledzono wszystkie objawy życia politycznego polskich rozbitków, zastanawiano się nad nimi i w różny sposób je oceniano i komentowano. Dowodem tego jest wiersz austryackiego pioniera wolności, poety Anastazego Grüna (hr. Auersperga), napisany w 14. rocznicę powstania p. t. „Eine Jahresfeier“³⁶). Najbardziej charakterystyczne miejsca z tego utworu są następujące:

„Paris, du Märchenwelt im Alltagschimmer,
Du nahmst sie auf, du wardst der Tempelhort.

³⁴) Por. „Zwei Polen“, N. Lenaus sämtl. Werke, Hesse Leipzig I., 163 i II., 59—65.

³⁵) Por. szczegóły w dziele L. Gadona p. t. „Przejście Polaków przez Niemcy po upadku powstania listopadowego“, Poznań, odbitka z „Dziennika Poznańskiego“ 1889.

³⁶) An. Grüns sämtliche Werke, Leipzig, M. Hesse, t. III., 26—28.

Der flücht'ge Schätze birgt aus Süd und Nord,
 Zerrißne Volkspaniere, Kronentriimmer;
 Du wardst die Retterin aus Sturmesfluten,
 Die Arche, deren sichern Raum betreten
 Gestürzte Zwingherrn, neuer Zeit Propheten,
 O laß bei dieses Tages Morgengrauen
 Das Pilgervolk im Festgewand mich schauen!

„Horch von Saint Roch bekannte Glockentöne!
 Ein Totenamt! In Trauerkleidern prangen
 Der Priester und verbannte Polensöhne,
 Altar und Wand mit schwarzem Tuch umhangen.
 O schöne Feier! Geisterhände legen
 Auf der Lebend'gen Häupter ihren Segen;
 Ein Brudergruß, ein Bundeskuß, entboten
 Von den Gefallenen in Polens Schlachten
 Und von den Geistern der Lebendigtoten,
 Die am Ural und in Sibirien schmachten!
 Doch nicht vollzählig dünkt mich die Gemeine,
 Der ragenden Gestalten fehlt manch eine.
 „Wer nicht mit uns, des können wir entraten;
 Wir sind des Volkes Herz: die Moderaten!“

„Und horch, den Seinestrom herüber gleitet
 Noch Glockenklang! Dem Ruf gehorsam schreitet
 Ein Polenzug, den Flor am Hut und Herzen;
 Bei Saint Germain glühn seine Trauerkerzen.
 Will Glaubenszwist euch in zwei Kirchen spalten?
 Daß ihr nicht mögt zu euern Brüdern halten?
 „Was jene sä'n, das sind nicht unsre Saaten!
 Wir sind des Volkes Arm, die Demokraten!“
 Und wieder horch! es ruft die Kathedrale
 Ihr Glockenwort! Karossen mit Lakaien
 Und Wappenprunk am gotischen Portale,
 Drin feine Herrn und Damen schön wie Feien.
 Auch Polen hier in dieses Münsters Halle!
 Fand bei den Brüdern sich nicht Raum für alle?
 „Wir wandeln nicht den Pfad, den jene traten.
 Wir sind des Volkes Haupt, Aristokraten!“ —

„Weh, daß ihr dieses Zucken, dieses Beben
 Zerhauner Schlangenglieder nennt ein Leben!
 Daß nimmermehr die Glut von Schmerz und

Nöten

Solch herrliches Metall in eins kann löten!

Drei Glocken eurer Andacht selbst, drei Hallen:

O Bild des Heimatlandes dreifach zerfallen!

Drei Fürsten teilten dies, — ihr tut noch schlimmer:

Ihr teilt und schlägt den Herrgott schier in Trümmer!“

Dalej opowiada poeta, jak wśród zebranych ukazuje się duch Kościuszki z białym orłem na ręku, jak wypuszcza ptaka napowrót do Polski, ażeby tam starał się połączyć serca wszystkich uciśnionych i zachęcić ich do zgodnej i celowej pracy, gdyż „wolni“ Polacy na obczyźnie nie dla niego nie są w stanie zrobić. A biada mu, jeżeli i tam się mu to nie uda, bo wówczas upadek narodu będzie nieunikniony.

Grün ubolewa w tym utworze nad niezgodą w łonie emigracyi, podzielonej na kilka obozów, które zawzięcie nawzajem się zwalczały i osłabiały, tak iż mimo wyteżającej i prawie nadludzkiej pracy jednostek niemożliwym było osiągnąć wynik korzystny, jakkolwiek w gruncie rzeczy wszystkie stronnictwa dążyły do jednego celu, do wywalczenia niepodległości ojczyzny.

Pieśni niemieckich, poświęconych powstaniu listopadowemu, jest bardzo dużo. Rozumie się samo przez się, że w pobieżnym szkicu, jakim jest niniejszy, wypadło ograniczyć się do utworów poetów najwybitniejszych. Prócz tych jest cały zastęp poetów mniej znanych ogółowi a nawet zapomnianych³⁷⁾, którzy jednako-

³⁷⁾ Nie mogąc się nad każdym z osobna obszerniej rozpisywać, wymienię przynajmniej kilkunastu:

1) Filip Bopp nap. „Der weiße Adler am Rhein“ i „Die nachtlischen Reiter“.

2) Karol Buchner (1870—1872): „Scene aus Deutschland“, „Ständchen für Gräfin Cäcilia Plater“, „Polenzüge“.

3) Adalbert Chamisso: „Der ausgewanderte Pole“.

4) Dr. Ernest Grosse: Kościuszko's Zuruf an seine Landsleute.

5) Karol Geib (1777—1852): Den Polen.

6) Karol Holtei (1798—1880): Der letzte Pole. W utworze potępia H. Niemców za to, że Polakom nie pomagali.

wóz napisali utwory tak pod względem formy jak i treści wybijające się nieraz wysoko nad poziom mierności. Niemało było także wierszy anonimowych i pseudonimowych, z których znaczna część zaginęła, gdyż dzisiaj trudno je zbierać po rozmaitych czasopismach, w których je swojego czasu drukowano. Sporo wreszcie było wierszy okolicznościowych, które zazwyczaj wygłaszano z okazji przyjęć Polaków podczas pochodu tychnie przez Niemcy³⁸⁾.

W tych latach powstało także tłumaczenie naszych hymnów

7) Franciszek baron Gandy (1800—1840), przyjaciel Chamissa, jest autorem powieści epicznej p. t. *Paulina*, napisanej na tle stosunków polsko-rosyjskich i satyrycznego wiersza „Może się na coś zda”, w którym wskazuje na przyszłą przewagę Rosyi po zgnieceniu powstania. (G. Kohn, *Op. cit.* I., 28—69.)

8) Karol Beck (1817—1879): *Kaleka*, ballada — potępienie pamięci gen. Krukowieckiego. (G. Kohn, *Op. cit.* II., 8.)

9) Gotth. Oswald Marbach: *An Polen nach der Schlacht bei Ostrolenka*. (St. Leonhard, *Polenlieder* I., 98.)

10) Wolfgang Menzel (1798—1873): *Der Prophet*.

11) Freimund Pfeifer (1810—1841): *Die Eiche von Ostrolenka* (St. Leonhard, I., 183.)

12) Fryd. Wilhelm Rogge (1808—1889): *Polens Zukunft, Des Adlers Ruf, Dwernicki's Gefangenschaft* i. i.

13) Ad. Friederyk hr. Schack (1815—1894): *Dembiński*.

14) August Tiedeg: *Warschau's Erstürmung*.

15) Maurycy Veit: *An Deutschlands Dichter, Polens Fall* i w. i.

16) Wilhelm Zimmermann: *Unserbliches Leben*.

³⁸⁾ Zbiory pieśni autorów znanych i nieznanych są następujące: 1) *Harfenklänge, Polens Erinnerungen und seinen Heimathlosen geweiht*. Gesammelt aus Druckschriften und Zeitblättern und mit Hinzufügung mehrerer bis jetzt noch ungedruckten Gedichte von Philipp Bopp, Gustav Pfizer, Philipp Schlink u. a., sowie einer musikalischen Composition von Gottfried Weber. Zur Unterstützung heimathloser Polen. Darmstadt. Gedruckt in der C. W. Leske'schen Buchdruckerei. 1832.

2) *Harfenklänge eines Wallers durch Polens Schlachtgefilde*. Schueberg 1832.

3) *Stimmen der Zeit in Liedern*, Leipzig 1834.

4) *Politische Gedichte aus Deutschlands Neuzeit*, Leipzig 1847.

5) Zbiór anonimów i pseudonimów z r. 1831 zawierać będzie tom II wspomnianego wyżej, nader ważnego dzieła prof. St. Leonarda p. t. „*Polenlieder deutscher Dichter*“. Tom III. tego wydawnictwa wreszcie obejmie pieśni odnoszące się do wypadków r. 1846, 1848 i 1863.

narodowych „Jeszcze Polska nie zginęła“³⁹⁾ i „Boże coś Polskę“⁴⁰⁾ na język niemiecki.

W tym samym wreszcie czasie stworzył słynny kompozytor niemiecki, Ryszard Wagner, pod wpływem wrażenia, jakie wywarł na nim upadek powstania listopadowego i przejście tysięcznych rzesz polskich emigrantów przez Lipsk, uwerturę do niedokończzonej opery p. t. „Polonia“, opartą na motywach z pieśni polskich.

Entuzjazm Niemców dla Polaków, któremu przemarsz kilkunastotysięcznej emigracji polskiej dodał nowej i silnej podniety⁴¹⁾, w następnych latach począł stopniowo się zmniejszać i zanikać, jakkolwiek nie brakło jeszcze umysłów szlachetnych, broniących słowem i piśmem słusznej sprawy polskiej. Z pomiędzy tych na szczególną wzmiankę zasługuje nieustraszony obrońca wolności wobec rządów despotycznych w Niemczech, Jerzy Herwegh (1817—1875), który powstaniu listopadowemu poświęcił piękny utwór p. t. „Der sterbende Trompeter“⁴²⁾. Herwegh, ten „żelazny skowronek“, jak go H. Heine nazywa, broni nieprzedawnionych praw narodu polskiego w r. 1846 i 1848 i w latach późniejszych z całą bezwzględnością, nie oszczędzając przytem swych własnych rodaków i rzucając im w twarz gorzkie nieraz słowa prawdy w rymach pełnych ognia i siły, na jaką tylko stać było jego genialną głowę. Prześladowany przez rządy i lekceważony niesłusznie przez ziomków swoich, którym powodzenia wojenne zawróciły głowę, pozostał aż do śmierci swojej szczerym przyjacielem Polaków, z którymi pozwolił mu los osobiście się zetknąć i bliżej ich poznać podczas powstania badeńskiego w r. 1848 i później na wygnaniu w Paryżu

³⁹⁾ Pierwsze zwrotki tego tłumaczenia brzmią następująco:

„Noch ist Polen nicht verloren,
Wenn das Glück uns blüht,
Was uns Übermacht genommen,
Bringt das Schwert zurück.“

⁴⁰⁾ „Gott, der Du Polen seit so vielen Jahren
Mächtig erhalten in des Ruhmes Blüte,
Der Du es treulich schirmend vor Gefahren
Nimmer vergessen seiner, Gott der Güte,
Acht' unsre Tränen, welche wir dir weihen,
Schenk' Polens Freiheit, schenk' sie uns von neuem!“

⁴¹⁾ Por. L. Gadon, Op. cit.

⁴²⁾ Herweghs Werke, Berlin-Leipzig, Deutsches Verlagshaus Bong & Comp. I., 30.

Do ostatnich piewców naszego powstania należy twórca epepei „Otto der Schütz“, Gotfryd Kinkel (1815—1882), tak samo jak i Herwegh uczestnik walki za wolność ludu niemieckiego; napisał on ku uczczeniu 50. rocznicy powstania wiersz, w którym wyraża przekonanie, że naród, który się odznacza tak wielkim duchem poświęcenia, co Polacy, zginąć nie może i wszystkie zapory, tamujące jego rozwój, prędzej czy później zwycięsko przełamać musi.

III.

Entuzjazm dla sprawy polskiej w latach trzydziestych jest zjawiskiem niezwykłym. Ażeby je wytłumaczyć, trzeba koniecznie uwzględnić ówczesne stosunki polityczne.

Gdy cała Europa drżała przed Napoleonem, wówczas rządy poszczególnych państw, zwłaszcza w Niemczech i Austrii⁴³⁾, ludziły poddanych swoich obietnicami wolności i swobód najrozmaitszych. Dzięki tym obietnicom udało się im poruszyć masy ludu do walki i odnieść wreszcie zwycięstwo. Ale po upadku Napoleona rządy nie myślały wcale dotrzymać słowa; póki panujący czuli nad sobą potężną dłoń Napoleona, póty też gotowymi byli do najrozmaitszych ustępstw i w przyrzeczeniach i obietnicach nie znali granic. Skoro jednakże niebezpieczeństwo minęło, lud nie tylko nie doczekał się żadnych praw, lecz owszem rządy państw porozumiewawszy się ze sobą, zawarły t. zw. „święte przymierze“, którego zadaniem było trzymać ludność całą w uległości i nie dać jej żadnych swobód a wszelkie dążenia do wolności bezwzględnie wszelkimi możliwymi środkami tępić w zarodku. Następnem konferencyi, odbytych w Lublanie, Karlsbadzie i Opawie, było zaprowadzenie surowej cenzury, która nie dopuszczała żadnej swobodniejszej wymiany myśli. Obawiano się ruchów rewolucyjnych i jakobinizmu, zwłaszcza wskutek zamachów w r. 1819, zarówno w wojsku jak i między ludem i postawiono całe życie publiczne pod ścisły nadzór policyjny. Podporą główną absolutyzmu i inspiratorem wszelkich zarządzeń skierowanych przeciw wolności ludu był minister austriacki Metternich. Dzięki przeróżnym machinacyom tego przebiegłego intryganta zapanowały w państwach niemieckich i w Austrii wprost nieznośne stosunki; największe znaczenie w tych

⁴³⁾ Por. Ant. Springer: Geschichte Österreichs seit dem Wiener Frieden.

czasach miała policja i jej płatni szpiegowie, nie szanujący żadnej powagi i wtrącający się częstokroć nawet w stosunki rodzinne. Demagogiczna heca, skierowana przeciw zasłużonym mężom i gorącym patriotom, zatrzymała opinię publiczną. Zamiast konstytucyj upragnionej otrzymały ludy rządy policji, które były jeszcze gorsze aniżeli absolutyzm 18. wieku. Nic więc dziwnego, że we wszystkich państwach i państewkach niemieckich zapanowało ogromne rozgoryczenie. Taki stan rzeczy nie mógł się jednakże długo utrzymać, gdyż duch ludzki żadnymi środkami represyjnymi zgniebić się nie da. Przeciw samowolnemu postępowaniu rządów obudziła się szybko reakcja. Przedstawicielami tej reakcji jest grupa poetów i pisarzy, których przeważnie niebawem imieniem „Młodych Niemiec”. U wszystkich tych poetów stała się poezja wyrazem potrzeb realnego życia, postępu, wolności myśli i słowa i braterstwa narodów⁴⁴). Do najwybitniejszych między nimi należą Heine, Börne, Laube i Gutzkow. Pisarze ci wypowiedzieli wojnę rządowi despotycznemu i zwalczali go namiętnie w pismach swoich i poezjach, uświadamiając przez to szerokie masy ludności. Sami przez rządy prześladowani, zmuszeni byli częstokroć do opuszczenia ziemi rodzinnej, ale praca ich zaczęła niebawem wydawać owoce, przygotowując grunt do przyszłej rewolucji. Niewiele czasu upłynęło, a już umysły prawie wszystkich tych, którzy zajmowali się kwestią społeczną i polityczną, doszły do przekonania, że tylko przez rewolucję można zadać cios śmiertelny despotyzmowi i zmienić nieznośne stosunki polityczne. Nic więc dziwnego, że ruch rewolucyjny, który w r. 1830 wybuchł na zachodzie, we Francji i Belgii, zrobił w Niemczech wielkie wrażenie i formalnie zelektryzował publiczność. Kiedy potem w tym samym roku dnia 29. listopada wybuchło powstanie w Warszawie, to tak samo zostało ono przyjęte z wielkim zapalem. Wszak powstanie polskie skierowane było przeciw mocarstwu, będącemu uosobieniem despotyzmu i główną podporą tegoż i ciężącym jak zmora nad całą Europą. Osłabienie takiego państwa pożądanem było dla wszystkich ludów europejskich, dążących do wolności a więc i dla Niemców. Dlatego też myśl publiczna w Niemczech, obudzona słowem poetów i pisarzy politycznych, rozpoczyna coraz silniej kiełkować i coraz wyżej się

⁴⁴) Por. H. Ulmann, *Europa im Zeitalter der Reaktion* (Pflugk-Hartungs Weltgeschichte VI., 190.) i H. Treitschke, *Deutsche Geschichte im XIX. Jahrh.* V., 370 i d.

wznosić skutkiem szczęśliwego wyniku rewolucyi lipcowej i wybuchu powstania na wschodzie. Serdeczny entuzjazm Niemców dla tego powstania, to właściwie nie innego, jak hołd składany własnym ideałom i dążeniom⁶⁵⁾. Powodzenie rewolucyi bowiem w krajach sąsiednich musiało prędzej czy później spowodować gruntowną zmianę stosunków w kraju własnym. Okoliczność ta tłumaczy nam najzupełniej ten prześciowy zapał dla sprawy polskiej, który na zewnątrz uawnił się w serdecznem przyjęciu naszych emigrantów, zdążających do Francyi, a w literaturze ogromną ilością natchnionych pieśni, których treścią jest uwielbianie męstwa Polaków, życzenie powodzenia orężowi polskiemu i serdeczne współzucie po tragicznym upadku powstania. Stąd też wytłumaczyć sobie można to zgodne zapatrywanie wszystkich prawie poetów, że powstanie to nie jest zdarzeniem obchodzącem samych tylko Polaków, lecz że ma ono ogólno-ludzkie znaczenie i jest świętą walką o wolność wogóle.

Dlatego też śledzą poeci przebieg walki tej z wielkiem zajęciem, unosząc się szczególnie nad męstwem wojska polskiego i to zupełnie słusznie, gdyż równie tegiego i bitnego żołnierza nie posiadało wówczas żadne państwo w Europie. Nie dla braku męstwa też upadło powstanie, lecz dlatego, że wodzowie polscy niestety nie umieli zwyciężyć i popełniali jeden błąd po drugim. Charakterystyka wodzów polskich w wielu wypadkach jest nie tylko niewłaściwa, lecz niekiedy nawet zupełnie mylna. Tak n. p. przedstawieni są w pieśniach tych Skrzynecki i Ramorino jako bohaterowie. Szczególnie bezpodstawnem jest przedstawianie Skrzyneckiego jako wielkiego człowieka i genialnego wodza⁶⁶⁾. Jedyńa zasługą bowiem tego generała jest dobre znalezienie się w bitwie pod Orochowem; lubo osobiście waleczny, jako wódz naczelny okazał się nieudolnym kunktatorem, zaprzepaścił sprawę powstania na Wołyniu, Podolu i Litwie i ponosi winę klęski pod Ostrołęką; zwycięstwa zaś odniesione nad Moskwą pod Dębem Wielkim i Iganiami nie są bynajmniej jego zasługą, lecz zasługą Prządzyńskiego, a on sam zrobił chyba tylko tyle, że uniemożliwił należyte wykorzystanie tych zwycięstw. Porównywanie Skrzyneckiego ze sławnym

⁶⁵⁾ Por. charakterystyczne wielce słowa E. Ortleppa w „Großes Polenlied“: „Ach! noch haben wir (Niemcy) kein Vaterland!“ St. Leonhard, Op. cit. 110.

⁶⁶⁾ Por. np. wiersz Ortleppa: „Skrzynecki“, w którym oddaje mu poeta aż tak przesadny hołd:

wogromcą Turków, Sobieskim, i chlubnej pamięci naczelnikiem narodu, Tadeuszem Kościuszką, który prawie żadnych a przynajmniej zasadniczych błędów nie popełnił i upadł jedynie dlatego, że naród (t. j. ówczesna szlachta) naleźycie go nie poparł, — jest najzupełniej niewłaściwym. A jeszcze o wiele mniej zasługuje na uznanie Ramorino, którego nieposłuszeństwo wobec władzy w najkrytyczniejszej dla powstania chwili równa się zdradzie tem okropniejszej, o ile obecność jego doborowego 20-tysięcznego korpusu w Warszawie w dniach 6. i 7. września byłaby, jak nowsze badania zgodne stwierdzają, stanowczo przechyliła szalę zwycięstwa na stronę Polaków i mordercza 2-dniowa bitwa pod Warszawą byłaby się skończyła zupełną klęską armii rosyjskiej.

O wiele trafniejszą jest charakterystyka Chłopickiego. Generał ten został na ogół przez Niemców zgodnie z prawdą przedstawiony. Chłopicki to według ich zdania tegi żołnierz i znakomity wódz, którego zasadnicza wada na tem polega, że nie wierzy on w możliwość zwycięstwa i wskutek tego od samego początku na złą ustępuje drogę, marnując czas drogi i nie korzystając z zapalu narodu, rwącego się do walki⁴⁷).

Z pomiędzy innych generałów wyróżniają poeci Dwernickiego, Dembińskiego i Sowińskiego, sławiąc ich męstwo i poświęcenie dla ojczyzny.

Krukowiecki zgodnie przedstawiony jest jako zdrajca, którego pamięć wśród narodu przeklętą być powinna. (G. Schwab w p. „Wygnaniec“ i K. Beck w p. „Kaleka“.)

Wielu wybitnych mężów, którzy podczas powstania bardzo się odznaczyli, poeci niemieccy pomijają milczeniem. I tak n. p. nie znajdujemy nigdzie wzmianki o Bemie, który w pamiętnej bitwie pod Ostrołką uratował w najkrytyczniejszej chwili znakomitą szarżą artyleryjską armię polską od zupełnej zagłady, i o Prądzyni-

... „Skrzynecki, ein Koloß
Erscheinst du, hoch und groß.
Du hast in böser Zeit
Das Leben uns erneut;
Mit Sobieski's Blute,
Mit Kościuszko's Muthe
Gerüstet stehst du da,
Bewundert fern und nah.“ i t. d.

(St. Leonhard, Polenlieder I., 132).

⁴⁷) Por. wiersz Ortleppa p. t. „Chłopicki“. (Leonhard, I., 165.)

skim, który był po prostu nieocenioną siłą w wypracowywaniu doskonałych planów strategicznych a pod Iganiami dzięki przytomności umysłu i osobistej dzielności odniósł świetne nad Moskwą zwycięstwo. Na szczególną cześć zasługiwała także ową garstka dzielnej i pełnej poświęcenia młodzieży, która pod przewodnictwem Piotra Wysockiego pierwsza dała hasło do powstania. I o niej poeci milczą.

W czasie gorączki rewolucyjnej, w którym wypadki następują po sobie z błyskawiczną szybkością, trudno oczywiście ocenić w sposób przedmiotowy i czyny i ludzi i stąd też nie można się dziwić, że w oczach poetów niemieckich niektórzy wodzowie polscy urosli na bohaterów, jakkolwiek na to imię wcale nie zasłużyli, a inni znów, którzy się chlubnie z obowiązków swoich względem ojczyzny wywiązali, nie doczekali się należącego się im uznania. Przedmiotowa i sprawiedliwa ocena zasług czy win możliwą była dopiero po spokojnem rozważeniu wszystkich okoliczności po powstaniu.

Wrogowie Polaków natomiast przedstawieni są w świetle prawdziwym; przedewszystkiem znakomitą jest charakterystyka cara Mikołaja I., tego najbezwzględniejszego despoty z pomiędzy wszystkich samowładców, jakich zna historia XIX. wieku. Ani Grillparzer nie przesadza, nazywając go dusicielem Polaków (Polenwürger), ani Platen, według którego Mikołaj jest zbrodniarzem na tronie, który zamordował wolny naród i skazał tysiączne rzesze na okropne katusze. Nie przesadza także Ortlepp, charakteryzując ujemnie Dybieza, wiel. ks. Konstantego i Nowosilcowa. Szczególnie dosadną jest charakterystyka Nowosilcowa; według Ortleppa to człowiek:

„Dessen Tun ein schwarzes Buch,
Dessen Sinn ein höllisch Brüten!
Nowosilzow, Nowosilzow,
Quell von Polens Herzeleid,
Teufel, der du einem Teufel
Würdig standest an der Seit!“

Ale i Konstanty nie lepszy, bo postępowaniem swoim zmusił Polaków do rewolucyi; doskonały wizerunek tego tyrana zawierają słowa tego samego poety:

... „Der du von dir verbanntest
 Der Polensprache Ton,
 Ihr Volkstum Unsinn nanntest
 Mit Nowosilzow's Hohn;

Dem Trommel und Parade
 Und Wohllust nur gefiel,
 Ein Nero ohne Gnade,
 Dem Tod und Bam nur Spiel...“⁴⁸⁾

Jak z tego wynika, oprawcy Polaków znani byli ze swych czynów w całej zachodniej Europie, a opinia publiczna nie była tam względem nich łaskawszą aniżeli w Polsce i jednomyślnie ich potępiała.

Co do zapatrywań poetów niemieckich na kwestyę niepodległości Polski, to spotykamy się tutaj ze zgodnym sądem, że Polakom należy się słusznie za zasługi, położone w czasach dawniejszych pod względem cywilizacyjnym, niezawisły byt polityczny. Naród, który przez szereg wieków krzewił kulturę na wschodzie w krajach litewskich i ruskich a równocześnie, stawiając czoło nawale tatarskiej i tureckiej, był przedmurzem chrześcijaństwa i kultury zachodniej, dał najlepszy dowód, że godnym jest wolności. Nie brak oprócz tego głosów, traktujących sprawę tę ze strony czysto praktycznej; według nich zagraża Europie poważne niebezpieczeństwo ze strony Rosyi, której apetyt zaboreczy nigdy nie znał granic; zmniejszy się zaś niebezpieczeństwo inwazyi rosyjskiej a zarazem barbarzyństwa wschodniego, jeżeli się odrzuci Rosyę napowrót za Dźwinę i Dniepr i wskrzesi na wschodzie Niemiec niepodległe państwo polskie. Kiedy Polacy o własnych siłach celu tego nie zdołali osiągnąć i gdy powstanie, tyle nadziei rokujące, upadło, starają się poeci nakłonić naród niemiecki do interwencyi na korzyść Polaków i wzywają równocześnie inne narody, szczególnie Anglików i Francuzów, ażeby nie dopuścili do zgnębienia Polski. Niektórzy z nich zwracają się wprost do rządów i do panujących i tam bezskutecznie pukają, łudząc się nadzieją, że poczucie sprawiedliwości może tam się znaleźć.

Wołania te były nadaremne — katastrofy nie zdołano odwrócić. Kwiat narodu polskiego znalazł się niebawem z tego powodu

⁴⁸⁾ E. Ortlepp: „Konstantin“. (Leonhard, I., 150.)

na obczyźnie. I tu zaznaczyć wypada jeszcze jeden znamieny rys, mianowicie, że naszym towarzyszy nie tylko ogólne i szczerze współczucie, lecz że Niemcy na równi z emigracją podzielają nadzieję rychłego wskrzeszenia Polski i że wyrażają żal, widząc, jak niezgoda i jałowe spory zatrują życie tej emigracji.

Widzimy stąd, że ówczesni poeci niemieccy chlubnie spełnili swoje szczytne posłannictwo. O ile politycy i dyplomaci byli dla sprawy polskiej wrogo usposobieni, o tyle w poezyi oceniono ją sprawiedliwie i starano się pozyskać dla niej nie tylko cały naród niemiecki, lecz wogóle cały świat cywilizowany⁴⁹⁾. To też ten okres literatury niemieckiej, w którym w tak pięknym świetle pokazała się dusza niemiecka, ma dla nas Polaków właśnie dlatego wielkie znaczenie, jakkolwiek dzisiejsi niemieccy historycy literatury зараżeni szowinizmem narodowym, nie tylko nie przywiązują do epoki tej żadnego większego znaczenia, lecz owszem skłonni są tłumaczyć ją jako objaw chorobliwy, jako obłąd, któremu uległa rozgorączkowana imaginacja poetów; dużo jest także między nimi takich, którzy li tylko z obowiązku krótko zaznaczają, że ten lub ów poeta pisał „auch Polenlieder“, nie wdając się zresztą w żadne komentarze a tem mniej w jakiś rozbiór krytyczno-estetyczny⁵⁰⁾.

Jeżeli rzucimy okiem wstecz na ten liczny szereg poetów, którzy w poezjach swoich przychylności wobec Polaków tak szlachetny dali wyraz, to wyłoni się z niego kilka poszczególnych grup. I tak zauważymy grupę, która nawiązując do kierunku roma-

⁴⁹⁾ Do nielicznych wyjątków wśród poetów niemieckich należy H. Heine, poeta genialny, ale jako człowiek niestałego charakteru i wogóle małej wartości moralnej, który zaraz po powstaniu wyśmiał Polaków w pismach: „Memoiren des Herrn von Schnabelewopski“ i „Über Börne“ i w wierszu „Zwei Ritter“. Wrogo występował także wobec Polaków Fryderyk Aug. Stagemann (1763—1840), biurokrata pruski, który w swoich dosyć lichych a dzisiaj już zupełnie zapomnianych rymach nie potrafił się wznieść na poziom wyższy i wychodzi ze stanowiska szowinistyczno-narodowego.

⁵⁰⁾ W naszych wypisach niemieckich dla szkół średnich epoka ta stanowczo za mało jest uwzględniona, gdyż umieszczono tam zaledwie „Wygnanie“ Lenaua, wiersz Uhlanda „Do Mickiewicza“ i Mosena „Walecznych tysiąc“. Pominęto zupełnie poematy polonofilskie Grillparzera, Platena, Gröna, Herwegha i innych wybitnych poetów; najważniejsze przynajmniej należało tam stanowczo umieścić. Braki te należałoby uzupełnić w nowszych wydaniach a w każdym razie wydać dla młodzieży naszej zbiorek cenniejszych utworów i przeznaczyć na lekturę obowiązującą.

na obczyźnie. I tu zaznaczyć wypada jeszcze jeden znamieny rys, mianowicie, że naszym towarzyszy nie tylko ogólne i szczerze współczucie, lecz że Niemcy na równi z emigracją podzielają nadzieję rychłego wskrzeszenia Polski i że wyrażają żal, widząc, jak niezgoda i jałowe spory zatrują życie tej emigracji.

Widzimy stąd, że ówczesni poeci niemieccy chlubnie spełnili swoje szczytne posłannictwo. O ile politycy i dyplomaci byli dla sprawy polskiej wrogo usposobieni, o tyle w poezji oceniono ją sprawiedliwie i starano się pozyskać dla niej nie tylko cały naród niemiecki, lecz wogóle cały świat cywilizowany⁴⁹). To też ten okres literatury niemieckiej, w którym w tak pięknym świetle pokazała się dusza niemiecka, ma dla nas Polaków właśnie dlatego wielkie znaczenie, jakkolwiek dzisiejsi niemieccy historycy literatury zarazieni szowinizmem narodowym, nie tylko nie przywiązują do epoki tej żadnego większego znaczenia, lecz owszem skłonni są tłumaczyć ją jako objaw chorobliwy, jako obłąd, któremu uległa rozgorączkowana imaginacja poetów; dużo jest także między nimi takich, którzy li tylko z obowiązku krótko zaznaczają, że ten lub ów poeta pisał „auch Polenlieder“, nie wdając się zresztą w żadne komentarze a tem mniej w jakiś rozbiór krytyczno-estetyczny⁵⁰).

Jeżeli rzucimy okiem wstecz na ten liczny szereg poetów, którzy w poezjach swoich przychylności wobec Polaków tak szlachetny dali wyraz, to wyłoni się z niego kilka poszczególnych grup. I tak zauważymy grupę, która nawiązując do kierunku roma-

⁴⁹) Do nielicznych wyjątków wśród poetów niemieckich należy H. Heine, poeta genialny, ale jako człowiek niestałego charakteru i wogóle małej wartości moralnej, który zaraz po powstaniu wyśmiał Polaków w pismach: „Memoiren des Herrn von Schnabelewopski“ i „Über Börne“ i w wierszu „Zwei Ritter“. Wrogo występował także wobec Polaków Fryderyk Aug. Stagemann (1763—1840), biurokrata pruski, który w swoich dosyć lichych a dzisiaj już zupełnie zapomnianych rymach nie potrafił się wznieść na poziom wyższy i wychodzi ze stanowiska szowinistyczno-narodowego.

⁵⁰) W naszych wypisach niemieckich dla szkół średnich epoka ta stanowczo za mało jest uwzględniona, gdyż umieszczono tam zaledwie „Wygnanie“ Lenaua, wiersz Uhlanda „Do Mickiewicza“ i Mosena „Walecznych tysiąc“. Pominięto zupełnie poematy polonofilskie Grillparzera, Platena, Gröna, Herwegha i innych wybitnych poetów; najważniejsze przynajmniej należało tam stanowczo umieścić. Braki te należałoby uzupełnić w nowszych wydaniach a w każdym razie wydać dla młodzieży naszej zbiorek cenniejszych utworów i przeznaczyć na lekturę obowiązującą.

bezw warunkowo nie można do nich przykładać skromnej miary wierszyków okolicznościowych. Niektóre z nich to prawdziwe arcydzieła, chociaż w małym stylu. Platen rozwija przed nami całe mistrzostwo swego przepięknego języka, czy to prosząc w poważnych i miękkich rymach o litość dla Polaków, czy to rzucając jak Jowisz gromowładny przekleństwa na gnębiela Polski a nawet obojętnych własnych ziomków. Forma Grillparzera jest mniej lekka i poważna, ale zato tem więcej u niego myśli poważnych i refleksyi. Grün, ten mąż niewzruszonych zasad, formą swoich wierszy, siłą i jednością słowa przypomina Platena. Pieśni Lenana owiane są dziwnym czarom; forma prosta, niewymuszona a przytem klasycznie piękna godną jest tego znakomitego poety, którego Niemcy zaliczają do swoich największych liryków. Mosen stworzył w swoim wierszu „Walecznych tysiąc“ prawdziwą pieśń ludową, za której doskonałością przemawia sam fakt, że swojego czasu śpiewano ją ogólnie w Niemczech i że przyswojona we wzorowem tłumaczeniu literaturze polskiej, stała się od dawna już polską pieśnią narodową. Niemniej doskonałemi pod względem formy i treści są pieśni Herwegha. Wspaniałym holdem, oddanym z okazji powstania największemu z naszych wieszczów, jest krótki wprawdzie, ale zato przepiękny wierszyk Uhlanda p. t. „An Mickiewicz“. Niejedna perła wreszcie znachodzi się między wierszami Ortleppa, Roggego i Veita.

IV.

... „Frohlockt ihr Berge, jauchzt ihr Hügel!
Der weiße Adler spannt die Flügel
Aus über ein erlöstes Land!“...

Tak śpiewał G. Pfizer 80 lat temu na wieść o zwycięstwach, które Polacy odnosili nad Moskwą. A dziś? Dziś niestety wypada nam wobec najzupełniejszej zmiany stosunków powtórzyć za poetą rzymskim: „Tempora mutantur!“ Niemcy w roku 1848 zyskali konstytucyę a niedługo potem odnieśli cały szereg zwycięstw — w r. 1864 nad Danią, w r. 1866 nad Austryją a w r. 1871 wreszcie nad Francją. Bezpośredniem następstwem tych zwycięstw było zjednoczenie państw i państewek niemieckich w jedną całość pod hegemonią Prus i ugruntowanie dzisiejszej potęgi Niemiec. Równocześnie z temi powodzeniami wzrosło u Niemców poczucie dumy narodowej, ale zrodziła się także troska o utrzymanie za wszelką

cenę ziem zdobytych na innych państwach. Odtąd Niemcy zaczęły zwracać baczniejszą uwagę na wszystkie obce szczepy, państwo ich zamieszkujące, i dopatrywać się z tej strony niebezpieczeństwa dla siebie. Początkowa nieufność zamieniła się niebawem w nienawiść, którą skierowano przede wszystkim przeciw temu szczepowi, który z powodu swej znacznej liczby rzekomo największe dla państwa niemieckiego przedstawiał niebezpieczeństwo — przeciw Polakom. Od smutnej pamięci rządów Bismarka, który pierwszy rzucił hasło „ausrotten“, rząd niemiecki nie przestaje prześladować Polaków, stosując do nich coraz to nowe ustawy wyjątkowe i wyjmując ich pod niejednym względem z pod prawa. A opinia publiczna, niegdyś dla Polaków tak przychylna, milczy na to wszystko. Za ledwie tu i owdzie daje się słyszeć głos potępiający tę politykę gwałtów, ale głosy to niestety bardzo nieliczne. To, co dawniej w latach trzydziestych i czterdziestych wychwalano i podnoszono jako największe enoty i zalety, to dzisiaj uchodzi w Niemczech za zdradę i zbrodnię. Wybujały indywidualizm narodowy panuje obecnie w tem państwie wszechwładnie i zamąca wszelkie pojęcia etyczne; sprawdzają się tam niestety obecnie słowa Grillparzera:

„Der Weg der neueren Bildung geht
 Von Humanität
 Durch Nationalität
 Zur Bestialität.“

W szale walki pogląd na najszczytniejsze ideały ludzkości uległ najzupełniejszemu spaczeniu. Kiedy Niemcy sami nie mieli wolności, uważali dążenia do tejże za rzecz wzniosłą, idealną i świętą. Zapomnieli o tem, że co jest i było świętem i słusznem dla nich samych, to powinno być także za święte uważane u Polaków. Niestety, z białego zrobiło się naraz czarne. Chór poetów, zajmujących się za sprawą polską, niebawem zamilkł zupełnie stosownie do woli sfer rządzących. Prawdopodobny Herwegh, którego nawet późniejsze powodzenia oręża niemieckiego nie zdołały oszołomić i stłumić w nim poczucia sprawiedliwości, zarzuca swoim ziomkom, że tak nagle zapatrywania swoje zmienili, i potępia ich bezwzględnie za ich stanowisko wobec Polaków. Słusznie podnosi on z naciskiem, że Niemcy, uważając wolność uzyskaną za skarb największy, nie powinni pozbawiać wolności drugiego narodu i dep-

tać godności swej, poświęcając sąsiedni naród frazesowi o równowadze politycznej⁵²). Ale takich głosów w ostatnich dziesiątkach lat coraz mniej; liczba naszych obrońców jest znikomo mała a chociaż się jeszcze tu i ówdzie odezwie głos nam przychylny, to jest on za słabym, ażeby mózdz w dodatnim kierunku wpływać na opinię publiczną. To też w ostatnich czasach bez przeszkody mógł rząd przeprowadzić nowe, po prostu barbarzyńskie ustawy przeciw Polakom, jak ustawę o wywłaszczeniu i ustawę dotyczącą zakazu używania języka polskiego na publicznych zgromadzeniach. Na ziemiach polskich, będących pod panowaniem niemieckim, wre dzisiaj zażarta walka, która ostatecznie wywierac musi wpływ upadlający na sam naród. Bo o co właściwie chodzi? Tu chodzi przecież o tępienie w Polakach najwznieślijszych uczuć ludzkich — miłości ojczyzny i godności własnej i narodowej; dąży się zatem do ujarznienia ich dusz, a tego nie można dokonać bez upodlenia własnej duszy, jak się trafnie wyraża pewien uczony rosyjski⁵³). Dlatego też w społeczeństwie niemieckim zapanowało obecnie zupełnie zamieszanie pojęć etycznych. Młodzież niemiecką kształci się w zasadach miłości ojczyzny a następnie rozkazuje się jej prześladować te same zasady u Polaków. A ponieważ ludzie uczciwi i z charakterem zazwyczaj nie chcą się podejmować takiej roli, dlatego rząd wysyła na kresy ludzi bez zasad, złych i przewrotnych, a ci dostawszy się na wyższe stanowiska dzięki zasługom w walce z Polakami, rozchodzą się potem po całym państwie, demoralizując innych. Tak tedy prędzej czy później system ten prześladowania zemścić się może na narodzie całym. Rzecz zła i tak kiedyś upaść musi. Żaden naród, świadomy swych celów, zgubić się nie da, a Polacy mogą dzisiaj gnębiicielom swym odpowiedzieć spokojnie słowami Grina:

„Nicht das Gewürm, das hent' uns sticht,
Die Flattrer nicht um unsre Zinnen,
Jahrhunderte voll Mühsal spinnen
Der Völker Los und letzt' Gericht“⁵⁴).

Przed laty kilkudziesięciu mieliśmy w Niemczech wielu szcze-

⁵²) J. Herwegh: „Für Polen“, März 1846, Werke II., 25.

⁵³) Por. T. Siemiradzki, Porozbiorowe dzieje Polski I., 92.

⁵⁴) An. Grün: Vorwort zur 7. Aufl. der „Spaziergänge eines Wiener Poeten“.

rych i serdecznych przyjaciół. Wobec zmienionych zupełnie stosunków w chwili obecnej rozpamiętywanie tych czasów wywołuje w sercach naszych gorycz. Miejmy jednakowoż nadzieję, że naród niemiecki, którego charakter wówczas z tak pięknej przedstawił się nam strony, zejście wreszcie z fałszywej drogi i odda nam sprawiedliwość. Losy się zmieniają; żaden naród nie wie, co go w przyszłości czeka. Naród niemiecki, chociaż dziś zjednoczony i potężny, powinien wziąć sobie do serca słowa Herwegha⁵⁵⁾, zawierające głęboką prawdę a zarazem i przestrożę:

„Ach, Einheit ist ein leerer Schall,
Wenn sie nicht Einheit ist im Guten,
Wenn ihr korinthisches Metall
Uns mahnt an Mord und Städtegluten;
Ach, Einheit ist ein tönend Erz,
Wenn sie nur pochend auf Kanonen
Zu reden weiß an unser Herz. —
Einheit des Rechtes ist kein Schild,
Der uns bewahrt vor Unterdrückung;
Nur wo als Recht das Rechte gilt,
Wird sie zum Segen, zur Beglückung.“

⁵⁵⁾ Herwegh „Den Siegestrunken“, Frühjahr 1871, Werke III., 133.

Wiadomości szkolne.

a) Zmiany.

Ustąpili z Grona z początkiem roku szkolnego:

1. Prof. Dr. Ernest Farnik, zamianowany przez c. k. Min. W. i O. (rozp. z d. 2. lipca 1910, l. 22.339) dyrektorem polskich paralelek c. k. seminarium nauczycielskiego w Cieszynie od d. 1. września 1910.
2. Prof. Jan Lubaczewski, zamianowany przez c. k. galic. Radę Szk. kraj. (rozp. z d. 30. czerwca 1910, l. 24.077) profesorem c. k. I. gimnazjum polskiego w Przemyślu od d. 1. września 1910.
3. Prof. Henryk Maurer, zamianowany przez c. k. galic. Radę Szk. kraj. (rozp. z d. 22. lipca 1910, l. 35.992) profesorem c. k. gimnazjum w Jarosławiu od d. 1. września 1910.
4. Prof. Dr. Jan Wytrzens, przeniesiony na własną prośbę w stan stałego spoczynku (rozp. c. k. Min. W. i O. z d. 31. maja 1910, l. 20.107).
5. Zast. naucz. Karol Słonka, zwoln. reskr. c. k. Rady Szk. kraj. z d. 22. lipca 1910, l. I-415/1.
6. Zast. naucz. Alfred Wątorski, zwoln. reskr. c. k. Rady Szk. kraj. z d. 27. września 1910, l. I-790/8, objął obowiązki zast. naucz. w c. k. gimnazjum w Podgórzu.
7. Egz. zast. naucz. Jan Wójcik, zwoln. reskr. c. k. Rady Szk. kraj. z d. 17. sierpnia 1910, l. I-686/2; objął obowiązki zast. naucz. w c. k. gimnazjum w Tarnopolu.

Weszli w skład Grona z początkiem roku szkolnego:

1. Franciszek Bogocz, zamianowany rzecz. naucz. przez c. k. Min. W. i O. (rozp. z d. 31. sierpnia 1910, l. 36.369) od 1. września 1910.
2. Rzeczn. naucz. Emil Sznapka, zamianowany w tym samym charakterze przez c. k. Min. W. i O. (rozp. z d. 18. września 1910, l. 39.173/10) dla tut. zakładu.
3. Władysław Wajdowicz, zamianowany rzecz. naucz. przez c. k. Min. W. i O. (rozp. z d. 14. czerwca 1910, l. 15.134) od 1. września 1910.

4. **Bogusław Pindelski**, zamianowany zast. naucz. (rozp. c. k. Rady Szk. kraj. z d. 28. września 1910, l. I-1059).
5. **Józef Roman**, zamianowany zast. naucz. (rozp. c. k. Rady Szk. kraj. z d. 28. września 1910, l. I-1078).
6. **Jan Szajter**, zamianowany zast. naucz. (rozp. c. k. Rady Szk. kraj. z d. 12. października 1910, l. I-1058).

Na urlopie byli:

1. Rzeczn. naucz. **Edward Klich**, uwolniony z powodu choroby od obowiązków naucz. na przeciąg II. półrocza 1910/11 (rozp. c. k. Rady Szk. kraj. z d. 31. stycznia 1911, l. I-171).
2. Prof. ks. **Józef Londzin**, poseł do Rady Państwa (po wygaśnięciu mandatu do końca b. roku szk. rozp. c. k. Min. W. i O. z d. 18. kwietnia 1911, l. 15.507).
3. Prof. **Franciszek Popiołek**, uwoln. od obowiązków naucz. od d. 13. marca 1911 do końca r. szk. dla studyów naukowych (rozp. c. k. Min. W. i O. z d. 20. lutego 1911, l. 5962).
4. Prof. **Edmund Wierzbicki**, uwoln. z powodu choroby na przeciąg II. półrocza 1910/11 (rozp. c. k. Rady Szk. kraj. z d. 5. stycznia 1911, l. I-1451 ex 1910).

Pozostali na stanowisku zastępców nauczycieli:

1. **Stanisław Gąsienica-Gronikowski** (rozp. c. k. Rady Szk. kraj. z d. 1. października 1910, l. I-1077).
2. **Engelbert Kermel** (rozp. c. k. Min. W. i O. z d. 2. sierpnia 1910, l. 32.748).
3. **Józef Król** (rozp. c. k. Min. W. i O. z d. 2. sierpnia 1910, l. 32.747).

Na przeciąg II. półrocza zamianowano zast. naucz. **Mirosława Gibasa** (rozp. c. k. Rady Szk. kraj. z d. 16. lutego 1911, l. I-322); zajęto nauką matematyki w kl. VIII. egz. zast. naucz. polskich paralelek seminaryum naucz., **Franciszka Wojnara**.

b) Skład grona nauczycielskiego z końcem roku szkolnego 1910/11 i rozdział przedmiotów.

1. **Schmidt Wiktor**, dyrektor, członek c. k. Rady Szk. kraj., zawiadowca zbiorów archeologicznych, uczył języka greckiego w klasie IV., tygodniowo godzin 4.
2. **Popiołek Franciszek**, profesor w VIII. randze, uczył geografii w kl. II. 2, III.A 2, historii w kl. II. 2, III.A 2, geografii i historii w kl. V. 4, VI. 5, tygodniowo godzin 17; od d. 13. marca 1911 na urlopie.
3. **Ks. Londzin Józef**, prof. w VIII. randze, poseł do Rady Państwa — na urlopie.
4. **Panek Antoni**, profesor w VIII. randze, zawiadowca biblioteki dla ubogich uczniów, tudzież zbioru komentowanych wydań klasyków łacińskich i greckich dla prywatnej lektury, gospodarz klasy V., uczył języka łacińskiego w kl. VI. 6, VII. 5, języka greckiego w kl. V. 5, tygodniowo godzin 16.

5. **Wierzbicki Edmund**, profesor, zawiadowca gabinetu fizykalnego, uczył matematyki w kl. III.A 3, IV. 3, VII. 3, VIII. 2, fizyki w kl. VII. 4, VIII. 3, tygodniowo godzin 18; w II. półroczu na urlopie.
6. **Galicz Jan**, profesor, gospodarz klasy VIII., uczył języka łacińskiego w kl. IV. 6, greckiego w kl. III.B 5, niemieckiego w kl. VI. 4, VIII. 4, tygodniowo godzin 19, od d. 13. marca także języka polskiego w kl. III.B 3, tygodniowo godzin 22.
7. **Ks. Stonawski Jan**, profesor, zawiadowca „Puszki ubogich uczniów”, uczył religii ewang. w klasach I.—VIII. po 2 godz., nadto miewał egzorty w niedziele, tygodniowo godzin 18.
8. **Zych Wojciech**, profesor, zawiadowca biblioteki nauczycielskiej, uczył geografii w kl. I.A 2, I.B 2, III.B 2, historii w kl. III.B 2, geografii i historii w kl. VII. 3, w kl. VIII. w I. półr. 4, w II. półr. 3, proped. fil. w kl. VII. 2, tygodniowo godzin w I. półroczu 17, w II. półroczu 16.
9. **Ks. Tomanek Rudolf**, rzecz. naucz. religii katolickiej w charakterze głównego nauczyciela polskich paralelek c. k. seminarjum naucz. w Cieszynie, uczył religii katol. w klasach I.—VIII. po 2 godziny, nadto miewał egzorty w niedziele, tygodniowo godzin 18.
10. **Klich Edward**, rzecz. naucz., zawiadowca polskiej biblioteki uczniów kl. VI. i VII., gospodarz klasy II., uczył języka łacińskiego w kl. II. 7, języka polskiego w kl. II. 4, VI. 3, VII. 3, tygodniowo godzin 17, w II. półroczu na urlopie.
11. **Sznapka Emil**, rzecz. naucz., zawiadowca niemieckiej biblioteki uczniów, w II. półroczu gospodarz klasy II., uczył języka niemieckiego w kl. II. 5, III.A 4, V. 4, VII. 4, tygodniowo godzin 17, w II. półroczu także w kl. I.A 6, tygodniowo godzin 23.
12. **Wajdowicz Władysław**, rzecz. naucz., zawiadowca zbiorów przyrodniczych, uczył nauk przyrodniczych w kl. I.A 2, I.B 2, II. 2, IV. 3, V. 3, VI. 2, matematyki w kl. II. 3, proped. fil. w kl. VIII. 2, tygodniowo godzin 19; nadto prowadził wolne ćwiczenia uczniów kl. V. w 4 godz.
13. **Bogocz Franciszek**, rzecz. naucz., gospodarz klasy VI., uczył języka łacińskiego w kl. VIII. 5, greckiego w kl. VI. 5, VII. 4, VIII. 5, kaligrafii w kl. I.A i I.B, tygodniowo godzin 21.
14. **Kermel Engelbert**, zast. naucz., zawiadowca polskiej biblioteki uczniów klasy V. i VIII., w II. półroczu także VI. i VII., gospodarz klasy IV., uczył języka polskiego w kl. IV. 3, V. 3, VIII. 3, niemieckiego w kl. I.A 6, III.B 4, IV. 4, tygodniowo godzin 23, w II. półroczu zamiast języka niemieckiego w kl. I.A 6 uczył języka polskiego w kl. VI. 3, VII. 3, tygodniowo godzin 23.
15. **Król Józef**, zast. naucz., zawiadowca zbiorów geograficzno-historycznych, gospodarz klasy I.A, uczył języka łacińskiego w kl. I.A 8, polskiego w kl. I.A 4, III.A 3, III.B 3, geografii w kl. IV. 2, historii w kl. IV. 2, tygodniowo godzin 22; od d. 13. marca 1911 zamiast polskiego w kl. I.A 4, III.A 3, III.B 3 uczył geografii w kl. II.A 2, III.A 2, historii w kl. III.A 2, geografii i historii w kl. V. 4, VI. 5, tygodniowo godzin 27.

16. **Gąsienica-Gronikowski Stanisław**, zast. naucz., w I. półroczu gospodarz klasy III.B, w II. półroczu zawiadowca zbiorów fizykalnych, uczył w I. półroczu matematyki w kl. I.A 3, I.B 3, III.B 3, V. 3, VI. 3, fizyki w kl. III.A 2, III.B 2, tygodn. godzin 19, w II. półroczu do d. 13. marca zamiast matematyki w kl. I.A 3, I.B 3 i III.B 3 uczył matematyki w kl. VII. 3, fizyki w kl. VII. 4, VIII. 4, tygodniowo godzin 21. od d. 13. marca także matematyki w kl. I.A 3. tygodniowo godzin 24.
17. **Pindelski Bogusław**, zast. naucz., zawiadowca polskiej biblioteki uczniów dla kl. I.—IV., gospodarz klasy III.A, uczył w I. półroczu języka łacińskiego w kl. III.A 6 i V. 6, greckiego w kl. III.A 5, tygodniowo godzin 17, w II. półroczu nadto języka polskiego w kl. II. 4, tygodniowo godzin 21, od d. 13. marca także historii w kl. II., tygodniowo godzin 23.
18. **Roman Józef**, zast. naucz., w I. półroczu gospodarz klasy I.B, w II. półroczu kl. III.B, uczył w I. półroczu języka łacińskiego w kl. I.B 8, III.B 6, polskiego w kl. I.B 4, tygodniowo godzin 18, w II. półroczu zamiast polskiego w kl. I.B uczył języka łacińskiego w kl. II. 7, tygodniowo godzin 21, od d. 13. marca nadto języka polskiego w kl. III.A 3, tygodniowo godzin 24.
19. **Szaiter Jan**, zast. naucz., uczył języka niemieckiego w kl. I.B 6 godzin.
20. **Gibas Mirosław**, zast. naucz., gospodarz klasy I.B, uczył do d. 13. marca języka polskiego w kl. I.B 4, matematyki w kl. I.A 3, I.B 3, III.A 3, III.B 3, IV 3, tygodniowo godzin 19, od d. 13. marca zamiast matematyki w kl. I.A 3 uczył języka polskiego w kl. I.A 4, tygodniowo godzin 20.
21. **Wojnar Franciszek**, egz. zast. naucz. polskich paralelek c. k. seminaryum naucz., uczył w II. półr. matematyki w kl. VIII. 2.

c) Nauczyciele przedmiotów nadobowiązkowych.

1. **Dobesz Wilibald**, nauczyciel muzyki w c. k. seminaryum nauczycielskiem, uczył śpiewu w 1 oddziale, tygodniowo 2 godz.
2. **Niedoba Karol**, prof. c. k. szkoły realnej, uczył po całorocznej przerwie rysunków w 2 oddziałach 4 godziny tygodn. (rozp. c. k. Rady Szk. kraj. z d. 12. października 1910, l. I-1163).
3. **Szaiter Jan**, zast. naucz., uczył gimnastyki w 4 oddziałach 8 godzin tygodniowo (rozp. c. k. Rady Szk. kraj. z d. 12. października 1910, l. I-1163).
4. **Buzek Karol**, naucz. szk. lud., prowadził naukę zręczności w 2 godz. tyg. w czasie od 1. listopada 1910 do końca kwietnia 1911 rozp. c. k. Rady Szk. kraj. z d. 12. października 1910, l. I-502/2)

II.

Śludzy szkolni.

Bury Tomasz, tereyan prowizoryczny

Haratyk Jan, młodszy tereyan prowizoryczny (rozp. c. k. R. Szk. kr. z d. 17. stycznia 1911, l. I.—19).

III.

PLAN NAUKI W ROKU SZKOLNYM 1909/10.

A) Przedmioty obowiązkowe.

Wszystkich przedmiotów obowiązkowych oprócz religii, języka polskiego i niemieckiego uczono według nowego planu wydanego dla gimnazyjów klasycznych przez Wys. c. k. Min. Wyzn. i Ośw. rozp. z d. 20. marca 1909, l. 11.662, w klasach od I.—VI. W matematyce w kl. VI. przerabiano z arytmetyki obok materiału przepisanego w nowym planie na tę klasę także naukę o potęgach i pierwiastkach; stereometrię brano w skróceniu, korzystając z przygotowania uczniów w tej partyi, nabytego w klasie IV, największą część roku poświęcono trygonometrii.

Nauki religii katolickiej, oraz języka polskiego i niemieckiego udzielano w Zakładzie według planu obowiązującego w c. k. gimnazyjach galicyjskich z wykładowym językiem polskim (co do jęz. polskiego i niemieckiego na podstawie upoważnienia Wys. c. k. Min. Wyzn. i Ośw. z d. 12. sierpnia 1909, l. 31.973).

Co do liczby pisemnych wypracowań stosowano się w języku polskim do odnośnych wymagań w normalnym planie dla języka wykładowego, w języku niemieckim do osobnego polecenia Wys. c. k. Min. z d. 4. grudnia 1909, l. 47.389.

Nauki religii ewangelickiej udzielano według następującego przez dotyczące Władze kościelne zatwierdzonego planu:

Klasa I. Historye biblijne Starego Testamentu. Mały katechizm dra Marcina Lutra: Dziesięć przykazań i artykuły wiary chrześcijańskiej.

Klasa II. Historye biblijne Nowego Testamentu. Mały katechizm dra Marcina Lutra: Ojciec nasz i Sakramenta.

Klasa III. Nauka wiary chrześcijańskiej. Dzieje apostołskie.

Klasa IV. Obrazy z historii kościoła ewangelickiego. Kazanie na górze i podobieństwa Pana Jezusa.

Klasa V. Historia kościoła chrześcijańskiego, wieki dawne i średnie. Introdukcyja do ksiąg Starego Testamentu.

Klasa VI. Historia kościoła chrześcijańskiego od reformacyi aż do najnowszych czasów. Introdukcyja do ksiąg Nowego Testamentu.

Klasa VII. Dogmatyka i etyka.

Klasa VIII. Nauki symboliczne kościoła ewangelickiego. Konfesyja augsburska.

PRZEGLĄD GODZIN
obowiązkowych w r. szk. 1909/10.

Przedmiot	I.	II.	III.	IV.	V.	VI.	VII.	VIII.	Razem
Religia	2	2	2	2	2	2	2	2	16
J. łaciński	8	7	6	6	6	6	5	5	49
J. grecki	—	—	5	4	5	5	4	5	28
J. polski	4	4	3	3	3	3	3	3	26
J. niemiecki	6	5	4	4	4	4	4	4	35
Geografia	2	2	2	2	1	1	—	—	10
Historya	—	2	2	2	3	4	3	I p. 4 w II pół 3	20 (19)
Matem.	3	3	3	3	3	3	3	2	23
Nauki przyrodn.	2	2	—	w II. p.	3	2	—	—	9
Fizyka	—	—	2	w I. p.	—	—	4	W I. półr. 3 W II. półr. 4	w II. półr. 12 12 w II. półr. 10
Propedeut.	—	—	—	—	—	—	2	2	4
Kaligrafia	1	—	—	—	—	—	—	—	1
Suma	28	27	29	26	30	29	30	30	232

OBOWIĄZKOWA LEKTURA SZKOLNA.

a) Z języka łacińskiego.

Klasa III.

Cornelius Nepos: Aristides, Miltiades, Themistocles, Epamnonidas, Pelopidas, Cimon, Hannibal.

Klasa IV.

Caesar, De bello gall.: I, IV., V.

Klasa V.

Ovidius (wyd. szk.): Met. ust. 2, 3, 4, 5, 13, 20; Fast. 5, 6, 7, 8, 10; Trist. 3, 5, 10.

Livius, Ab urbe cond.: I. i XXI.

Caesar, De bello Gall.: VII. 1--36.

Klasa VI.

Sallustius, Bellum Jugurthinum.

Cicero: Or. in Catil. I.

Vergilius: Ecl. I. i V.; Georg. II. v. 136—176; 319—345, 458—540; III. v. 339—383, 478—566; IV. v. 315—558.

Klasa VII.

Cicero: in Verr. IV; Laelius.

Vergilius: Aen. IV., VI., VII. v. 286—640, VIII., v. 608—731.

Klasa VIII.

Tacitus: Annal. I., II., III., IV. (w wyjątkach).

Horatius: Carmina, epodi, satirae, epistolae (w wyborze).

b) Z języka greckiego.

Klasa V.

Ksenofont (według Chrest. Fiderera): Anab. 1, 2, 6, 7, 13.

Cyrop. 1; Pamiętn. 1, 2.

Homer: Iliada ks. I., III. (wyd. szk.).

Klasa VI.

Homer: Iliady ks. IX., XVI., XVIII., XXII., XXIV.

Herodot: ks. VII., VIII. i IX. (w wyjątkach).

Klasa VII.

Demostenes: Fil. I.; Ołint. III.; Fil. III. (50 ust.).

Homer: Odyseja I., V., VI., VII., IX., XIII.

Klasa VIII.

Platon: Obrona Sokratesa, Kryton i Fedon (wyj. w wyd. szk.).

Sofokles: Edyp Król.

Homer: Odyseja, wyjątki z ksiąg XIII., XVI., XVII. i XIX.

c) Z języka polskiego.

Klasa V.

A. Mickiewicz: Pan Tadeusz; A. Fredro: Zemsta.

Klasa VI.

H. Sienkiewicz: Trylogia (Ogniem i mieczem, Potop, Pan Wołodyjowski).

H. Rzewuski: Listopad.

Pasek: Pamiętniki; Zabłocki: Sarmatyzm.

Klasa VII.

Niemcewicz: Powrót posła; Małczewski: Marya; Mickiewicz: Konrad Wallenrod; Fredro: Śluby panieńskie; Słowacki: Balladyna, Kordyan, Lilla Weneda.

Klasa VIII.

Kraśniński: Irydyon, Nieboska, Przedświt.

d) Z języka niemieckiego.

Klasa VI.

Goethe: Hermann und Dorothea; Lessing: Emilia Galotti.

Klasa VII.

Schiller: Wilhelm Tell; Goethe: Iphigenie.

Klasa VIII.

Grillparzer: Ottokar; Goethe: Faust, I. cz.

B) Przedmioty nadobowiązkowe.

Śpiew: Oddział I. w 2 godz. tygod. Ton, nuty i klucze, o głosach i rejestrach, o postawie przy śpiewie, wydobywaniu głosu

i używaniu oddechu, rytm, znaki chromatyczne, gamy, budowa gam, melodia i harmonia, trójdźwięk, gamy ze swoimi trójdźwiękami tonicznymi, interwale, ozdobniki (przednutki), niektóre znaki, słownik najczęściej używanych wyrazów włoskich, odnoszących się do tempa i dynamiki. Ćwiczenie odstępów w obrębie oktawy. Pieśni na jeden i dwa głosy. Śpiewanie odpowiedniej gamy, najużywanych odstępów i głównych trójdźwięków. Początkowe wiadomości z nauki harmonii. Kanyony na 3 głosy i t. d. z podręcznika Dietza (polec. reskr. c. k. Min. W. i O. z 13. marca 1894, l. 2462 do użytku w szkołach średnich), nadto inne wybrane pieśni na podstawie sporządzonych w tym celu odbitek.

Rysunki: 4 godz. tygodn. Nauka odbywała się w 2 oddziałach.

Oddział I.: Rysowanie na białym papierze blokowym linii prostych, krzywych, koła, elipsy i linii ślimakowych, jako części składowych ornamentu krzywoliniowego, dalej zwykłych typów ornamentów według rysunku, kreślonego na tablicy przez nauczyciela. Rysunki te wykonywali uczniowie ołówkiem. Tło nakładano farbą akwarelową.

W półroczu drugim rysowano łatwe formy liści, formy stylizowane. Nadto rysowano pojedyncze modele geometryczne z zastosowaniem perspektywy i głównych cieni.

Oddział II.: Rysowanie z modeli geometrycznych pojedynczo i w grupach z poglądu z zastosowaniem perspektywy i głównych cieni. Oprócz tego używano wzorów ornamentu roślinnego z dzieła: „Die Pflanze von Sodom“. Nadto ćwiczyli się uczniowie w malowaniu liści i piór ptasich, przyczem pouczano ich o sposobie łączenia barw.

W półroczu drugim rysowano z trudniejszych modeli w grupach i ornamenta plastyczne podług modeli gipsowych na białym i szarym papierze, wykończano kredką czarną i białą.

Uczniowie z wyższych klas rysowali podług figuralnych odlewów gipsowych.

Akwarelą malowali uczniowie w pierwszym i drugim półroczu sprzęty domowe, naczynia greckie, barwne naczynia szklane, różne przedmioty z martwej natury z uwzględnieniem barw, światła i cieni. W dni pogodne uczniowie oddawali się nauce rysunku na wolnym powietrzu, szkicując krajobrazy.

W nauce brało udział z końcem roku ogółem 43 uczniów.

Gimnastyka: 8 godzin tygodniowo.

Oddział I. i II. (Uczniowie z klas I.—II.): Musztra: Tworzenie czwórki w miejscu i pochodzie z dwurzędu i dwuszęregu. Bieg do 3 minut z przerwami. Ruch jednostek w miejscu i w pochodzie. — Ćwiczenia wolne: Ruch ramion równostromy, równo- i różnokierunkowy. Ruch nóg analogiczny do ruchu ramion. Wypady. Przysiady. Naginania tułowia we wszystkich kierunkach. — Ćwiczenia na przyrządach: drążku, poręczach, koniu i koźle. — Woltyże okroczone, rozkroczone, kuczne, zawrotne i odboczne. — Wymyki i wspierania. — Skok w wyż aż do 1'40 m z rozbiegu.

Oddział III. (klasa III. a i b): Musztra: tworzenie dwurzędu, dwuszeregu, czwórek, pochody. — Ćwiczenia wolne: ruch ramion, nóg, tułowia, kombinacye i wytrzymania. — Ćwiczenia na przyrządach (drażku, kółkach, poręczach): zwieszenia, podpory, wywijanie, przejście ze zwieszenia do podporu, wymyki, przemyki, wychwyty, wspierania, kołowroty, nadto różne kombinacye wymienionych ćwiczeń: na poręczach: wołtyże, stanie, przewroty; na koniu: wołtyże, podpory, wagi; na koźle: przeskoki. Skoki w wyż i w dal. — Piramidy. — Ćwiczenia na ławeczce szwedzkiej.

Oddział IV. (klasa IV.—VI.): Musztra: Tworzenie rzędu, dwurzędu, czwórek w miejscu i w pochodzie; zachodzenie i przybieranie. — Ćwiczenia wolne w miejscu: ruch ramion, nóg, tułowia, kombinacye i wytrzymania. Ruch ramion różnostronny i różnokierunkowy ze zmianą postawy, naginanie tułowia. — Przyrządy: 1. drażek: a) zwieszenia i zmiany, b) podpory, c) pochody i poskoki, d) wywijanie, e) obroty w zwieszeniu i w podporze, f) wspierania, g) wymyki, h) kołowroty. — 2. Wołtyże na koniu: wszereż z łekami, wzdłuż bez łeków. — 3. Ćwiczenia na poręczach. — 4. Koń i kozioł: wołtyże. — 5. Drabina pozioma, pionowa, skośna: wywijanie i wołtyże. Ćwiczenia na ławeczce szwedzkiej. — Poczawszy od maja w dni pogodne odbywały się gry i zabawy na placu zamiast gimnastyki w sali.

IV.

PRYWATNA LEKTURA UCZNIÓW Z AUTORÓW STAROŻYTNYCH.

A) Łacińska.

Klasa III. A.

Cornelius Nepos: Branny Fr. Andrzej; Pelopidas, Chabrias, Hamilcar, Epaminondas, Timotheus, Conon, Thrasybulus, Phocion; Firla Jan: Pelopidas, Chabrias, Hamilcar, Epaminondas, Timotheus, Conon, Thrasybulus, Phocion, Timoleon, Eumenes; Firla Józef: Pelopidas, Chabrias, Hamilcar, Conon; Gwóźdek: Iphicrates, Timoleon; Koutnik: Pelopidas; Król: Pelopidas; Rządek: Iphicrates, Timotheus; Schindler: Iphicrates, Pelopidas; Szkandera: Chabrias; Trombik: Iphicrates.

Klasa III. B.

Cornelius Nepos: Agesilaus: Friedel M., Kołder, Ryba, Urbańczyk; Chabrias: Brachaczek, Friedel M., Kołder, Ryba, Urbańczyk, Malejka, Pindur, Zembol; Conon: Brachaczek, Friedel M., Kołder, Ryba, Urbańczyk; Eumenes: Friedel M., Grodyński, Ryba, Urbańczyk; Hamilcar: Brachaczek, Friedel M., Kołder, Malejka, Pindur, Ryba, Urbańczyk, Wojtek; Iphicrates: Brachaczek, Friedel M., Friedel S., Kołder, Malejka, Ryba, Sikora, Urbańczyk, Wojtek; Thrasybulus: Friedel M., Kołder, Ryba, Urbańczyk, Wojtek; Timotheus: Brachaczek, Friedel M., Grodyński, Kołder, Ryba, Urbańczyk. Całe wydanie szkolne Corn. Neposa przeczytali: Friedel M., Ryba, Urbańczyk.

Curtius Rufus: De rebus gestis Alexandri Magni c. I.: Friedel Mieczysław.

Klasa IV.

Z Cezara, Pamiętn. o wojnie galickiej: Bolek: ks. II.; Ćwiąkała: ks. II.; Gieruszczak: II.; Hand: II. i III.; Krzystek: II. i III. 1—15; Krzywoń: II. i III.; Liberda: II.; Mola: II., III. i VI.; Nowak Franciszek: III.; Nowak Karol: II. i III. 1—15; Orszulak: II. i III.; Poloczek: III.; Skulina: II. i III.; Sojka: II. i III. 1—15; Stonawski: II.; Zych: II. 1—18 i III.

Klasa V.

Ovidius, Metam.: Farny: 18; Franek: 22; Krużolek: 22; Machciński: 1, 15, 18, 22; Staszko: 1, 10, 14, 18, 21, 22; Serog: 11; Wratny: 22; Fast.: Franek: 1, 5, 7, 8, 9, 11, 22; Krużolek: 5, 7, 8, 9, 22; Kuglin: 8, 9, 11; Machciński: 1, 5, 7, 9, 11, 17, 22; Staszko: 1, 3, 4, 5, 7, 8, 9, 17, 20, 22; Wratny: 5, 7, 8, 9, 22; Trist: Chmiel: 1, 3; Farny: 5, 6; Franek: 3, 5, 6; Krużolek: 5; Machciński: 3, 4, 5, 6, 9, 10; Serog: 10; Staszko: 3, 5, 6, 9; Epist. 3, 7; Eleg. sel.: Machciński: 1, 2; Staszko: 1, 2, 5.

Caesar, Comm. de bello gall. l. VIII.: Machciński.

Livius: Krużolek i Wratny: Krótkie wyjątki z ks. III., VIII., XXVI. i XXXIX.

Klasa VI.

Sall. Catil.: Górniok, Kobielus, Morcinek, Urbańczyk; Kocyh: rozdz. 1—30; Kubisz: 1—40; Świba: 1—30.

Cicero, in Cat. II., III., IV.: Górniok, Rykała, Jeżowicz; IV.: Kocyh. Livius: Franek: ks. XXII. 1—15.

Klasa VII.

Cicero, De imp. Cn. Pomp.: Hławiczka, Kozieł, Trombala, Umucka, Włosok, Wojnar, Maulc; Klejnot i Buchta: rozdz. 1—10.

Pro Archia poeta: Kozieł, Mzik, Trombala, Włosok, Janiurek, Kotas, Maulc, Musiot.

Pro Roscio Amer.: Kubiczek, Janiurek.

De officiis: Kozieł, Włosok, Wojnar r. 1—20.

Cato mai.: Wojnar.

In Catil. III., IV.: Kozieł.

Vergil. Ecl.: Trombala: II., III., IV., VI., VII., VIII., IX., X.; Umucka: II., VI., X.

Klasa VIII.

Tacitus: Hist. I., 1—30, Germania i Agricola: Branny; Hist. I. 1—50, Ann. I. 15—30, XVI. 38—45; Danko; Ann. I. 15—30; Dzikiewicz; Ann. I. 15—30, Germania 1—27; Farny; Ann. I. 15—30; Franek i Grycz Jerzy; Ann. I. 15—30 i Germania: Grycz Paweł; Agricola: Jursa; Ann. I. 15—30; Kopeć; Ann. I. 15—30; Michejda; Germania 1—27, Agricola i Ann. I. 15—30, XII. 27—30, XIII. 51—57; Milik; Germania 1—27; Moroń; Ann. I. 15—30; Niemiec; Ann. I. 15—30, Germania 1—28, Agricola: Szeruda. Horatius: Carm. ks. I. 2, 4, 5, 7, 9, 11—13, 16—20, 23, 26, 27, 28, 29, 30, 32, 33, 35, 36, 38; ks. II. 1, 4, 8, 9, 11, 12, 19; Epodi 1, 3, 4, 5,

6, 9, 10, 11, 13, 14, 15 i 17; Sat. I. 3, 4, 5, 7, 8, 9, 10: Branny i Farny.

Vergilius, Aen. III., VII. i VIII. 1—300: Dąbrowski.

Livius, ks. III. 26—55: Hrycek; ks. XXII.: Kaleta.

Cicero, Pro Archia poeta: Kopec i Michejda; Laelius i Pro Archia: Niemiec.

Pilius Sec., Epistulae (wybór, 60 listów).

B) Grecka.

Klasa IV.

Ust. z ćwiczeń „Wyprawa Aleksandra“: Bolek, Krzywoń, Liberda, Nowak Karol, Orszulak, Sojka (w całości); Hand (częściowo).

„O Cyrusie Starszym“: Bolek, Liberda, Nowak Karol, Sojka, Zych.

Klasa V.

Ksenofont, Anabaza: Buchwałdek: ust. 3, 4, 5, 8; Chmiel: 3; Donocik: 3, 5, 18; Farny: 3, 4, 5; Franek: 3, 4, 5, 8, 16, 18; Gańczarczyk: 3, 4, 5; Hławiczka: 3; Koch: 3; Krzozłek: 3, 5, 8, 18; Kuglin: 3, 4, 5, 8, 9, 11, 18; Macheiński: 3, 4, 5, 8, 9, 10, 11, 12, 14, 15, 16, 17, 18; Michejda: 3, 5; Serog: 3, 4, 10, 18; Siemienik: 3, 4, 5; Siwek: 3, 4, 5, 15, 16, 17, 18; Skapien: 5, 8, 9, 12; Śliwka K.: 3; Sobel: 3, 4, 5, 8, 9, 16, 17, 18; Staszko: 3, 4, 5, 8, 9, 10, 11, 12, 14, 15, 16, 17, 18; Trombik: 3, 5; Uher: 3; Wałach: 3, 4, 5; Wratny: 3, 4, 5, 8, 16, 17, 18.

Ksenofont, Cyropedya: Donocik: ust. 3; Franek: 3, 4, 7, 8; Gańczarczyk: 3, 4; Macheiński: 3, 4, 7, 8; Siemienik: 4; Siwek: 4, 7; Sobel: 4; Staszko: 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 9; Trombik: 7, 8; Wratny: 4, 7.

Ksenofont, Pamiętniki: Buchwałdek: ust. 4; Donocik: 3; Farny: 3; Hławiczka: 3, 4; Macheiński: 3, 4; Staszko: 3, 4.

Homer, Iliada: Staszko: ks. IV., VI.

Klasa VI.

Hom., II. ks. XII.: Czaputa; ks. III., VII., XVII. i XIX.: Franek; ks. VII.: Goszyk; ks. IV. i V.: Górniok; ks. XXI.: Kobielski; ks. XIX.: Kocych; ks. III. i VII.: Kubisz; ks. VII., XII. i XVII.: Ochodek; ks. XII. i XIX.: Popek; ks. IV., VII., XVIII. i XIX.: Rykała; ks. IV. i XXI.: Świba; ks. IV., XII., XIX.—XXI.: Urbańczyk.

Herodot. ks. VII. 1—25: Hellstein; ks. VIII. 1—26 i IX. 90—106: Jeżowicz; ks. VII. 1—25: Kubisz; ks. VIII. 1—26: Niemiec; ks. IV.: Ochodek.

Klasa VII.

Demostenes: O pok.: Buchta; Fil. II.: Hławiczka; Ol. I. i II.: Janiurek; Ol. I.: Kotas; Ol. II. i Fil. II.: Koziel; Ol. I.: Lazar; Ol. I. i II., O pok.: Maule; Fil. II.: Musioł; Ol. II. i O pok.: Trombała; O pok.: Unucka; Ol. I. i II., Fil. II., O pok.: Włosok; Ol. I. i II.: Wojnar.

Hom., Odyssea: ks. I.—III.: Buchta; ks. VIII.: Cienciała; ks. II., III. i VIII.: Hławiczka; ks. I., II. i VIII.: Janiurek; ks. I. i XI.: Ko-

tas; ks. IV., VIII. i XI.: Kozieł; ks. XI.: Łazarz i Maule; ks. I. i VIII.: Mazur; ks. III., IV. i XI.: Musioł; ks. I., VIII., X., XI., XII. i XV.: Trombala; ks. XI.: Unucka; ks. I.—IV.: Włosok; ks. I., II. i VIII.: Wojnar.

Klasa VIII.

Platon, Fedon: Bramy, Farny i Grycz Jerzy; Fedon, Laches i Gorgiasz (w wyd.): Jursa; Fedon 1—35: Milik; Fedon, Symposion i Laches: Moroń; Symposion: Szeruda.

Sofokles, Antygona: Milik i Szeruda; Elektra: Moroń.

Herodot, ks. I. 108—13, VII. 1—22, 131—177, 198—238: Kula; ks. VII. 1—22: Pastucha.

Homer, Odyssea, II., X., XII. i XVIII.: Brachaczek; ks. VIII.: Pastucha.

V.

TEMATY DO WYPRACOWAŃ PIŚMIENNYCH.

A) Z języka polskiego.

Klasa V.

- a) **Zadania szkolne:** 1. Do wyboru: a) Rozwój kultury wśród ludów wschodnich (na podst. nauki historii); b) Na podstawie znanych ustępów „Iliady” i „Jerozolimy wyzwolonej” wykazać podobieństwa, łączące oba utwory w sposobie przedstawienia rzeczy (na podst. lekt. szk. i dom.); c) Przygoda Odysseusza u Polifema (na podst. lektury dom. Odyssei). — 2. Do wyboru: a) Głębia i jej znaczenie (na podst. nauki mineralogii i geologii); b) Opis ołtarza Pergameńskiego (w związku z lekturą Owidyusza). — 3. Z Owidego *Metamorfoz* ustęp o Niobie, ww. 73—101 (przekład). — 4. Wpływ warunków geograficznych na rozwój dziejowy Grecji (na podst. nauki geografii i historii). — 5. Opis pożaru. — 6. Treść czytanej w domu komedii.
- b) **Zadania domowe:** 1. Najpiękniejszy dzień moich wakacji. — 2. Tryb życia i zwyczaje na dworze Soplicowskim (na podstawie I. ks. *Pana Tadeusza*). — 3. Charakterystyka szlachty polskiej na podstawie sceny w karczmie w „*Panu Tadeuszu*” (na podst. lektury szkolnej). — 4. Najgorsze wrogi, brzydkie nałogi.

Klasa VI.

- a) **Zadania szkolne:** 1. Do wyboru: a) *Belli Jug.* c. 41 (wolny przekład); b) Charakter piśmiennictwa polskiego przed wystąpieniem Reja, oraz przyczyny, hamujące jego rozwój. — 2. Do wyboru: a) Zasługi Reja około rozwoju literatury polskiej w XVI. w.; b) Charakterystyka jednej z głównych osób w „*Ogniem i mieczem*” Sienkiewicza; c) O jakiej „nierówności praw i karania” mówi Modrzewski w dziele p. t. „*O poprawie Rzeczypospolitej*”. — 3. Historia próżniaka. — 4. Geneza i układ „*Trenów*” J. Kochanowskiego (na podst. lektury szk.). — 5. Charakterystyka Trojan na podstawie II. ks. *Wergilego*

(na podst. lektury szkolnej). — 6. Rządy Stefana Batorego w Polsce (na podst. nauki historii powszechnej).

- b) **Zadania domowe:** 1. Życie ludzkie jest podróżą. — 2. Napisać powiastkę do słów Mickiewicza: Prawdziwych przyjaciół poznajemy w biedzie. — 3. Uzasadnić w zastosowaniu do „Pana Tadeusza“ słowa Schillera: „Was unsterblich im Gesang soll leben, Muß im Leben untergehen“. — 4. Czemu młodość jest najpiękniejszą porą życia?

Klasa VII.

- a) **Zadania szkolne:** 1. Do wyboru: a) Znaczenie Staszica i Kołłątaja dla przemiany pojęć społecznych w Polsce; b) Wady Polaków XVIII. w. w świetle komedii Zabłockiego p. t. Sarinatyzm. — 2. Do wyboru: a) Niema róży bez kolców; b) Śniadecki i Koźmian, ich stanowisko wobec nowych prądów w literaturze. — 3. Stan Europy północno-wschodniej po pokoju Nystadzkim. — 4. Do wyboru: a) Objawy budzącego się romantyzmu w literaturze polskiej w pierwszych latach XIX. w. (na podst. lektury szk.); b) Rozwinąć i uzasadnić przykładami z dziejów myśl Cyncerona: „Nimia libertas et populus et privatis in nimiam servitute cadit“; c) Racyonalizm i jego wpływ na reformy światłego absolutyzmu (na podst. nauki historii powszechnej). — 5. Do wyboru: a) Tok myśli w „Improwizacji“ Ad. Mickiewicza (na podst. lekt. szk. Dziadów); b) Społeczne i polityczne reformy Konstytucji 3. maja (na podst. nauki historii powsz.); c) Wyjaśnić zdanie Z. Krasińskiego:

„Pycha to karłów zbuntowanych siła;
Wawrzyn jej zwycięstw na krótko wawrzynem.“

6. Do wyboru: a) Obraz stepu ukraińskiego (na podst. Maryi Malezewskiego); b) Rozumowanie indukcyjne w życiu powszednim (wykazać na przykładach z życia); c) Podać i uzasadnić podział nauk ze względu na przedmiot ich badania (na podstawie nauki logiki).

- b) **Zadania domowe:** 1. Znaczenie morza Śródziemnego w dziejach cywilizacji. — 2. Do wyboru: a) Słowa St. Orzechowskiego: „Języka większa moc aniżeli mieczowa“ — w odniesieniu do wieku naszego; b) Niewdzięczność była często zapłatą wielkich ludzi; c) Książka jako przyjaciel człowieka. — 3. Pierwiastek liryczny w „Panu Tadeuszu“ Mickiewicza. — 4. Rozwinąć myśl A. Mickiewicza: „Najlepiej ogień zgasić, dopóki w iskiecie“.

Klasa VIII.

- a) **Zadania szkolne:** 1. Do wyboru: a) Pierwiastek hyponiczny w pierwszych utworach J. Słowackiego (na podst. lekt. szkoln. i dom.); b) najdawniejsze państwowe organizacje słowiańskie na ziemiach dzisiejszej monarchii austriacko-węgierskiej (na podst. nauki historii); c) Rozwinąć słowa Konopnickiej:

„Przyszłość, to trud; nie zejdzie ona z nieba
Przez żaden cud, lecz zdobyć ją potrzeba.“ —

2. Do wyboru: a) Znaczenie Dunaju dla Monarchii austro-węgierskiej; b) Wizerunek duchowy Kordyana (na podst. lektury Kordyana); c) „Huczy woda po kamieniach,

A na głębi cicho płynie;
Nie sądz ludzi po zachceniach,
Ale prawdy szukaj w czynie.“ A. Asnyk.

3. Do wyboru: a) Na podstawie „Balladyny“ Słowackiego wykazać prawdziwość zdania Schillera: „Das eben ist der Fluch der bösen Tat, daß sie fortzeugend immer Böses muß gebären“; b) Charakterystyka Tyberyusza (na podst. lektury szkoln. Tacyta); c) Czy i o ile „Lilla Weneda“ jest odbiciem duszy narodowej? (na podst. lekt. szk. „Lilli Wenedy“). — 4. Do wyboru: a) System zapatrywań społecznych Z. Krasińskiego na tle „Nieboskiej Komedyi“ (na podst. lekt. szk.); b) Epikureizm w odach Horacego (na podst. lekt. szk. Horacego); c) Wyjaśnić i rozwinąć myśl A. Mickiewicza: „Wielkie państwa powstały z wielkich ludzi“ („Lit. słow.“). — 5. Do wyboru: a) Masynissa w „Irydionie“ a Mefisto w „Fauście“ (na podst. lekt. szk.); b) Anagnorisis w tragedii Sofoklesa „Król Edyp“ (na podst. lekt. szk.);

c) „Szukajcie prawdy jasnego płomienia!
Szukajcie nowych, nieodkrytych dróg...
... Ale nie depczcie przeszłości ołtarzy.“

Rozwinąć jako program młodzieży, wstępującej w nowy okres życia.

b) **Z a d a n i a d o m o w e**: 1. Wyjaśnić myśl zawartą w wierszach z „Pieśni Wajdeloty“:

Płomień rozgryzie malowane dzieje,
Skarby mieczowi spustoszą złodzieje,
Pieśń ujdzie cało“

2. Mowa na obchód szkolny ku czci Adama Mickiewicza. —

3. Do wyboru: a) Pokonywanie trudności jest najlepszym środkiem do wyrobienia siły fizycznej i moralnej (rozprawka); b) Sidera qui spectat, non negat esse Deum.

B) Z języka niemieckiego.

Klasa V.

a) **Z a d a n i a s z k o l n e**: 1. Die bestrafte Geldgier. (Nach dem Gedichte „Der goldene Tod“ von Avenaris.) — 2. „Jedermann hält sein Los für das schwerste“, veranschaulicht an dem Gedichte Chamisso's „die Kreuzschau“ und Seidl's: „Der König und der Landmann“. — 3. Der Glaube der Griechen an das Fatum, veranschaulicht an der Ödipussage. — 4. Die Macht der Erinnyen. (Kraniche des Ibykus.) — 5. Ein Frühlingmorgen. 6. Ein Straßenbild aus früherer Zeit und aus dem XX. Jahrh.

- b) *Zadania domowe*: 1. Die Freuden des Herbstes. — 2. Die Entwicklung der demokratischen Verfassung in Athen. — 3. Die wohlthätige und zerstörende Macht des Feuers. — 4. Wie entsteht der Streit zwischen Achilles und Agamemnon.

Klasa VI.

- a) *Zadania szkolne*: 1. Auf welche Weise gelingt es Reincke die Anschläge seiner Feinde zu vereiteln? (Auf Grund der Lektüre.) — 2. „Wo rohe Kräfte sinnlos walten, Da kann sich kein Gebild gestalten.“ (Erklärung und Begründung dieser Worte.) — 3. Charakteristik der römischen Nobilität nach Sallusts „Bellum Jugurthinum“. (Auf Grund der lateinischen Lektüre.) — 4. Wie Lohengrin Telramund besiegte. (Kurzer Inhalt der Lohengrinsage.) — 5. Die Exposition in Lessings „Emilia Galotti“. — 6. Aufbau der Handlung in Lessings „Emilia Galotti“.
- b) *Zadania domowe*: 1. Kriege der Römer gegen die Germanen im I. Jahrhundert vor und nach Christi Geburt. (Auf Grund des historischen Unterrichtes.) — 2. Wer nicht vorwärts schreitet, der kommt zurücke. (Goethes Herm. u. Dor.) — 3. Des Aeneas Not und Rettung. (Nach Vergils Aeneis I.) — 4. Der Charakter Karl Moors in Schillers „Räubern“.

Klasa VII.

- a) *Zadania szkolne*: 1. Der Streit der Königinnen und seine Folgen. (Nach dem Nibelungenliede.) — 2. Der Lasterhafte ist der Schöpfer seines eigenen Elendes. — 3. Tells Rettung und Entschluß. (Nach Schillers „Wilhelm Tell“.) — 4. Früh übt sich, wer ein Meister werden will. — 5. Elternglück, Kindesliebe und Dienerfreue in Voßens Idylle „Der siebzigste Geburtstag“. — 6. Der Einfluß des Klimas auf den Menschen.
- b) *Zadania domowe*: 1. Der kluge Mann baut vor. — 2. Skarga und Demosthenes. (Eine vergleichende Charakteristik.) — 3. Was im Gesang soll leben, muß im Leben untergehen. — 4. Die Gastfreundschaft bei den alten Griechen und den Polen.

Klasa VIII.

- a) *Zadania szkolne*: 1. Do wyboru: a) Wissenschaft ist Macht (Bacon); b) „Wirke Gutes, du nährst der Menschheit göttliche Pflanze.

Bilde Schönes, da streust Keime der göttlichen aus.“

(Erklärung und Begründung dieser Worte.) — 2. Do wyboru: a) Natur und Kultur in ihrem Zwiste und in ihrer Vereinigung. (Nach Schillers „Spaziergang“.) b) auf welche Weise rechtfertigt Sokrates seinen Lebensberuf? (Auf Grund der Platonischen Apologie.)

c) „Ein guter Mensch in seinem Drange

Ist sich des rechten Weges wohl bewußt.“

(Goethes „Faust“ I.)

3. Do wyboru: a) Innere Reformen in Österreich im Zeitalter

des aufgeklärten Absolutismus. (Auf Grund des geschichtlichen Unterrichtes.) b) Arbeit ist des Blutes Balsam, Arbeit ist der Tugend Quell. (Herders Cid III.)

c) „Nichtswürdig ist die Nation, die nicht
Ihr alles freudig setzt an ihre Ehre.“

(Schillers „Jungfrau von Orleans“.)

4. Do wyboru: a) Ein Übel ist die Vielherrschaft, einer gebiete!
(Hom. II. II., 204.) b) Bedeutung der deutschen Romantik;

c) Im Unglück erst bewährt sich Männerkraft
Und Freundestreue prüft man meist im Sturm.

(Th. Körner.)

5. Do wyboru:

a) Willst du ein Mann sein? Steh' zum Vaterlande!

Und willst du groß sein in der kleinen Zeit?

Lös' deiner blöden Zunge feige Bande

Und kämpfe für die Wahrheit Heldenstreit! (Jul. Mosen.)

b) Es ist ein Leben schön und glücklich nur,

Wenn es sich schmiegt an Gott und die Natur. (Nik. Lenau.)

c) Wichtigkeit der Standeswahl.

b) Z a d a n i a d o m o w e: 1. Worin besteht das Wesen der wahren Bildung? (Auf Grund der Lektüre.) — 2. Inwiefern lassen sich die Worte Goethes im „Epilog“ zu Schillers „Glocke“:

„... Sein Geist schritt gewaltig fort

Ins Ewige des Wahren, Guten, Schönen

Und hinter ihm in wesenlosem Scheine

Lag, was uns alle bändigt, das Gemeine...“

auf Schiller anwenden? — 3. Welche Umstände haben die Entstehung und Entwicklung der polnischen Romantik beeinflusst?

WOLNE WYKŁADY UCZNIÓW.

a) Z języka polskiego.

Klasa V.

1. Plastyka w „Panu Tadeuszu“. (Buchwałdek.) 2. Treny a Ojciec zadżumionych. (Chmiel.) 3. Epizody w „Panu Tadeuszu“. (Farny.) 4. Tło historyczne w „Panu Tadeuszu“. (Franek.) 5. Język, rzecz najlepsza i najgorsza. (Franek.) 6. Kopernik i jego znaczenie w astronomii. (Hławiczka.) 7. Znaczenie „Pana Tadeusza“ w literaturze polskiej. (Macheiński.) 8. Fredro jako komedyopisarz. (Serog.) 9. O poezji lirycznej. (Skupień.) 10. Religijność szlachty polskiej. (Staszko.) 11. Znaczenie Komisji edukacyjnej w Polsce. (Kuglin.) 12. Żywioł malarski w „Panu Tadeuszu“. (Michejda.)

Klasa VI.

1. Kochanowski jako patriota. (Franek.) 2. Humanizm w Polsce. (Hellstein.) 3. Dola chłopca w literaturze złotego wieku w Polsce. (Górniok.) 4. O miłości Boga i ojczyzny u Skargi. (Morcinek.) 5. i 6. Znaczenie Konstytucji 3. maja. (Kocyh i Kobielsz.) 7. Przyczyny upadku literatury polskiej w w. 17. (Popcek.) 8. Życie i utwory Chopina. (Kubisz.) 9. Reforma szkolna Konarskiego. (Urbańczyk.) 10. Dzieje reformacji w Polsce. (Poloczek.)

Klasa VII.

1. Sonety Mickiewicza i ich znaczenie. (Buchta.) 2. Wpływ poezji niemieckiej na twórczość Mickiewicza. (Cieñciała.) 3. Pierwiastek muzyczny w „Panu Tadeuszu“. (Hławiczka.) 4. Mickiewicz w Lozannie. (Lazar.) 5. Rok 1823 i 1824 w życiu Mickiewicza. (Mazur.) 6. Jak podziałał pobyt we Włoszech na Mickiewicza a jak na Goethego? (Musioł.) 7. Mickiewicz jako kolorysta. (Szofdra.) 8. Stosunek Mickiewicza do Puszkina. (Trombala.) 9. „Giaur“ Byrona a „Marya“ Malczewskiego. (Unucka.) 10. Pobyt Mickiewicza w Paryżu. (Włosok.) 11. Marya Stuart Słowackiego a Marya Stuart Schillera. (Wojnar.)

Klasa VIII.

1. Rok 1830/31 w życiu Z. Krasińskiego i jego znaczenie dla rozwoju duchowego poety. (Farny.) 2. Byronizm w literaturze polskiej. (Jursa.) 3. O Janie Kasprowiczu. (J. Branny.) 4. Religia a Słowacki. (Szeruda.) 5. Wzajemny stosunek Mickiewicza, Słowackiego i Krasińskiego. (Paweł Grycz.) 6. Szkoły historyczne w Polsce. (Kaleta.) 7. O Spiżu i Orawie. (Dąbrowski.) 8. Powieść historyczna w Polsce do H. Sienkiewicza. (Michejda.) 9. Twórczość malarska Stanisława Wyspiańskiego. (Singer.)

b) Z języka niemieckiego.

Klasa VII.

1. Die Erfindung der Buchdruckerkunst und ihre Bedeutung. (Buchta.) 2. Stanislaus Wyspiański. (Cieñciała.) 3. Richard Wagner. (Hławiczka.) 4. Leonardo da Vinci. (Janiurek.) 5. Moliere. (Kotas.) 6. Der geschichtliche Hintergrund in Körners Zriny. (Klejnot.) 7. Die Entwicklung des Lehenswesens. (Koziet.) 8. Don Karlos, ein Durchgangswerk des Dichters. (Kubiczek.) 9. Henrik Ibsen. (Lazar.) 10. Die Entwicklung des Dramas. (Maulc.) 11. Die Macht der Furien in „Iphigenie auf Tauris“. (Mazur.) 12. Die Beschaffenheit der Sonne. (Musioł.) 13. Iphigeniens Seelenkampf zwischen Lug und Wahrheit. (Mzik.) 14. Die Idee der Freiheit in Schillers „Wilhelm Tell“. (Trombala.) 15. Die Entstehung der Schreibkunst. (Unucka.) 16. Herders Cid. (Włosok.) 17. Aufbau der Handlung in Goethes Clavigo und Charakteristik der auftretenden Personen. (Wojnar.)

Klasa VIII.

1. Übergang vom Mittelalter zur Neuzeit. (Bilko.) 2. Caesar und Napoleon — ein Vergleich. (Brachaczek.) 3. Pflichten der Kollegialität. (Branny.) 4. Charakterbild des Meeragues in der Hohen Tatra. (Danko.) 5. Österreich-Ungarn zur Zeit der Römer. (Dąbrowski.) 6. Über die alten Germanen. (Farny.) 7. Die Ruthenen unter der Herrschaft der Polen. (Franck.) 8. Das Hirtenleben in der Tatra. (Dzikiewicz.) 9. Möglichkeit des Vorhandenseins organischer Wesen auf unseren Planeten. (Grycz Jerzy.) 10. Die Grabmalerkunst bei den Griechen. (Grycz Paweł.) 11. Licht- und Schattenseiten der Kultur nach Schillers philosophischer Lyrik. (Hrycek.) 12. Die Landwirtschaft in Ostschlesien. (Jursa.) 13. Die Geschichte ein Bildungs-

mittel. (Kaleta.) 14. Charakterbild des Salzbergwerkes in Wieliczka. (Kopeć.) 15. Die neue Welt im Vergleiche mit der alten in geographischer Beziehung. (Kula.) 16. Die spanische Malerei bis zum XVII. Jahrhundert. (Michejda.) 17. Das Eisenbahnwesen in Österreich-Ungarn. (Milik.) 18. Die Anfänge des deutschen Dramas. (Morof.) 19. Die Reformtätigkeit Maria Theresias und Josefs II. (Niemczyk.) 20. Die Geburt Christi in der bildenden Kunst. (Niemiec.) 21. Aus der Geschichte des Kulturkampfes in Deutschland. (Pastucha.) 22. Über Dante Aligheri mit besonderer Berücksichtigung seiner „Divina comedia“. (Singer.) 23. Krieg und Kultur. (Szeruda.)

VI.

ZBIORY NAUKOWE.

A) Biblioteka.

1. Dla nauczycieli (pod zarządem prof. Wojciecha Zycha).
 a) Zakupiono z datków na środki naukowe: Oskar Weißenfels, Kernfragen des höheren Unterrichtes. — Jul. Rothfuchs, Beiträge zur Methodik des Unterrichtes an höheren Schulen. — P. Dettweiler, Didaktik und Methodik des lateinischen Unterrichts (wyd. 2.). — K. Nefi, Das pädagogische Seminar. — A. Matthias, Pedagogika praktyczna. — L. Gurlitt, Erziehungslehre. — Barolin, Schulstaat. — W. Wundt, Grundriß der Psychologie. — A. Meillet, übers. v. W. Printz, Einführung in die vergleichende Grammatik der indogermanischen Sprachen. — K. Morawski, Historia liter. rzym. za rzeszy-popolitej. — Th. Birt, Kulturgeschichte Roms. — Platon, Fedon, przeł. St. Okołów. — C. Rothe, Die Ilias als Dichtung. — H. Draheim, Die Odyssee als Kunstwerk. — A. von Gennep, La question d'Homere. — L. Rydeł, Z greckiego świata. — K. Nitsch, Mowa ludu polskiego. — Wiek XIX., Sto lat myśli polskiej, t. I.—V. — Weigand, Deutsches Wörterbuch (dokończenie). — Österreichische Bürgerkunde (dokończenie). — Hegi, Illustrierte Flora (dalszy ciąg). — A. Hoborski i A. Wilk, Zasadnicze pojęcia rachunku różniczkowego i całkowitego. — A. Halma — G. Schilling, Die Mittelschulen Österreichs. (Sammlung der Vorschriften.) 2 tomy.
 b) Otrzymano w darze: Od Towarzystwa dla popierania nauki polskiej: H. Chodynicki, Sejmiki ziem ruskich w wieku XV. — Br. Dembiński, Stan, August i ks. Józef Poniatowski w świetle własnej korespondencyi. — Łuk. J. Bodaszewski, Teorya ruchu wody. — Od księgarni polskiej B. Połonieckiego: Leop. Staff, Wybór poezyi. — Od Akademii Umiejętności w Krakowie wszystkie rozprawy i wydawnictwa od września 1910 do lipca 1911 r. — A. Lange, Wenedzi (od autora). — Od b. ucznia, p. P. Bocka: H. Lorm, Der Naturgenuß.

2. Dla uczniów.

a) Biblioteka polska (pod kierownictwem profesorów: Bog. Pindelskiego [dla klas I.—IV.], E. Klicha [w I. pfr. dla klas VI. i VII.], E. Kerinela [w II. pfr. dla klas V.—VIII.]).

Zakupiono: A. Brückner, Cywilizacya i język. — Życiorysy sławnych Polaków: Mik. Kopernik, J. Zamojski, J. Śniadecki, T. Czacki, Fr. Chopin. — Bruner, Młody chemik. — A. Dygasiński, Ro-

binson polski. — A. Dygasiński, W puszczy. — A. Dygasiński, Co się dzieje w gwiazdach. — Tetmayer, Ks. Piotr. — Kl. Hoffmanowa, Dziennik Fr. Krasińskiej. — Wieczory polskie, rocznik dla młodzieży. — Kaczkowski, Wybór pism, 10 tomów. — Romanowski, Pisma, 4 tomy. — Wł. Łoziński, Życie polskie w dawnych wiekach. — Galopin, Dr. Omega. — Winogrodzki, Hygiena. — Nusbaum, Z teki biologa. — Przyborowski, Austriacy w Warszawie. — Przyborowski, Chrobry. — Przyborowski, Pod Stoczkiem. — Przyborowski, Przygody Adamka. — Kipling, Księga puszczy II.

Otrzymano w darze: Od księgarni nakład. B. Połonicckiego: Wybór dzieł W. Szekspira, 8 t. — A. Śliwiński, Maur. Mochnacki. — T. T. Jeż, Za gwiazda przewodnią. — W. Gąsiorowski, Rapsody Napoleońskie. — Listy Jul. Słowackiego, wyd. Leop. Meyet. — St. Kutrzeba, Historia ustroju Polski w zarysie. — Kwiatki św. Franciszka z Assyżu, przeł. L. Staff. — R. Kipling, Druga księga dżungli. — W. Gąsiorowski, Orleńta. — S. W. Piwar, Praktyczna metoda języka angielskiego. — Od prof. B. Pindelskiego: C. Pieniążek, Polska i Krzyżacy. — A. Mickiewicza, Pisma poet. (wyd. Mac. pol.). — Sz. Aszkenazy, Ks. Józ. Poniatowski. — Od prof. Klichy: Nowela polska, t. III. — Helenius, Przeciw alkoholowi. — Multatuli, Maks Havelaar, 2 t. — Goethe, Cierpienia młodego Wertera. — T. Lenartowicz i jego pieśni, przez H. Orsę. — C. Godebski, Granadyer filozof. — L. Tur, Uniwersytet wileński. — Od P. X., b. ucznia Zakładu: Śpiewy histor. J. U. Niemcewicza, wyd. przez W. Cermaka. — J. Szujki, Rys dziejów literatury świata niechrześcij. — Od dyr. W. Schmidta: S. Lagerlöf, Legendy o Chrystusie. — Od b. ucznia p. P. Bocka: S. Smiles, Podstawy życia. — Poradnik jęz. pol., 2 roczniki (od redakcyi). —

b) Biblioteka niemiecka (pod zarządem prof. E. Sznapki).

Zakupiono: A. Siebenstern, Der Kriegszug nach dem Goldtale. — A. Siebenstern, Waldläufer und Goldsucher. — A. Siebenstern, Die Nordpolfahrer. — O. v. Schaching, Das Mädchen v. Domremy. — J. A. Stelzig, Der Student. — Dr. V. Weiser, Engl. Literaturgesch. — H. Joachim, Röm. Literaturgeschichte. — Bauernfeld, Ausgewählte Werke. — K. Gutzkow, Meisterdramen. — H. Laube, Meisterdramen. — Ric. Huch, Erinnerungen v. Lud. Urslen dem Jüng. — G. Ebers, Die Schwestern. — Fr. Halm, Ausgewählte Werke.

Otrzymano w darze: Od P. X., b. ucznia Zakładu: Lessing, Laokoon. — Lessing, D. hamburg. Dramaturgie. — J. Milton, Das verlorene Paradies.

3. Dla ubogich uczniów (pod zarządem prof. Panka).

Zakupiono podręczniki szkolne za cenę 236 K 90 h.

Otrzymano w darze: Od prof. Klichy: H. Menge, Deutschlateinisches Taschenwörterbuch. — Ćwiczenia greckie Winkowskiego i Taborskiego (5 egz.), od autora. Od uczniów: Fr. Schindlera (III. kl.) 7 książek, S. Gwóźdka (III.) 1, El. Kochówny (III.) 3, H. Kocha (III.) 4, St. Rządka (III.) 1, Frischerera (III.) 1, J. Pindura (III.) 1, J. Niemea (VI.) 2,

B) Gabinet geograficzno-historyczny

(pod zarządkiem naucz. J. Króla).

Zakupiono: Langlans, Wandkarte der Röhherzeugnisse der Erde. — Felkel, Tellurium mit Lunarium.

Otrzymano w darze: Od księgi. B. Połonicckiego: Barański, Spett, Mapa Galicyi.

C) Gabinet historii naturalnej

(pod zarządkiem prof. Wajdowicza).

Zakupiono: Fraas, Entwicklung der Erde, 7 tablic. — Errera-Laurent, Tablice do fizjologii roślin.

D) Gabinet fizyczny

(pod zarządkiem prof. Wierzbickiego, w II. półr. naucz. Gąsienicy).

Zakupiono: 5 suchych ogniw galwanicznych. — Naczynie ołowiane do wywiązywania wodoru. — Kula mosiężna. — Ekran do obrazów, wytwarzanych przez zwierciadła wklęsłe i soczewki. — Rurki szklane z drutami platyn. i rurka iskrowa do analizy spektralnej. — Gazometr szklany. — Palnik do światła wapniowego. — Elektroskop Fechnera. — Przyrząd do influencyi elektrycznej.

Do nauki geometryi cyrkli 6 (części drewniane wykonali uczniowie na kursie nauki zręczności).

E) Gabinet archeologiczny

(pod zarządkiem dyrektora).

Zakupiono: H. Mužik u. Fr. Perschinka, Kunst und Leben im Altertum. — 11 fotografii widoków i pomników Krakowa.

F) Czasopisma.

a) Zakład prenumerował: 1. Przewodnik bibliograficzny. — 2. Poradnik językowy. — 3. Eos. — 4. Zeitschrift für österr. Gymn. — 5. Mitteilungen der geogr. Gesellschaft. — 6. Zeitschrift für Geschichte österr. Schlesiens. — 7. Pamiętnik literacki. — 8. E. v. Pe-harnik, Jahrbuch des höheren Unterrichtswesens. — 9. Verordnungsblatt.

b) Otrzymywał w darze: Kwartalnik historyczny. — Świat słowiański. — Wszechświat. — Körperliche Erziehung.

G) Zbiór komentowanych wydań klasyków starożytnych

(dla lektury prywatnej uczniów, pod zarządkiem prof. A. Panka).

Zakupiono: Krafft-Ranke, Preparacye do Sofoklesa Elektry i Antygony; Platona Eutyfrona, Lachesa, Fedona; Tacyta Dyalogu o mowach. — Henke, Komentarz do Iliady i Odyssei.

H) Zbiory rysunkowe

(pod zarządkiem prof. K. Niedoby).

Zakupiono następ. modele: 3 konchy, 3 grupy grzybów, 3 ozdobne butelki.

I) Przybory do gier i zabaw

(pod zarządem naucz. Szaitera).

Zakupiono: 6 piłek nożnych angielskich, sanki z żelazn. podporami; nadto kilka przyrządów do nauki zręczności.

Wszystkim P. T. Ofiarodawcom na rzecz zbiorów składa Dyrekcya gorące podziękowanie.

VII.

EGZAMIN DOJRZAŁOŚCI.

A) W roku szkolnym 1909/10.

Tematy do egzaminu piśmiennego w r. 1909/10 podano w zeszlorocznem sprawozdaniu. Ustny egzamin dojrzałości w terminie letnim odbył się w d. 4. i 5. lipca pod przewodnictwem c. k. Inspektora szkół kraj. Rady rządowej Dra Fryderyka Wrzala.

Z pomiędzy 12 uczniów publicznych, którzy się do egzaminu ustnego zgłosili, uznano za dojrzałych z odnaczeniem 3, jednogłośnie za dojrzałych uznano 6, większością głosów 3. Abiturjent, którego w terminie jesiennym d. 24. września 1910 reprobowano na pół roku, uznany został za dojrzałego większością głosów przy powtórnym egzaminie, odbytym d. 6. lutego 1911 również pod przewodnictwem c. k. Inspektora szkół kraj. Rady rządowej Dra Fryderyka Wrzala.

Imienny spis abiturjentów, uznanych za dojrzałych.

Lp.	Nazwisko	Miejsce urodz.	Dzień i rok ur.	Czas stud. gimn.	Z tego w zakład.	Obrany zawód
1	Dziech Józef	Mazańcowice na Śl. austr.	1/3 1891	8	8	filozofia
2	Foltyn Ferdyn.	W. Kończyce na Śl. austr.	26/9 1889	9	9	akad. handl.
3	Franek Jan	Ropla na Śl. austr.	28/8 1880	8	8	prawo
4	Hessek Karol	Andrychów w Galicyi	29/9 1889	8	8	medycyna
5	Janowski St.	Chybie na Śl. austr.	16/12 1890	8	8	medycyna
6	Kojzar Ludwik	Zhytków na Śl. austr.	12/8 1888	8	8	teologia
7	Kubik Wład.	Janowice w Galicyi	8/10 1890	8	8	filozofia
8	Liberda Ludw.	Łazy na Śl. austr.	27/6 1891	9	9	akad. handl.
9	Mamica Jerzy	Pruchna na Śl. austr.	13/3 1891	8	8	prawo
10	Piasek Franc.	Byłyń w W. Ks. Pozn.	20/1 1888	8	8	agronomia
11	Popiołek Linus	Zawada na Śl. austr.	23/9 1890	8	8	weterynarya
12	Smyczek Paweł	Drogomyśl na Śl. austr.	17/1 1889	8	8	teologia
13	Szweda Karol	Dąbrowa na Śl. austr.	9/1 1890	8	8	akad. górń.

B) W roku szkolnym 1910/11.

Piśmienny egzamin dojrzałości, do którego zgłosili się wszyscy uczniowie publicznej klasy VIII. w liczbie 23, oraz 2 eksterniści, odbył się w dniach 12., 13. i 14. czerwca 1911.

Tematy były następujące:

1. Z języka polskiego do wyboru:

- a) Główne znamiona polskiej poezji romantycznej.
- b) Zależność człowieka od warunków geograficznych.
- c) Rozwinąć i uzasadnić myśl, zawartą w słowach Horacego:

„*Vis consili expers mole ruūt sua; vim temperatam di quoque provehunt in maius; . . .*“ (Hor. *carm.* III. 4 vv. 65—69.)

2. Z języka łacińskiego: Przełożyć na język polski: Verg. *Aen.* I. XII. vv. 175—215 i Tacitus, *Dialog. de orat.* c. 28.

3. Z języka greckiego: Platon, *Protagoras*, cap. 12.

Ustny egzamin dojrzałości odbędzie się w d. 8. i 10.—12. lipca pod przewodnictwem em. prof. Dra Jana Wytrzensa.

VIII.

WAŻNIEJSZE ROZPORZĄDZENIA WŁADZ SZKOLNYCH.

C. k. Min. W. i O. rozp. z d. 7. września 1910, l. I-433/1, określa znaczenie cenzury z kaligrafii, jako przedmiotu obowiązkowego, w ten sposób: Niedostateczna cenzura z kaligrafii pociąga za sobą takie same następstwa i w I. i II. półroczu, jak cenzura niedostateczna z innych przedmiotów. Cenzura dostateczna z tego przedmiotu nie przeszkadza uznaniu ucznia za chlubnie uzdolnionego do wyższej klasy, jeśli zgodzi się na to konferencya naucz. i jeśli cenzurę dostateczną z kaligrafii równoważy cenzura bardzo dobra z innego przedmiotu.

C. k. Rada Szkolna kraj. rozp. z d. 23. września 1910 zezwoliła na podział klasy I. i III. w roku szkolnym 1910/11.

C. k. Min. W. i O. rozp. z d. 23. stycznia 1911, l. I-108, orzekło, że cenzura niedostateczna z fizyki za I. półrocze kl. IV. nie pociąga za sobą obowiązku odbywania z uczniem dotyczącym powtórzenia egzaminu z tego przedmiotu. Z końcem roku obejmuje się jedną cenzurą postępy ucznia w fizyce, chemii i mineralogii na zasadzie łączności, w jakiej pozostają z sobą te dyscypliny.

C. k. Min. W. i O. rozp. z d. 22. lutego 1911, l. 35613 ex 1910, poleciło zwrócić baczną uwagę na przedstawienia, dawane w teatrach kinematograficznych, i ograniczyć bywanie uczniów na tych przedstawieniach ze względu na moralność młodzieży.

C. k. Min. W. i O. rozp. z d. 30. marca 1911, l. 8661, zarządziło, by w bieżącym roku ferye główne trwały od d. 16. lipca do 15. września. Aby jednak zyskać czas, potrzebny do odbycia egzaminów dojrzałości, egzaminów wstępnych i prywatnych, nauka trwać będzie tylko do 5. lipca włącznie; końcowe nabożeństwo i rozdanie świadectw ma się odbyć dnia 6. lub 7. lipca. Dla egzaminów dojrzałości przeznaczony jest czas od 6.—15. lipca. W roku szkolnym 1911/12 ferye Bożego Narodzenia trwać będą od 24. grudnia do 2. stycznia włącznie; pierwsze półrocze zamknie się w sobotę przed

16. lutego, II. półrocze rozpocznie się regularną nauką od najbliższego wtorku.

C. k. Min. W. i O. rozp. z d. 30. marca 1911, l. 8941, postanawia, iż abiturycenci, reprobowani w terminie letnim lub jesiennym na pół roku, nie mogą być dopuszczeni do powtórnego egzaminu w terminie lutowym, jeśli powtarzając klasę VIII. nie uczynią dostatecznych postępów w jednym lub kilku przedmiotach.

Na podstawie rozp. c. k. Min. W. i O. z d. 14. kwietnia 1911, l. 8597, pozostaje w mocy dawniejsze zarządzenie Min., iż w czasie feryi głównych dyrektor urzęduje w zakładzie tylko przez 8 dni po zamknięciu i 8 dni przed rozpoczęciem roku szkolnego, przez resztę wakacji kancelfaryja dyrekeji będzie zamknięta.

C. k. Min. W. i O. rozp. z d. 17. stycznia 1911, l. 18670 ex 1910, użyczyło Zakładowi na r. 1911 dotacyi w kwocie 800 K na zakupienie przyrządów, potrzebnych dla wolnych ćwiczeń uczniów w zakresie nauk przyrodniczych i fizyki, tudzież dla nauki „zręczności“.

C. k. Rada Szkolna kraj. rozp. z d. 5. grudnia 1910, l. I-1346/17, zatwierdziła wprowadzenie w Zakładzie ćwiczeń w strzelaniu dla uczniów klasy VII. i VIII.

IX.

KRONIKA ZAKŁADU.

Dnia 2. lipca przed feryami, oraz d. 9. i 10. września po feryach odbyły się wpisy i egzamin wstępny do I. klasy; wpisy uczniów do klas od II. do VIII., oraz egzamina poprawcze i wstępne do wyższych klas odbyły się dnia 10. września.

Dnia 4. i 5. lipca w terminie letnim, d. 24. września w terminie jesiennym odbył się ustny egzamin dojrzałości pod przewodnictwem c. k. Inspektora szkół kraj., Rady rząd., Dra Ferdynanda Wrzała.

Dnia 11. września rozpoczęto rok szkolny o godz. 9. rano uroczystym nabożeństwem.

Dnia 4. października odbyło się dla Zakładu nabożeństwo ku uczczeniu imienia Najjaśniejszego Pana.

Dnia 8. października odbył się w Zakładzie uroczysty poranek ku uczczeniu 80-tej rocznicy urodzin Najjaśniejszego Pana, o godzinie 10. dla uczniów wyższych klas: IV.—VIII., o godz. 10¹/₂ dla uczniów klas I.—III. Przemawiali do młodzieży dyrektor i prof. Popiołek, poczem uczniowie odśpiewali hymn ludu.

Dnia 15. października uczniowie wzięli udział w uroczystym nabożeństwie, jako w dzień św. Jadwigi, patronki Śląska.

W miesiącach wrześniu i październiku, tudzież w maju i czerwcu lekcye geografii i nauk przyrodniczych odbywano często w dni pogodne na wolnem powietrzu.

Od listopada do końca kwietnia odbywały się w godzinach popołudniowych każdej soboty ćwiczenia uczniów w nauce zręczności. Nauką kierował nauczyciel Karol Buzek.

Począwszy od drugiego półrocza do końca roku szkolnego uczniowie klasy V. oddawali się wolnym ćwiczeniom w zakresie nauk przyrodniczych pod kierownictwem prof. Wajdowicza. Ćwiczenia odbywały się w środę i piątek po 2 godziny.

Dnia 19. listopada odbyło się dla uczniów nabożeństwo ku czci imienia ś. p. cesarzowej Elżbiety.

W dniach od 28 do 30. listopada i 5. grudnia dokonał inspekcji Zakładu c. k. Inspektor szkół kraj., Rada rządowa, Dr. Fryderyk Wrzał.

Dnia 3. grudnia odbył się w sali Domu Narodowego uroczysty wieczór ku uczczeniu „Trójcy wieszczów“, urządzony staraniem uczniów VII. klasy, wspólnie z uczniami polskich paralelek c. seminaryum nauczycielskiego. Na program złożyły się: Wstępne słowo, wygłoszone przez Cienciałę z VII. klasy, zbiorowa deklamacja z Walenroda (Chmiel z kl. V. i Kotas z kl. VII.), dyalog Irydyona z Massynią (Musioł z kl. VII. i Nardelli z seminaryum), oraz deklamacje solowe uczniów: Chmiela i Cienciały. Epilog Irydyona, wygłoszony przez Cienciałę, poprzedziło streszczenie i objaśnienie utworu przez ucznia VII. kl. Lazara.

Muzyczno-wokalne produkcje przygotowali uczniowie wyższych klas gimnazjum, oraz uczniowie seminaryum pod kierunkiem ucznia VII. klasy, Leopolda Biłki. Obfity i pięknie dobrany program wykonano bardzo starannie i udatnie, zyskując gorące objawy uznania ze strony licznie zebranej publiczności.

Czysty dochód z dobrowolnych datków gości ofiarowano w połowie na fundusz ubogich uczniów, w połowie na „Macierz“.

Od d. 10. grudnia do czerwca trwał kurs nauki strzelania dla uczniów VII. i VIII. klasy pod kierunkiem porucznika p. Kreiczika, pod nadzorem nauczyciela Szaitera.

Dnia 7. grudnia przysłuchiwała się młodzież wykładowi sekretarza „Macierzy Szkolnej“, P. Marcinka na temat: Dni grumwaldzkie w Krakowie. Zajmujący odczyt illustrowały obrazy świetlne.

W styczniu wygłosił dla uczniów szereg utworów poetycznych artysta-deklamator p. Rudolf Dułęba.

W d. 26. i 27. stycznia gościł w Zakładzie c. k. Inspektor szkół kraj. P. Antoni Stefanowicz, dla odbycia inspekcji nauki rysunku. Nader zajmującego wykładu na temat znaczenia nauki rysunku w szkole średniej wysłuchali liczni członkowie grona gimnazjum i seminaryum nauczycielskiego.

Dnia 31. stycznia zakończono I. półrocz.

Dnia 6. lutego odbył się powtórny egzamin dojrzałości abiturienta L. Liberdy pod przewodnictwem c. k. Inspektora, Rady rządowej Dra Ferdynanda Wrzala.

Dnia 15. marca młodzież wysłuchała wykładu dyrektora gimnazjum orłowskiego, p. Jarosza, „O roli barw i woni w życiu kwiatów“; dnia 29. marca wykładu prof. Wajdowicza: „O skutkach używania alkoholu“; dnia 6. maja wykładu prof. Boygera ze Lwowa o Słowackim; dnia 7. maja wykładu tegoż prelegenta o Tadeuszu Kościuszcze; dnia 1. czerwca odczytu prof. J. Mullera p. t. Walka o biegun południowy. Szabownym Prelegentom za piękne i nader pociągające wykłady, illustrowane obficie bądź tablicami barwnymi, bądź obrazami świetlnymi, dyrekcja składa niniejszem gorące podziękowanie.

W dniu 8. kwietnia młodzież ewang. wyzn. święciła rocznicę 50-letniego istnienia patentu religijnego z r. 1861.

Dnia 30. maja urządzono wspólną wycieczkę dla uczniów. Uczniowie podążyli pod kierunkiem profesorów w 3 grupach, jedni z Bystrzycy na Kozubową, drudzy z Bystrzycy na Ostry, najstarsi z Trzyńca na Jaworowy. Wszystkie grupy uczestników wycieczki znalazły się z powrotem w Sałajce, skąd po krótkim wypoczynku wrócono wspólnie pieszo do Jabłonkowa, stamtąd pociągiem wieczornym do Cieszyna. Cały czas przepędzono wesoło wśród uroczej przyrody.

Wspólne zabawy uczniów odbywały się w jesieni i od wczesnej wiosny do końca roku szkolnego w każdą sobotę pod kierownictwem naucz. Szaifera na wolnym powietrzu. Także lekcje gimnastyki odbywały się latem w dni pogodne na placu zabawowym. Uczniowie zabawiali się z wielkim zapałem grą w piłkę nożną.

D. 12.—14. i d. 21. czerwca odbył się pisemny egzamin dojrzałości.

W ciągu roku przystępowała młodzież katolicka 3 razy, ewangelicka 2 razy do sakramentu Pokuty i Ołtarza.

Dnia 6. lipca zakończono rok szkolny nabożeństwem dziękczynnym w kościele Braci Miłosierdzia i rozdaniem uczniom świadectw.

X. Statystyka uczniów.

I. Liczba uczniów):	W klasie									Razem	
	I ^a	I ^b	II ^a	II ^b	III.	IV.	V.	VI.	VII.		VIII.
	I ^a	I ^b	II.	III ^a	III ^b	IV.	V.	VI.	VII.	VIII.	Razem
Z końcem roku szk. 1909/10	29	29 ¹	31 ¹	34 ²	36	38	22	19 ¹	24	13	275 ⁵
Z początkiem 1910/11	27 ¹	28	51 ¹	28 ¹	28 ¹	20	26	21	19	23	280 ¹
W ciągu roku przybyło	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Ogólna przeto liczba przyjętych	27 ¹	28	51 ¹	28 ¹	28 ¹	20	26	21	19	23	280 ⁴
Z tych a) przyjęto świeżo:	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Na podstawie egzam. wstępnego	27 ¹	24	2	—	—	—	1	—	—	—	54 ¹
Z klasy niższej	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Powtarzających klasę	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
b) przyjęto ponownie:	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Z klasy niższej	—	—	49 ¹	27 ¹	28 ¹	28	25	21	19	23	220 ³
Powtarzających klasę	—	4	4	1	—	1	—	—	—	—	10
W ciągu roku opuściło zakład	1	3	3	—	—	1	1	1	1	—	11
Liczba uczniów z końcem r.	26 ¹	25	48 ¹	28 ¹	28 ¹	28	25	20	18	23	269 ⁴
2. Według miejsca urodzenia było:											
Ze Śląska austr., a mianowicie:											
Z miasta Cieszyna	2	—	0 ¹	—	—	3	2	1	—	1	9 ¹
Z powiatu cieszyńskiego	12	14	29	10	8	13	6	5	5	13	115
bielskiego	7	4	7	7	3	5	5	8	1	3	50
frysztackiego	4 ¹	6	10	9	13 ¹	5	6	4	9	2	68 ²
frydeckiego	—	—	—	—	—	2	1	1	1	—	5
Z innych powiatów Śląska	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—	1
Z innych krajów kor.	1	1	1	2 ¹	3	—	4	—	1	2	15 ¹
Z Królestwa polskiego (Rosya)	—	—	—	—	1	—	1	—	—	—	2
Z Księstwa pozn. lub Śl. górn. (Niemcy)	—	—	1	—	—	—	—	—	1	1	3
Z innych ziem poza granic Austrii	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	1
Razem	26 ¹	25	48 ¹	28 ¹	28 ¹	28	25	20	18	23	269 ⁴
3. Według języka ojczystego było:											
Polaków	26 ¹	25	48 ¹	28 ¹	28 ¹	28	25	20	18	23	269 ⁴
4. Według wyznania relig. było:											
Katolików (obrz. lat.)	14 ¹	20	24	17	18 ¹	19	13	15	10	14	164 ²
Ewangelików (wyzn. augsb.)	12	5	24 ¹	9	9	9	10	5	8	9	100 ¹
Izraelitów	—	—	—	2 ¹	1	—	2	—	—	—	5 ¹
5. Wiek uczniów: Razem	26 ¹	25	48 ¹	28 ¹	28 ¹	28	25	20	18	23	269 ⁴
11 lat miało (ur. 1900 r.)	5 ¹	—	—	—	—	—	—	—	—	—	5 ¹
12 " " (" 1899 r.)	5	3	3	1	—	—	—	—	—	—	12
13 " " (" 1898 r.)	7	9	8	3	3	—	—	—	—	—	30
14 " " (" 1897 r.)	7	11	18 ¹	6 ¹	10	2	—	—	—	—	54 ²
15 " " (" 1896 r.)	2	2	12	13	8 ¹	10	2	—	—	—	49 ¹
16 " " (" 1895 r.)	—	—	7	2	3	8	6	—	—	—	26
17 " " (" 1894 r.)	—	—	—	3	4	8	8	8	3	—	34
18 " " (" 1893 r.)	—	—	—	—	—	—	6	3	2	1	12
19 " " (" 1892 r.)	—	—	—	—	—	—	3	8	7	6	24
20 " " (" 1891 r.)	—	—	—	—	—	—	—	1	4	7	12
21 " " (" 1890 r.)	—	—	—	—	—	—	—	—	—	4	4
22 " " (" 1889 r.)	—	—	—	—	—	—	—	—	2	4	6
23 " " (" 1888 r.)	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
24 " " (" 1887 r.)	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
25 " " (" 1886 r.)	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	1
Razem	26 ¹	25	48 ¹	28 ¹	28 ¹	28	25	20	18	23	269 ⁴

6. Według miejsca pobytu rodziców było :	W klasie									Razem	
	Ia	Ib	II	IIIa	IIIb	IV	V	VI	VII		VIII
Ze Śląska austr. mianowicie:											
a) z miasta Cieszyna	3	—	1 ¹	3 ¹	2 ¹	3	5	1	2	—	20 ³
b) z poza Cieszyna	23 ¹	25	47	25	23	25	19	18	15	19	239 ¹
Z innych krajów kor.	—	—	—	—	2	—	—	1	—	3	6
Z poza granic Austrii	—	—	—	—	1	—	1	—	1	1	4
Razem	26 ¹	25	48 ¹	28 ¹	28 ¹	28	25	20	18	23	269 ⁴
7. Według stanu rodziców było :											
Synów urzędników, nauczycieli, lekarzy i t. p.	7	2	8 ¹	4 ¹	3 ¹	6	4	6	2	7	49 ³
„ rolników	13	13	24	12	8	11	12	8	7	9	117
„ rękodzielników i przemysłowców	2 ¹	3	10	7	11	4	3	2	4	5	51 ¹
„ robotników	3	6	6	5	4	7	6	4	5	2	48
„ prywatyzujących	1	1	—	—	2	—	—	—	—	—	4
Razem	26 ¹	25	48 ¹	28	28 ¹	28	25	20	18	23	269 ⁴
8. Klasyfikacja uczniów :											
a) z końcem 1910/11 było :											
Uzdolnionych chlubnie	8	5	6	—	1	1	7	3	5	6	42
Uzdolnionych	15	12	29	16	17	22	14	16	10	17	168
„ na ogół	2	2	6	7	3	2	—	—	—	—	22
Nieuzdolnionych	—	4	4	5	6	2	3	—	—	—	24
Do egzaminu poprawczego przeznaczono	—	2	2	—	1	—	1	1	3	—	10
Nieklasyfikowano (egz. uzup.)	1	—	1	—	—	1	—	—	—	—	3
Razem	26	25	48	28	28	28	25	20	18	23	269
	Ia	Ib	IIa	IIb	III	IV	V	VI	VII	VIII	Razem
b) Uzupełnienie klasyfikacji za 1909/10:											
Do egzaminu poprawczego dopuszczono	1	—	—	—	—	—	—	1	2	1	5
Egzamin poprawczy zdało	1	—	—	—	—	—	—	1	2	1	5
Egzaminu nie zdało	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Do egzaminu nie zgłosiło się	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Do egzaminu uzupełn. dopuszczono	—	—	—	—	—	1	1	—	—	—	2
Egzamin uzupełniający zdało	—	—	—	—	—	1	1	—	—	—	2
Egzaminu nie zdało	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Do egzaminu nie zgłosiło się	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Przeto ostateczny rezultat klasyfikacyjny za r. 1909/10 był:											
Uzdoln. chlubnie było	5	7 ¹	6	7	1	6	2	2	6	3	45 ¹
Uzdolnionych	15	19	17 ¹	18 ¹	31	22	20	17	18	10	187 ²
„ na ogół	3	1	6	5	1	5	—	—	—	—	21
Nieuzdolnionych	6	2	2	4 ¹	3	5	—	—	—	—	22 ¹
Nie klasyfikowano	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	0 ¹
Razem	29	29 ¹	31 ¹	34 ²	36	38	22	19 ¹	24	13	275 ⁵

9. Opłaty uczniów :	W k l a s i e										Razem
	Ia	Ib	II	IIIa	IIIb	IV	V	VI	VII	VIII	
Płacących całą opłatę szkolną było :											
w I. półrozu	2 ¹	6	7 ¹	1 ¹	2 ¹	2	3	0	0	4	27 ⁴
w II. „	2 ¹	3	13 ¹	7	11 ¹	3	3	1	—	4	47 ³
Od poł. opłaty było uwoln.											
w I. półroczu	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
w II. „	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Od całej opłaty było uwoln.											
w I. półroczu	24	21	43	27	26	27	23	21	19	19	250
w II. „	23	22	37	21	17	25	22	19	18	19	223
Opłata szkolna wyniosła wogóle :											
w I. półroczu K	90	180	240	60	90	60	90	—	—	120	930
w II. „ K	90	90	420	210	360	90	90	30	—	120	1500
Razem K	180	270	660	270	450	150	180	30	—	240	2430
Taksy wstępne wyn. K	117·6	100·8	4·2	—	—	—	4·2	—	—	—	226·8
Datki na środki naukowe wyniosły . . . K	58·8	58·8	109·2	60·9	60·9	60·9	54·6	44·1	39·9	48·3	596·4
Taksy za duplikaty świadectw wyniosły K	—	—	2	—	—	2	—	—	—	—	4
Razem K	176·4	159·6	115·4	60·9	60·9	62·9	58·8	44·1	39·9	48·3	827·2
10. Na przedmioty względnie obowiązkowe i nadobowiązkowe uczęszczało :											
Na rysunki oddział I. . . .	6	4	6	2	—	—	—	—	—	—	18
„ rysunki, oddział II. . . .	1	1	10	4	4	3	2	—	—	—	25
„ śpiew,	2	2	10	1	1	—	—	—	—	—	16
„ gimnastykę, oddział I. . .	17	6	—	—	—	—	—	—	—	—	23
„ „ „ II.	—	—	28	—	—	—	—	—	—	—	28
„ „ „ III.	—	—	—	11	15	2	—	—	—	—	28
„ „ „ IV.	—	—	—	—	—	9	7	5	—	—	21
11. Stypendya :											
Liczba stypendystów	—	—	—	—	—	—	—	1	1	1	3
Ogólna kwota stypend. . . .	—	—	—	—	—	—	—	200	200	200	600
12. Zapomogi udzielone przez Tow. „Macierz szkolna“.											
Ogólna kwota zapomóg	—	—	50	—	50	50	—	—	—	—	150
Zapomogę z Wydz. kraj. śl. otrzymał	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—	1
Zapomoga wynosiła	—	—	—	—	—	—	—	80	—	—	80

Nadto 64 uczniów znachodziło zdrowe i tanie pomieszczenie w bursie „Macierzy szkolnej“ zostającej pod zarządem dyr. Dra E. Farnika i prof. Ludwika Ekerta, 29 uczniów za opłatą 26 K miesięcznie, 33 za znacznie niższą cenę, 2 bezpłatnie ; 4 uczniów pobierało obiady w bursie za zniżoną cenę, 1 bezpłatnie, 15 uczniów otrzymywało bądź całkiem bezpłatnie, bądź za bardzo zniżoną cenę obiady i kolacje w „taniej kuchni“, utrzymywanej przez Polską Kongregację Maryańską Pań w Cieszynie.

Wykaz ksiąg

które w roku szkolnym 1911/12

Klasa I.	Klasa II.	Klasa III.	Klasa IV.
Wielki katechizm religii kat. dla szkół średnich. Kraków 1903. opr. K 1-80	Wielki katechizm religii kat., jak w I klasie. Samolewicz. Zwięzła gramatyka jęz. łacińsk. jak w klasie I. wyd. 2-6.	Ks. Dąbrowski. Hist. zakonni starego Wydz. 5. 1911. opr. K 1-70	Ks. Dąbrowski. Hist. bibl. zakonni nowego. opr. K 1-80
Samolewicz. Zwięzła gramatyka języka łac. Wydanie 2-6. Lwów 1907. opr. K 1-	Steiner i Scheindler. Ćwiczenia łacińsk. dla II. kl. oprac. Frączkiewicz-Próchnicki. Lwów 1908. Wyd. 5 opr. 2.-	Ks. Jougan. Liturgia kat. Wyd. 1 3. Lwów 1902. opr. K 1-40	Samolewicz - Sołtysik Gramatyka jęz. łac. Cz. II. jak w klasie III.
Steiner i Scheindler. Ćwiczenia łac. dla I. klasy. oprac. Frączkiewicz-Próchnicki. Wyd. 5. Lwów 1907. opr. K 1-20	Konarski. Gramatyka jęz. polskiego szk. jak w kl. I.	Samolewicz-Sołtysik Gramat. jęz. łacińsk. Cz. II. W. 5-9. Lwów 1909. opr. K 2-40	Próchnicki. Ćwicz. łac. dla kl. IV. Wyd. 1-4. Lwów 1909. opr. K 2-
Konarski. Zwięzła gram. języka polsk. Lwów 1902. opr. K -50	Próchnicki i Wójcik. Wypisy polskie dla II. kl. Wyd. 1-3. Lwów 1907. opr. K 1-80	Corn. Nepos. Wyd. Patocłka-Zawiliński. opr. K 1-30	Fiderer. Gramat. jęz. greck. jak w kl. III. Wyd. 1-3.
Dr. M. Reiter. Czyt. polskie. Lwów 1910. opr. K 3,-	German i Petelenz. Ćwiczenia niemieckie dla II. kl. Wyd. 5. Lwów 1907. opr. K 2-20	Fiderer. Gram. jęz. gr. Wyd. 3. Lwów. 1906. opr. K 3-	Taborski - Winkowski. Ćwiczenia greck. Wyd. 2.
German i Petelenz. Ćwiczenia niemieckie dla I. kl. opr. St. Gayczak. Lwów 1910. Wyd. 7. opr. K 2-40	Baranowski i Dziedzicki. Geografia powsz. Wyd. 11. i 12. Lwów 1906. opr. K 3-	Winkowski - Taborski. zast. P. Passowicz. Ćwicz. gr. Wyd. 3. Lwów 1910. opr. K 3-	Małecki. Gramatyka jęz. polsk. szk. jak w kl. III.
Romer. Geografia Lwów 1904. Wyd. 2. z atlasem. K 3-20	Semkowicz. Opowiadania z dziejów powszechnych. Cz. I. Wyd. 3. Lwów. 1908. opr. K 2-	Małecki. Gram. jęz. pol. Wyd. 9-10. Lwów 1906. opr. K 2-40	F. Próchnicki i K. Wojciechowski. Wypisy polskie t. IV. Lwów 1911. opr. K 3-60
J. Kranz. Arytmetyka na kl. I. Kraków 1911. opr. K 1-50	Semkowicz. Opowiadania z dziejów powszechnych. Cz. I. Wyd. 3. Lwów. 1908. opr. K 2-	Czubek-Zawiliński. Wypisy polskie dla III. klasy. Wyd. 2. Kraków 1904. opr. K 2-	German-Petelenz. Ćwiczenia niem. dla IV. kl. Wyd. 4. opr. St. Gayczak. Lwów 1910. opr. K 3-
J. Kranz. Geometria poglądowa na klasę I. Kraków 1910. opr. K 1-50	J. Kranz. Arytmetyka na kl. II. Kraków 1910. opr. K 1-50	German i Petelenz. Ćwicz. niem. dla kl. III. Wyd. 3-5. Lwów 1907. opr. K 2-40	Jahner. Deutsche Grammat. jak w kl. III. Wyd. 2. Semkowicz. Opow. z dziej. powsz. Cz. III. Wyd. 2. Lwów. 1899. opr. K 2-
Nussbaum-Wiśniowski. Podręcznik zoologii dla niższych klas szkół śred. Wyd. 1-3. Lwów 1906. K 3-20	J. Kranz. Geometria poglądowa na kl. II. Kraków 1910. opr. K 1-40	Jahner. Deutsche Grammat. Wyd. 3. Lwów 1907. opr. K 2-20	Benoni-Majerski. Geogr. austr.-węgiers. monarchii. Wyd. 5. Lwów 1907. opr. K 1-20
Rostafiński. Botanika szk. na klasy niższe. Wyd. 6. i 7. Kraków 1907. opr. K 2-60	Nussbaum-Wiśniowski. Podręcznik zoologii dla niższych klas szkół śred. jak w kl. I.	Baranowski i Dziedzicki. Geogr. pow. jak w kl. II. Wyd. 6-11.	Dziwiński. Podręcznik arytm. i algebry. Wyd. 4. Lwów 1910. K 4-50
	Rostafiński. Botanika szk. dla klas niższych jak w kl. I.	Semkowicz. Opowiad. z dziej. powsz. Cz. II. Wyd. 2. Lwów 1902. opr. K 2-	Mocnik-Maryniak. Geometria dla wyższ. klas. Wyd. 6. 1906. opr. K 4-60
		J. Kranz. Arytmetyka na kl. III. Kraków 1910. opr. K 1-80	Kawecki i Tomaszewski. Fizyka dla niż. klas szkół śred. jak w kl. III.
		J. Kranz. Geometria poglądowa na kl. III. Kraków 1910. opr. K 1-80	Duchowicz - Wiśniowski. Wiadom. z chemii i mineral. (w druku).
		Kawecki i Tomaszewski. Fizyka dla niższ. klas szkół śred. Wyd. 4-5. Kraków 1910. opr. K 2-	

żek szkolnych,

w tut. Zakładzie będą używane.

Klasa V.	Klasa VI.	Klasa VII.	Klasa VIII.
Ks. Jeż, Nauka wiary, część I. Kraków 1899. opr. K 2'—	Ks. Jougan. Dogmatyka szczegółowa. Lwów 1908. opr. K 2'—	Ks. Szczeklik. Etyka kat. Wyd. 2-4. Tarnów 1908. opr. K 2'—	Ks. Jougan. Hist. kościół katol. W. 1-3. Lwów 1907. opr. K 2'—
Liviusz. Wyd. Majchrowicza. Lwów 1893. opr. K 2'—	Sallustius, Bell. Jug. Wyd. Linker-Sołtysik. opr. K —'70	Ci. ero. Pro Arch. zast. Pednars i K 0.50	Horatius. Wyd. Dolnicki i Librewski. opr. K 1.50
Ovidius. Wyd. Skupniewiczza opr. K 1'60	Vergilius. Wyd. Eichler-Rzepiński. opr. K 1'30	Cicero, in Verr. IV., wyd. Nohl Jędrzejowski.	Tacitus. Wyd. Weidner-Staromiejski. opr. K 2'20
Samolewicz - Sołtysik Gramatyka jęz. łacińskiego. Część II. jak w III. W.d. 5-7.	Cicero in Catilinam. Wyd. Kornitzer-Sołtysik. opr. K —'70	Cicero. Cato mai. Wyd. Kornitzer-Sołtysik opr. K 0'60	Samol.-Sołtysik. Gram. łac. Cz. II., jak w III. kl.
Fiderer. Chrestom. z pism Xenofonta. Wyd. 1-4. Lwów 1902. opr. K 2'40	Samolewicz-Sołtysik. Gramatyka jęz łac. Cz. II. jak w kl. III.	Homera Odyssea. Wyd. Christ-Jezienicki. opr. K 2'40	Sofokles, E. ekstra. wyd. Schubert-Majchrowicz opr. K 1'12
Homera Iliada. Część I. Wyd. Scheindler-Sołtysik. Lwów 1892. opr. K 1'20	Fiderer. Chrest. z pism Xenof jak w kl. V.	Demostenes. Wydanie Wotke-Schmidt. opr. K 1'40	Homera Odyssea, jak w VII. kl.
Fiderer. Gram. j. grec. Wyd. 1-3. Lwów 1906. opr. K 3'—	Herodot. Wyd. Terlikowskiego. Wiedeń 1900. opr. K 2'20	Platon. Wyd. Christ-Lewicki: Apologia i Kryton. opr. K 1'—	Fiderer. Gramat. jęz. greck. jak w III. kl.
F. Próchnicki i K. Wojciechowski Wyp. polskie t. V. Lwów 1911. opr. K 3'80	Plutarch. Żywot Kato st. zast. Krajewski. K 2.20	Fiderer. Gramatyka jęz. greck. jak w kl. III.	Wyp. pol. Tarnowskiego i Wójcika. Cz. I. jak w klasie VI. wyd. 1-3.
Julius Ippoldt und Adolf Stylo: Deutsches Lesebuch für die oberen Klassen der galiz. Mittelschul. I. Teil. V. Kl. Wyd. 2 Lwów 1907. K 4'—	Fiderer. Gramat. jęz. greck. jak w kl. III.	Wyp. pol. Tarnowskiego i Próchnickiego. Cz. II. Wyd. 1-3. Lwów 1906. opr. K 3'60	Ippoldt. Deutsches Lesebuch für die VIII. Kl. Lwów 1909. opr. K 4'—
Zakrzewski. Historia powszechna. Część I. Wyd. 1-4. Kraków 1902. opr. K 2'40	Tarnowski i Wójcik. Wypisy polskie. Część I. Wyd. 3. Lwów 1903. opr. K 3'30	Ippoldt-Stylo. Deutsch. Leseb. für die VII. Kl. Lwów 1907. opr. K 4'—	Głębłński-Finkel. Hist. i statystyka austr.-węg. monarchii. Wyd. 1-3. Lwów 1904. opr. K 2'—
Dziwiński. Jak w IV.	Jul. Ippoldt und Adolf Stylo: Deutsches Lesebuch für die VI. Kl. opr. K 4'—	Zakrzewski. Histor. pow. Cz. III. jak w kl. VI.	Dziwiński. Zasady algebry. jak w kl. VII.
Mocnik-Maryniak. Geometria dla wyższych klas. Jak w IV. Lwów 1902. opr. K 4'—	Zakrzewski. Historia powszechna. Cz. I. Wyd. 1-4. Kraków 1902. opr. K 2'40	Mocnik-Maryniak. Geometr. dla wyż. klas, jak w kl. V. w. 3-5.	Mocnik-Maryniak Geometria dla wyż. kl. jak w kl. VII.
Wiśniowski. Mineralogia i geologia. Wyd. 1-2. Lwów 1906. opr. K 3'—	Część II. Wyd. 1-4. Kraków 1906. opr. K 2'40	Kranz. Logarytmy, jak w kl. VI.	Kranz. Logarytmy, jak w kl. VI.
Rostafiński. Botanika szk dla klas wyższ. Wyd. II. Kraków 1901. opr. K 3'—	Część III. Wyd. 1-2. Kraków 1903. opr. K 2'80	Kawecki i Tomaszewski. Fizyka dla wyż. klas. Wyd. 3-4. Kraków 1906. opr. K 3'40	Kawecki i Tomaszewski. Fizyka dla wyż. klas szkół śred. jak w kl. VII.
	Dziwiński. Podręcznik arytmetyki i algebry. Wyd. 3. Lwów 1906. opr. K 4'—	Kranz. Logarytmy, jak w kl. VI.	Lindner - Kulczyński. Wykład psychologii. Kraków 1908. opr. K 2'20
	Mocnik-Maryniak. Geom. dla wyż. kl. jak w kl. V.	Kawecki i Tomaszewski. Fizyka dla wyż. klas. Wyd. 3-4. Kraków 1906. opr. K 3'40	
	Kranz Logarytmy. Kraków 1902. opr. K 1'20	Tomaszewski Chemia. Wyd. 2-4. Kraków 1906. opr. K —'70	
	J. Nußbaum. Zoologia dla klas wyż. szk. śred. Lwów 1909. opr. K 3'—	Nuckowski. Początki logiki ogół. Kraków 1903. opr. K 2'—	

XI.

Puszka uczniów

(pod zarządem prof. ks. Jana Stonawskiego).

	K	h
D o c h o d y :		
Zostało w kasie z końcem roku 1909/10	2307	12
Składki grona	34	60
Z puszki	44	44
Dary (p. Czajkowski w Cieszynie 20 K; p. Koch w Cieszynie 2 K; p. Kolat w Poznaniu 10 K; p. Dworzak w Boguminie 50 K; IV. klasa 14 K 20 h; I. klasa 2 K 37 h)	98	56
Na listy składkowe uczniów złożono	1723	84
Inne dochody	25	16
Procent	107	14
Razem dochodów	<u>4340</u>	<u>87</u>
W y d a t k i :		
Książki do biblioteki ubogich uczniów	236	90
Oprawa książek biblioteki ubogich uczniów	40	97
Przybory naukowe uczniów	90	58
Na kosztą leczenia uczniów	105	73
Zapomogi na wycieczkę	105	17
Inne zapomogi (odzież, pomoc stała lub przygodna na utrzymanie)	190	71
Razem wydatków	<u>770</u>	<u>06</u>

WYKAZ IMIENNY OFIARODAWCÓW, KTÓRZY ZŁOŻYLI DATKI NA „PUSZKĘ” NA RĘCE UCZNIÓW ZAKŁADU W CZASIE FERII BOŻEGO NARODZENIA.

Klasa I A.

Na ręce ucznia Böhma złożyli P. p.: J. Böhm 5 K; ucznia Buchwald a P. p.: Fr. Rygiel 2 K, Fr. Knyps 1 K, D. Knypsówna 1 K, A. Knypsówna 1 K, F. Łojek 1 K, J. Paszek 1 K; ucznia Czako n a P. p.: J. Czakon 3 K, G. Czakonówna 3 K, A. Czakon 2 K, J. Klimosz 2 K, R. Wałach 1 K, J. Gonsiorek 2 K, H. Gonsiorek 2 K; ucznia G o l i k a P. p.: F. Bielesz 20 h, M. Waszut 20 h, A. Kolut 40 h, J. Matuszny 20 h, A. Ligocki 50 h, J. Legierski 40 h, J. Kukuczka 40 h, J. Legierski 40 h, P. Legierski 40 h, J. Legierski 40 h, J. Stańko 20 h, J. Zawada 40 h, J. Urbaczka 20 h, J. Fiedor 60 h, H. Frantzl 1 K, J. Legierski 20 h, J. Haratyk 4 K, J. Golik 2 K, M. Rucki 1 K, A. Golik 40 h, J. Haratyk 1 K, J. Haratyk 20 h, P. Haratyk 1 K, Fr. Majeranowski 1 K, P. Bielesz 40 h; ucznia K a j z a r a P. p.: Kajzar P. 1 K, J. Mrowiec 1 K, J. Goszyk 1 K, J. Ofiok 1 K, J. Kajzar 1 K, J. Kajzar 1 K, K. Buzek 50 h, H. Mrowiec 50 h, J. Kajzar 50 h, A. Królówna 40 h, K. Koźdoń 30 h, J. Stonawski 20 h, A. Baron 30 h, A. Ofiok 30 h, A. Hławiczówna 30 h; ucznia K o p l a P. p.: R. Czakon 3 K, J. Białas 40 h, J. Sajdok 20 h, Fr. Stryczek 20 h, J. Lazar 20 h, L. Gawłowski 30 h, J. Kopel 3 K, J. Wyleżuch 20 h, Fr. Kobuszek 20 h, J. Uchyła 20 h, A. Domeny 30 h, Z. Winiarski 1 K, T. Hirnyj 1 K, T. Kasparzik 40 h, Fr. Farana 50 h; ucznia

Koźdonia P. p.: P. Koźdoń 2 K, P. Glajcar 60 h, P. Niemiec 1 K, J. Walczysko 60 h, J. Glajcar 1 K, J. Glajcar 1 K, J. Franek 40 h, M. Sikora 60 h, J. Baron 30 h, L. Waszut 1 K, Szcztukowski 1 K, M. Koźdoń 50 h; ucznia Londzina P. p.: L. Londzin 1 K, N. N. 1 K, ks. Fr. Hawlas 2 K, N. N. 1 K, Obracaj 1 K, E. Nemetz 2 K, Fr. Krzemień 2 K, A. Wojnar 1 K, L. Pollak 50 h, R. Fiksek 1 K, N. N. 1 K, Czytelnia Katolicka w Trzyńcu 1 K, E. Czesch 1 K, J. Kajzar 1 K, A. Ruschka 40 h, M. Nanta 1 K, P. Siwy 50 h, Szarunann 30 h, Nemetz 1 K, K. Grycz 1 K, Hecht 1 K, J. Fussek 50 h, K. Hermann 1 K, A. Cieślak 30 h, T. Kawuloń 50 h, K. Podeszwa 1 K, Fr. Motzk 1 K, Rusek 1 K, Frischgumund 20 h, H. Pasch 1 K, M. Walek 60 h, R. Brachaczek 50 h, Z. Koloczek 50 h, W. Braier 80 h, J. Biedrawa 1 K, Em. Chobot 1 K, N. N. 30 h, J. Kokotek 2 K, N. N. 20 h, Kaszper 1 K, S. Roth 50 h, H. Kubok 1 K, M. Klimoszowa 1 K, W. Kisza 50 h, J. Raszka 60 h, Wachala 80 h, A. Gaszczyk 1 K, Fr. Holeksa 80 h, A. Jurzyca 1 K, R. Szkuta 50 h, J. Suchoń 50 h, J. Horwat 50 h, J. Dróżd 50 h; ucznia Machalicy P. p.: J. Machalica 60 h, T. Machalica 1 K, K. Hałas 40 h, L. Kaliwoda 30 h; ucznia Schmidta P. p.: W. Schmidt 1 K, W. Schmidt 2 K, H. Schmidtowa 1 K, K. Ryglewicz 5 K; ucznia Stracha P. p.: ks. J. Nidecki 1 K, J. Szałpka 40 h, J. Gruszczyk 20 h, J. Hefer 20 h, H. Bojda 40 h, J. Strach 50 h, J. Strach 1 K; uczniowie Kola czk ó w n y P. p.: J. Michalski 1 K, R. Kolaczek 1 K, F. Durczok 1 K, W. Haja 1 K, J. Kolaczkowa 1 K, A. Smółka 1 K, Fr. Tomiczek 1 K, J. Węglarzy 1 K, T. Śpiewok 20 h, A. Bogocz 20 h, W. Kłoczek 20 h, J. Czaja 40 h, L. Kopel 30 h, Handzel J. 40 h, K. Lazar 1 K, J. Kopel 50 h, R. Fusik 40 h, T. Zdziebło 1 K, A. Konieczny 20 h, M. Konieczna 40 h, A. Urbankówna 40 h, Z. Pawełkówna 1 K, Sw. Kumer 1 K, K. Blattl 1 K, J. Szubra 1 K, Latzl 1 K, I. Gold 1 K, B. Kolaczkówna 1 K, Fr. Chlebik, Fr. Karwański 1 K, J. Walica 1 K, Bracia Kolaczkowie 1 K 40 h. Razem: 160 K.

Klasa I B.

Na ręce ucznia Duławy złożyli P. p.: J. Schmid 1 K, J. Gruszka 1 K, W. Hochwälder 50 h, P. Adamietz 40 h, J. Krzymień 1 K, Fr. Brzezina 30 h, J. Oborny 50 h, P. Grygier 50 h, E. Hochwälder 50 h, E. Czipka 1 K, J. Kubisz 1 K, J. Sodzawiczny 1 K, K. Folwarczny 1 K, Fr. Rygma 1 K, J. Guznod 1 K, A. Grygier 60 h, P. Fusik 1 K, J. Oborny 50 h; ucznia Gąbzdyla P. p.: Fr. Gąbzdyl 1 K, Fr. Machej 1 K; ucznia Glejca P. p.: J. Glajc 20 h, J. Nowak 20 h, J. Nowak 20 h, J. Glajc 60 h, E. Kirsch 1 K, ks. J. Jirzik 1 K, M. Glajc 20 h, J. Kostka 20 h, Fr. Glajc 40, E. Glajc 80 h., Fr. Kostka 10 h; ucznia Kłody P. p.: ks. Edw. Lincer 1 K, T. Satara 60 h, J. Caputa 1 K, J. Kajzar 1 K, J. Krupa 60 h, J. Glajcar 40 h, P. Matloch 40 h, J. Wojtas 40 h, J. Walkarz 1 K, J. Nowak 1 K, E. Grycz 40 h, J. Walczysko 40 h, J. Wojnar 40 h, P. Kłoda 1 K, J. Kłoda 50 h; ucznia Niemca p. J. Niemiec 1 K; ucznia Nowaka Pawła P. p.: K. Junga 2 K, P. Macura 1 K, P. Kania 40 h, J. Skulina 60 h, Fr. Piszut 40 h, J. Nowak 50 h, K i J. Nowak 40 h, P. Łabuda 40 h, A. Walica 30 h, J. Chlebus 2 K, Fr. Lipa 30 h, A. Rożka 1 K, P. Walica 50 h, J. Wojnar 40 h, J. Hliśnikowski 40 h, J. Kasztura 40 h, J. Łabuda 40 h, J. Kula 80 h, P. Śniegoń 40 h; ucznia Nowoka Alojzego P. p.: J. Macura 50 h, Fr. Tomanek 1 K, J. Podgojski 50 h, J. Nowok 1 K, J. Michalik 50 h, J. Oszelda 40 h, J. Grycz 1 K; ucznia Symbola p. I. Sembol 1 K; ucznia Sikory P. p.: P. Gazurek 1 K, R. Ku-

balok 2 K, ks. Piotr Moroń 5 K; ucznia Szczępyki P. p.: ks. K. Kasperlik 2 K, ks. Olszak 5 K, P. Masny 1 K, Fr. Wieliczka 1 K. Razem 68 K.

Klasa II.

Na ręce ucznia Bagińskiego złożyli P. p.: I. Bagiński 1 K, R. Lehmann 60 h, Fr. Cylan 1 K, Malinowski J. 1 K, Lubojacki J. 80 h, J. Januszowski 1 K, M. Paduchowa 1 K, Fr. Mokrysz 1 K, Fr. Kriegler 80 h, Mamica 1 K, Rucki J. 1 K, B. Gogler 1 K, M. Szlapeta 60 h, A. Paduch 60 h, F. Gillar 60 h, Juwa 1 K, J. Kunz 1 K, J. Lipowski 1 K, Ks. proboszcz A. Waschitz 20 h; ucznia Cholewy P. p.: A. Cholewa 5 K, J. Sikora 1 K; ucznia Gajdaćzka P. p.: J. Gandra 60 h, J. Grycz 5 K, P. Zielina 2 K, J. Mrozek 1 K, M. Franek 60 h, J. Franek 60 h, P. Kokotek 2 K, E. Gajdaćzek 1 K, J. Gajdaćzek 1 K; ucznia Kłyszczca P. p.: J. Kłyszcz 3 K, E. Kłyszcz 40 h, Z. Pudełko 20 h, J. Banot 60 h, A. Drong 1 K, J. Chromik 30 h, J. Kłyszcz 20 h, A. Pudełko 20 h, H. Kłyszcz 50 h, J. Wawrzyk 1 K, J. Zawadzki 1 K, J. Olszar 1 K, J. Folwarczny 1 K, J. Branny 1 K, Fr. Fober 60 h, J. Hess 60 h, J. Neumann 80 h, A. Szlauer 40 h; ucznia Kobici P. p.: Fr. Kobiela, Zarzeczce 1 K, ks. J. Kunz, Bronów 2 K, J. Mikołajczyk 1 K, ks. Olszak 2 K, J. Ozaist 1 K, ks. I. Skotnica 2 K; ucznia Kocura P. p.: A. Strzondała 1 K 16 h, J. Hudziec 20 h, S. Surawski 1 K, M. Pawińska 64 h, J. Chybiorz 60 h, Fr. Janik 1 K, J. Dubijański 1 K, E. Geller 1 K, Fr. Święciezyk 20 h, P. Kruppa 20 h, J. Kajstura 20 h, J. Kopiec 20 h, Fr. Wałęczek 20 h, Strzondała J. 20 h, Fr. Gabzdyl 20 h, Soboszek Fr. 20 h, Nikiel J. 40 h, J. Kajstura 1 K, Fr. Kocur 1 K; ucznia Lasoty P. p.: A. Danyś 40 h, K. Matusiak 2 K, P. Perlik 1 K; ucznia Macury P. p.: A. Kajzarowa 60 h, J. Poncza 1 K, J. Bock 1 K, A. Jasiowa 2 K, Fr. Francus 1 K, K. Żurek 1 K; ucznia Martinka P. p.: J. Martinkówna 10 h, Fr. Fojcik 1 K, Gabryel Martinek 1 K, A. Martinkówna 1 K, Stwiertnia 1 K, P. Boszczyk 1 K, J. Martinek 1 K; ucznia Motyki p. I. Motyka 1 K; ucznia Pachola P. p.: J. Węglarzy 2 K, J. Czaja 1 K, A. Smółka 50 h, W. Gabzdyl 60 h, Fr. Konieczny 1 K, N. N. 1 K, F. Durczok 1 K, K. Friedel 1 K, J. Friedel 1 K, A. Pachol 1 K; ucznia Pajaka P. p.: Fr. Czakon 1 K, J. Pajak 3 K, J. Mamica 60 h, F. Schubert 2 K; ucznia Pastuchy P. p.: Fr. Pastucha 2 K, J. Bolek 1 K, ks. Stanisław Weissmann 5 K, I. Borkowski 1 K; ucznia Ponczy P. p.: K. Taraba 50 h, J. Krygiel 1 K, R. Cichy 1 K, J. Poncza 1 K, J. Chmiel 1 K, J. Kotula 1 K, K. Świder 1 K, J. Pawełek 2 K, J. Janczar 1 K; ucznia Probosza P. p.: Gryczowa kwotę 1 K, J. Peterck 1 K, A. Berger 1 K, W. Płoszek 50 h, M. Kornuta 20 h, Śliwka 20 h, Polok 50 h, A. Łysek 20 h, J. Wojnar 20 h, Molloch 60 h, A. Kokotek 50 h, P. Kleis 20 h, Szczygiel 40 h, A. Maudrysz 50 h, H. Holländer 40 h, Poncza 40 h, Przeczka P. p.: K. Przeczek kwotę 2 K 10 h, P. Bobek 1 K, A. Toman 1 K, K. Poman 1 K, W. Knieżek 50 h, J. Jasiok 40 h, Ks. J. Mamica 1 K; ucznia Raszki P. p.: J. Raszka 2 K, M. Raszka 1 K, J. Raszka 1 K, P. Roik 1 K, A. Starzyk 40 h, J. Sikora 40 h, J. Cieńciała 40 h, J. Szteffek 40 h, P. Szteffek 40 h, J. Raszka 30 h, P. Raszka 40 h, J. Raszka 20 h, J. Kulig 20 h, J. Cholewik 10 h, M. Zamarski 40 h; ucznia Sabeli P. p.: J. Lasota 1 K, K. Matusiak 1 K, Wojnar 1 K, J. Ciosk 1 K; ucznia Skuliny P. p.: H. Skulina 2 K, A. Skulima 1 K, E. Ehler i K. N. Rosenberg 1 K, N. Wrama 1 K, A. Jezisek 1 K, J. Muzyczka 1 K, W. Teichmann 1 K, A. Benda 1 K, A. Hammerschlag 1 K, J. Neumann 1 K, N. Bronner 1 K, Szewczyk 1 K, H. Knych 1 K, J. Solich 60 h, R. Pry-

mula 1 K, W. Wolf 1 K, J. Kwaśnica 1 K, N. Białoń 1 K, E. Wechsberg 1 K; ucznia Stańka P. p.: J. Zając 40 h, H. Troszok 30 h, A. Janeczko 30 h, K. Troick 40 h, J. Staniek 2 K, L. Stańkówna 1 K, J. Gruszka 40 h, Goldfinger 30 h, J. Grzybek 1 K, ucznia Stokłosa P. p.: A. Król 1 K; ucznia Żagana P. p.: J. Placzek 1 K, L. Żagan 4 K, L. Czakan 2 K; uczenicy W. Macurównie P. p.: J. Głajcar 3 K, K. Macurówna 50 h, J. Macura 50 h, M. Spicerowa 50 h, M. Macurówna 20 h, N. N. 20 h, Z. Szczukówna 20 h, W. Macurówna 50 h, J. Badura 50 h, Z. Śliwkówna 30 h, A. Macura 1 K, St. Macura 40 h, B. Macurówna 25 h, A. B. 20 h, J. Kajzarowa 60 h, I. Buzek 1 K, N. N. 50 h, J. Krzyżanek 50 h, ks. J. Kubaczka 1 K, W. Zemann 2 K, Górniakowa 5 K, Cienciąła 1 K, A. Kuliszowa 1 K, E. Chambers 1 K, A. O. Rose 1 K, Heczko 1 K, H. Fröhlichowa 20 h, N. N. 20 h, ks. A. Żlik 2 K, A. Karell 2 K, M. G. 40 h, J. Szczuka 30 h, J. Szczuka 20 h, Tadeusz Dyboski 1 K, J. Dyboska 1 K, M. Dyboska 1 K, P. Raszka 1 K, ks. Dr. J. Pindór 2 K, S. Cienciąła 1 K, Eckertowa 1 K, pr. L. Eckert 1 K, A. Kolarzówna 1 K, N. N. 1 K, A. Bobkówna 1 K. Razem 227 K 55 h.

klasa III A.

Na ręce ucznia J. Badury złożyli P. p.: A. Badura 1 K, J. Zahradnik 30 h, J. Koziółek 1 K, J. Cienciąła 1 K, P. Śliż 60 h, M. Gogółka 80 h, A. Szturc 1 K, A. Cienciąła 60 h, J. Cienciąła 20 h, J. Kaszper 40 h, M. Myrdan 1 K, J. Lipka 40 h, J. Stec 1 K, P. Stalmach 80 h, A. Cieślak 60 h, J. Bezeeny 1 K, J. Kantor 40 h, A. Ullorz 40 h, A. Pastuszek 20 h, J. Kral 30 h, J. Szurman 40 h, P. Kłapsia 30 h, J. Matuszek 40 h, J. Jasiok 40 h, P. Kulig 40 h, F. Maryniok 3 K, P. Hławiczka 40 h, J. Baeza 60 h, J. Figuła 60 h, P. Franek 80 h, J. Gaura 40 h, P. Gibiec 40 h, J. Trombik 60 h, J. Cichy 30 h; ucznia J. Badury P. p.: J. Sztwiertnia 1 K, K. Palarczyk 1 K, ks. K. Tesarcik 2 K, P. Badura 1 K, P. Badura 60 h; ucznia Brannego P. p.: A. Branny 1 K, A. Branny 1 K, I. Bilko 1 K, J. Cieplik 40 h, J. Danel 50 h, M. Franek 80 h, F. Gawłowski 1 K, F. Kantor 1 K, A. Francuz (starszy) 40 h, A. Francuz (młodszy) 1 K, J. Krzywoń 40 h, J. Pszczółka 1 K, R. Macura 1 K 20 h; ucznia Ciałotnego P. p.: P. Wigłasz 20 h, K. Nawrat 20 h, J. Małysz 40 h, J. Chmiel 40 h, J. Zmuda 60 h, J. Branny 60 h, A. Zmuda 40 h, J. Samiec 10 h, J. Marosz 20 h, F. Matuszek 50 h, J. Matuła 1 K, J. Ciałotny 1 K, J. Stokłosa 1 K, K. Kral 20 h, J. Recman 20 h, P. Folda 20 h, J. Jastrzębski 30 h, Z. Wuzik 12 h; ucznia Cienciąły P. p.: J. Kaszper 1 K, J. Cienciąła 1 K, A. Chodura 50 h, J. Sikora 1 K, P. Rucki 50 h, P. Kajzar 50 h, P. Kaleta 30 h, J. Rucki 40 h, F. Pniok 40 h, Anna Pniok 40 h, J. Pniok 40 h, P. Brzeżek 1 K, J. Sikora 40 h, J. Sikora, kier. 1 K, P. Rucki 1 K, J. Chlebek 60 h, P. Kiszka 40 h, M. Cienciąła 30 h, J. Matuszek 30 h; ucznia Flaczka P. p.: J. Flaczek 1 K, P. Brandys 20 h; ucznia Kłody P. p.: P. Koziół 2 K, P. Zielina 20 h, J. Malec 80 h, J. Ożana 1 K 40 h, J. Bollek 1 K, P. Cichy 1 K, J. Kłoda 50 h, P. Mamicia 1 K, A. Drozd 1 K, P. Kowula 50 h, A. Fober 40 h, J. Rucki 40 h, S. Wechsberg 1 K, P. Malec 1 K, J. Żarłok 1 K; ucznia Króla P. p.: P. Kempny 30 h, F. Zareba 1 K, J. Król 70 h; ucznia Mokrosza P. p.: A. Rada 12 h, Henryk Lipka 10 h, F. Molendowski 10 h, J. Kozoczek 10 h, A. Śmiga 10 h, I. Mokrosz 20 h, E. Mokrosz 12 h, J. Rozbrój 20 h, J. Matuszyński 10 h, H. Chlebek 50 h, L. Chlebek 30 h, J. Nowak 30 h, A. Rada 50 h, K. Kotuła 20 h, J. Fanny 40 h, K. Szymczyk 10 h, J. Zając 20 h, S. Zając 20 h, Karol Mikula 20 h, J. Radwaniok 20 h, J. Firla 20 h, A. Wąs 40 h, J. Trela 20 h,

J. Mokrzycki 10 h, A. Michał 10 h, F. Hrabiec 20 h, J. Janas 40 h, J. Zajic 50 h, K. Janas 20 h, J. Janetta 20 h, F. Mackowski 20 h, J. Bączek 6 h, K. Baranek 20 h, I. Szkuta 40 h, A. Mokrosz 1 K; ucznia Obracaja P. p.: A. M. 1 K, J. Kubok 1 K, B. Obracaj 10 h, H. Obracaj 10 h, J. Obracaj 2 K, J. Hławiczka 1 K, J. Szczuka 20 h, Z. Szczuka 20 h, J. Szczuka 1 K, Jait Szczuka 1 K; ucznia Poloka P. p.: L. Polok 2 K, K. Cienciała 1 K, J. Jonszta 30 h, L. Rzyman 1 K, A. Fukała 60 h, G. Cienciała 1 K, W. Urban 60 h, F. Sznappa 60 h, J. Folwarczny 1 K, A. Faja 60 h, J. Pawlas 60 h, P. Myrdacz 1 K, F. Bura 1 K, A. Guziur 60 h, R. Kaleta 60 h, J. Rzyman 60 h, J. Dorda 1 K, F. Kożusznik 60 h, J. Rucki 50 h, K. Chlebek 20 h, J. Wałach 20 h; ucznia Pytlika P. p.: J. Pytlik 1 K, B. Kupka 1 K, J. Kupka 1 K, J. Bystroń 40 h, R. Kozubek 40 h, A. Foltyn 40 h, R. Babisz 40 h, A. Kupka 40 h, K. Pytlik 1 K, J. Klausner 1 K, P. Pytlik 1 K, K. Cimała 1 K, J. Heryan 60 h; ucznia Raszyka P. p.: F. Kula 60 h, J. Raszyk, ucz. 10 h, ks. J. Jansa 3 K, J. Broda 1 K, J. Motyka 30 h, J. Foltyn 1 K, J. Prachowski 1 K, F. Raszyk 2 K, J. Paździora 1 K, F. Lankocz 2 K, Branisz 1 K, Józef Golasowski 40 h, J. Pawlik 60 h, J. Gajda 40 h, J. Motyka 40 h; ucznia Rządka P. p.: J. Klepacz 40 h, St. Rządka, gajowy 1 K, E. Stebel 40 h, A. Pietrosz 40 h, A. Kufa 30 h, M. Ślisz 30 h, P. Gaidzica 50 h, J. Bajtek 1 K, F. Frech 30 h, J. Sobel 1 K, J. Lauc 30 h, J. Bartulec 10 h, A. Pileh 20 h, A. Czyż 40 h, Z. Polak 40 h; ucznia Schindlera P. p.: A. Branny 4 K, F. Walarus 2 K, P. Tomanek 2 K, F. Zertka 1 K, F. Schindler 1 K, A. Bury 1 K, M. Lasota 1 K; ucznia Szkańdery P. p.: P. Szkańdera 1 K, A. Szkańdera 1 K, T. Rygiel 2 K, J. Gomola 50 h, ucznia Sztefka P. p.: L. Kostka 40 h, A. Mokrosz 2 K, F. Sztefek 40 h; ucznia Trombika P. p.: J. Cienciała 1 K, J. Siostrzonek, P. Trombik 1 K; ucznia Weissa P. p.: Dr. J. Michejda 5 K, Dr. St. Michejda 1 K, H. Weiss 1 K, A. Gaszkówna 50 h, M. Nowakówna 50 h, J. Gibiec 1 K, P. Mitrega 1 K, Księgarnia Stella 1 K, Fr. Ondra 50 h, Bartosik 50 h, S. Holländer 50 h, Dr. Opalski 1 K, Dr. Dyboski 2 K, Wieroński 1 K, W. Stanek 1 K, Łabędź 20 h. Razem 177 K 2 h.

Klasa III B.

Na ręce ucznia Boćka złożyli P. p.: P. Bocek 4 K, J. Bocek 1 K, A. Bocek 1 K, P. Bojko 1 K, P. Lipowski 1 K; ucznia Brachaczka P. p.: ks. Knyps 2 K, J. Spandel 60 h, J. Fukała 60 h, J. Fukała 80 h, F. Rzeziak 1 K, S. Sikora 40 h, J. Cebula 1 K, J. Hansel 1 K, F. Fukała 1 K, K. Gorecki 1 K, J. Chudzik 1 K, J. Krzystek 40 h, L. Spandel 40 h, F. Chmiel 1 K, J. Brachaczek 1 K; ucznia Frischer'a P. p.: W. Frischer 1 K, L. Gerstner 50 h, J. Schönberg 1 K, I. Korn 20 h, J. Statter 1 K, Bartosik 20 h, W. Sroka 20 h, S. M. 20 h, I. F. 1 K, S. B. 20 h, J. Bauman 50 h, M. Lustgarten 50 h, W. Goldsand 20 h, R. Goldsand 20 h, H. Tesarczyk 50 h, A. Marcinek 50 h, J. Łabędź 50 h, Wieroński 50 h, Księgarnia Stella w Cieszynie 1 K, Mitrega i Wzajemna Pomoc 1 K, Spółka spożywcza 1 K, P. Wiesner 50 h, Dr. Dyboski 1 K, ks. Londzin 1 K, Dr. Michejda 1 K, Weiss 40 h, K. Urbańska 40 h, Z. Serog 1 K, Gwoździwicz 1 K, Marcinek 2 K; ucznia Górniaka P. p.: P. Górniak 1 K, E. Górniakowa 1 K, E. Sztwiertniowa 1 K, A. Górniak 40 h, H. Bobkówna 40 h, H. Borkała 20 h, A. Krężółkówna 20 h, J. Krężołek 1 K, J. Krężołek 10 h, A. Krężółkówna 10 h, A. Górniak 40 h, H. Kozieł 5 h, Z. Górniok 5 h, E. Górniok 10 h, W. Górniok 10 h, E. Górniok 10 h, P. Górniok 5 h, A. Kaleta 20 h, B. Kotuła 1 K 60 h, Tomiczek 1 K, F. Gnida 1 K, M. Górniok 5 h, M. Krężołek 14 h, J. Górniak 10 K, A. Kokotek

1 K; ucznia Grodyńskiego P. p.: Dr. A. Grodyński 2 K, A. Grodyńska 2 K, St. Grodyński 1 K, B. Grodyński 2 K, Dr. I. Pienerth 2 K, Dr. W. Gross 2 K, J. Słowiaczek 1 K, Dr. Schneidmesser 2 K, Dr. Kordac 2 K, Dr. St. Michejda 1 K, Dr. Kleinberg 2 K, ks. J. Londzin 1 K, J. Handzel 1 K, B. Heczko 1 K, Dr. Kotas 1 K, Dr. Opalski 1 K, Dr. Müller 2 K; ucznia Kołdra P. p.: W. Twardzik 2 K, J. Kaleta 1 K, A. Cieciała 1 K, P. Santarius 1 K, F. Bystroń 1 K, P. Kożusznik 1 K, J. Roman 2 K, M. Folwarczny 60 h, J. Polok 1 K, J. Herman 1 K, S. Palowski 1 K, K. Dzik 1 K, J. Chwistek 60 h, M. Chmiel 1 K, J. Kawka 1 K, J. Kawka 1 K, P. Żwak 1 K, K. Pawlas 80 h, J. Dzik 1 K, J. Kołder 60 h, J. Kożusznik 50 h, F. Czerweny 40 h, J. Wojnar 30 h, F. Niemiec 1 K, K. Musioł 1 K, J. Suchanek 1 K, J. Kożusznik 1 K, K. Kotuła 2 K, R. Kożusznik 1 K, R. Lanzer 1 K, J. Klimsza 1 K, H. Gawlas 50 h, A. Kołder 1 K; ucznia Malejki P. p.: A. Malejka 4 K, A. Grzybowski 20 h, I. P. 40 h, J. Głombik 50 h, Kwaśniewicz 20 h, A. Baraj 20 h, Pardawy 40 h, J. Peter 40 h, K. Wawrzeczka 40 h, F. Farnik 40 h, M. Skrzypek 20 h, A. Płużek 50 h, Dr. Kłuszyński 2 K, S. Kiebiak 4 K; ucznia Pindura P. p.: J. Pindur 4 K, P. Kapsia 20 h, N. N. 30 h, N. N. 50 h, N. N. 40 h, N. N. 30 h, K. Heczko 1 K, J. Kulik 40 h, J. Turek 40 h, J. Lubojacki 1 K, J. Januszewski 60 h, M. Pindurówna 1 K, L. i K. Pindur 1 K; ucznia Sikory P. p.: J. Sikora 2 K, J. Dudka 20 h, J. Cieśla 20 h, J. Pustówka 1 K, P. Pinkas 40 h, P. Cholewa 1 K, Dr. J. Kisiała 3 K, J. Sikora 2 K, J. Kozieł 1 K, M. Cieśla 20 h, P. Makula 20 h, Z. Bujok 20 h, J. Bujok 40 h, J. Sikora 1 K, Z. Neumann 50 h, P. Sikora 2 K, M. Król 20 h; ucznia Szmeji P. p.: J. Nowak 1 K, P. Dziech 60 h, K. Natonek 40 h, J. Barszcz 20 h, F. Promelius 50 h, J. Plonka 1 K, K. Jagiełło 30 h, E. Duda 1 K, F. Szmeja 1 K; ucznia Tepera P. p.: J. Halama 1 K, K. Nawrat 1 K, J. Kaleta 1 K, A. Teper 1 K, J. Teper 2 K, J. Teper 1 K, P. Sztwiertnia 1 K, J. Wojnar nr. 84 1 K, A. Wojnar 1 K, J. Wojnar 1 K, J. Wojnar 1 K, J. Matuła 1 K, F. Nowak 1 K, J. Michalczek 1 K, J. Pisz 1 K, M. Hławiczkowa 1 K, J. Zelbor 60 h, J. Górniak 1 K, P. Sikora 1 K; ucznia Urbańczyka P. p.: F. Urbańczyk 2 K, ks. K. Chrobok 2 K, T. Golachowski 1 K, F. Kuczmierezyk 2 K, J. Kupka 1 K; ucznia Wojny P. p.: L. Konarska 50 kop., H. Wojna 1 rb., L. Dąbrowska 50 kop., F. Lubiński 1 rb., Z. Ł. 1 rb., A. Szezojecki 50 kop., W. B. 50 kop., Z. N. 50 kop., M. S., S. S., W., S., 50 kop., J. W. 3 rb., R. R. 1 rb.; ucznia Zembola P. p.: F. Sitek 1 K, F. Bajorek 1 K, F. Kkrzystek 2 K, J. Wrancka 2 K, Fr. Jeżowicz 2 K, J. Zembol 1 K, P. Zielina 1 K, Swaczyna 1 K, W. Bagiński 1 K, E. Szewczyk 1 K, J. Przeczek 1 K, H. Sznappa 1 K, K. Gałuszka 1 K, L. Feber 2 K, B. Duda 1 K, F. Pietrasch 1 K, A. Böhm 1 K, F. Szewiczek 1 K, R. Zembol 1 K; uczeniicy Wandy Friedlówny P. p.: F. Friedel 2 K, J. Friedlówna 1 K, W. Friedlówna 1 K, M. Friedel 1 K, M. Czyż 1 K, N. N. 10 h, N. N. 20 h, N. N. 50 h, N. N. 30 h, N. N. 20 h, T. Prus Al. Golasowski 1 K, Fr. Małysz 1 K, M. Robak 1 K, B. Alfons 20 h, Pukała 1 K, Rybarski 50 h, A. Piechaczek 50 h, A. Maulez 50 h, Mitrega 1 K, J. Matuszek 20 h, Łasztówka 40 h, J. Mrózek 50 h, Chodura 20 h, K. Czyż 40 h, K. Chmiel 40 h, C. Thora 60 h, Fołtyń 1 K, J. Golasowski 60 h, Zamarski 40 h, W. Wilczek 60 h, J. Kolarczyk 60 h, J. Czerny 30 h, F. Czerny 40 h, Rusek 60 h, Strycharczyk 40 h, A. Nardelli 1 K, J. Böhm 1 K, J. Dnaper 20 h, H. Małysz 20 h, Szewiczek 1 K, K. Baron 60 h, J. Friedel 60 h, J. Friedel 60 h., K. Friedel 20 h, Jura 40 h, F. Małysz 1 K, N. N. 40 h, T. Gorgol 30 h, A. Maşior 40 h, Pajdzik 10 h, Wawitz 30 h. Razem 276 K 84 h.

Klasa IV.

Na ręce ucznia B o l k a złożyli P. p.: ks. J. Manica 4 K, T. Cholewa, nauczyciel 1 K, Klimsza, nauczyciel 2 K, J. Pawlas 1 K, F. Kaszper 1 K, K. Kaszper 1 K, Fr. Ścieżka, nauczyciel 1 K, ks. Czyż 1 K, Morcinek, nauczyciel 1 K, K. Taraba 50 h, H. Kubiczek, nauczyciel 1 K, Z. Janik 50 h; ucznia B u c h t y P. p.: W. Skubiejski 1 K, J. Kunz 50 h, J. Buchta 1 K, ks. adm. J. Kolticka 2 K, F. Pagiella 30 h, F. Pieczonka 40 h, W. i E. Buchtówna 60 h, E. Skubiejska 1 K, J. Pieczonka 1 K, J. Kabiesz 1 K; ucznia F r a n k a P. p.: P. Badura 1 K, P. Oszelda 1 K, J. Bajtek 40 h, J. Feranc 30 h, P. Kubezca 50 h, J. Klus 40 h, J. Pniok 40 h, J. Mucha 60 h, A. Badura 1 K, P. Mrózek 1 K, P. Smolan 20 h, J. Franek 1 K 20 h; ucznia H a n d a złożyli P. p.: Dr. J. Hand 2 K, W. Hryń 1 K; ucznia K o z u s z n i k a P. p.: P. Kozusznik 1 K, K. Möhlwalt 1 K, K. Konieczny 1 K, W. Wójcik 60 h, R. Welszar 1 K, J. Nowak 1 K, K. Wałowy 1 K, H. Ziffer 1 K, J. Santarius 20 h, J. Bar 1 K, P. Śliwka 1 K, J. Sarganek 1 K, J. Sikora 1 K, K. Chobot 20 h, M. J. Heytacz 60 h, Fukala 20 h, P. Sarganek 60 h; ucznia L i b e r d y P. p.: J. Liberda 1 K 20 h, Beck 20 h, J. Soika 3 K, J. Kotyrla 1 K, J. Poloczek 40 h, J. Liberda 80 h, J. Cymorek 2 K, J. Tacina 40 h, J. Szczepański 2 K, Stonawski 4 K, J. Szczepański 2 K; ucznia K r z y w o n i a P. p.: Pustówka 1 K, Fr. Przeczek 1 K, I. Kotas 1 K, J. Matuszek 1 K, L. Falter 1 K, K. Kuzniak 1 K, J. Żurek 30 h, J. Kempny 30 h, F. Loska 10 h, J. Botorek 30 h, S. Dominik 30 h, H. Blichot 30 h, J. Broda 30 h, F. Goeman 30 h, K. Poneza 40 h, J. Wiczcerek 60 h, P. Kozieł 50 h, M. Golas 1 K, J. Lis 40 h, P. Konieczny 1 K, J. Przeczek 30 h, P. Górniak 20 h, J. Sikora 20 h, F. Bolek 20 h, P. Przeczek 30 h, P. Krzywoń 50 h; ucznia M a c h a l i c y P. p.: M. Machalicowa 2 K; ucznia M o l i P. p.: A. Mola, J. Mola 2 K, J. Klimek 2 K, A. Wróbel 1 K; ucznia N o w a k a P. p.: ks. J. Tagliaferro 2 K, Olszani-kowa 60 h, St. Olszanik, ucz. II. kl. 20 h, W. Mastalerz 40 h, W. Krafczyk 20 h, F. Ligeza 1 K, G. Mazur 30 h, J. Dudek 40 h, Onyszkiewicz 40 h, W. Magiera 50 h, W. Magierówna 30 h, J. Zajac 1 K, J. Wojnar 1 K, J. Nowak 50 h, J. Ślęczka 40 h, J. Fielek 20 h, S. Kalasiewicz 36 h, G. Goldmann 1 K; ucznia O r s z u l a k a P. p.: ks. A. Olszak 5 K, ks. Kaszperlik 3 K, Dr. J. Darocha 2 K, Dr. Grünzweig 2 K, A. Müller 4 K, Eisenbach 2 K, S. Czudak 2 K, Niemczyk 1 K, N. Goldberg 1 K, A. Arkulary 1 K; ucznia R y m o r z a P. p.: J. Sztwiertnia 30 h, E. Sztwiertnia 20 h, A. Kotas 30 h, A. Kotasowa 20 h, P. Rymorz 50 h, M. Rymorzowa 20 h, Z. Rymorzówna 20 h, A. Rymorz 20 h, A. Rymorz 1 K, A. Rymorzowa 1 K, A. Rymorzówna 20 h, Z. Rymorzówna 20 h, J. Rymorz 20 h, P. Rymorz 30 h; ucznia S k u l i n y P. p.: J. Skulina 2 K; ucznia S t a s i a złożyli P. p.: P. Oczko 2 K, M. Staś 1 K, J. Staś 1 K, A. Staś 1 K; ucznia S t o n a w s k i e g o P. p.: J. Stonawski, O. Stonawska 50 h, ks. J. Stonawski 50 h, E. Stonawska 50 h, A. Kajzarowa 1 K, E. Gryczowa 1 K, Stonawski 2 K 50 h; ucznia S z c z e p a n k a P. p.: L. Dänemar 1 K, J. Kajzar 1 K, J. Szczepanek 2 K, J. Buzek 3 K; ucznia U n u c k i P. p.: ks. A. B. 1 K, H. Burkowa 1 K, Buzek 60 h, J. Unucka 1 K, A. Unucka 1 K, L. Unucka 40 h, H. Unucka 20 h, J. Unucka 40 h, A. i S. J. 50 h, A. Łukasowa 1 K; ucznia Z y c h a P. p.: J. Gwóźdek 40 h, A. Helis 50 h, A. Littner 50 h, W. Holeczak 5 K, Razem 160 K 46 h.

Klasa V.

Na ręce ucznia B u c h w a ł d k a złożyli P. p.: K. Klimsza 2 K, A. Winowski 1 K, F. Buba 1 K, J. Czakoj 1 K, A. Szczurek 2 K, B. F. 2 K;

ucznią Chmiela P. p.: Dr. Duda 1 K, S. Firla 1 K, L. Urban 60 h, J. Przybyła 1 K, H. Paździóra, kier. szkoły w Stonawie nr. 3 1 K, J. Jarosz, Szonów 1 K, H. Cienciałówna 1 K, E. Cienciała 1 K; ucznią Donocika P. p.: L. Korzeniowski 1 K, A. Spacil 2 K, Fr. Donocik 1 K; ucznią Franka P. p.: F. Kłósko 50 h, P. Franek 4 K, K. Franek 1 K, P. i L. Franek 90 h, J. Bittner 60 h, L. Bittner 2 K, M. Bittner 50 h, I. Bittner 50 h, P. Lazar 1 K, J. Buzek 40 h, T. Kubisz 1 K, J. Danyś 50 h, P. Mitura 1 K, P. Danyś 50 h, J. Szurman 60 h, R. Firla 2 K, B. Glesinger 2 K, J. Wałach 1 K, J. Franek 1 K, J. Lanz 1 K; ucznią Gańczarczyka P. p.: F. Przybyłka 5 K, J. Tyrna 1 K, M. Waleczek 1 K, K. Tomaszek 2 K, F. Śliż 2 K, ks. J. Krucina 10 K, ks. A. Machalica 5 K, J. Wawerka 2 K, J. Kawulok 1 K, ks. J. L. 1 K, J. Macura 1 K, J. Raszka 2 K, T. Rybica 2 K, P. Kłósko 1 K; ucznią Krużółka P. p.: J. Krużolek 1 K; ucznią Kuglina P. p.: J. Mehofferowa 1 K, F. Gołda 25 h, Tatar 25 h, M. Kuglin 1 K; ucznią Machcińskiego P. p.: A. Buliński 1 rb., M. Machcińska 1 rb, N. N. 1 rb. 50 kop., J. Machciński 1 rb.; ucznią Michejdy P. p.: ks. K. Michejda 2 K, P. Michejda 2 K, E. Michejdowna 40 h, A. Matulowa 40 h, N. N. 2 h, K. Brzękała 8 h, T. Michejda 10 h; ucznią Skupienia P. p.: J. Marek 2 K, F. Wicka 2 K, J. Marek 1 K, J. Kożuszniak 50 h, F. Pawlas 50 h, J. Kawalec 50 h, F. Cimała 1 K, J. Dzik 50 h, B. Jaworek 50 h, J. Adamek 50 h, J. Raidus 40 h, N. N. 1 K, E. Postulka 1 K, A. Adamek 1 K, K. Chmiel 1 K, K. Rzyman 1 K; ucznią Śliwki p.: J. Śliwka 1 K; ucznią Staszki p.: P. Staszko 1 K; ucznią Trombika P. p.: J. Trombik 1 K, T. Farny 10 K; ucznią Uhera P. p.: A. Uher 2 K 90 h, S. Wzattek 2 K, J. Wzattek 2 K, J. Wzattek 1 K, R. Halfar 50 h, L. Piegrzymek 1 K, M. Piegrzymkówna 1 K, J. Antoszyk 60 h, ks. A. Gałuszka 1 K, R. Budnik 1 K; ucznią Wałachia P. p.: P. Brzezina 1 K, J. Zientek 1 K, K. Chwistek 50 h, J. Wałach 1 K, P. Wałach 1 K; ucznią Wrattnego P. p.: L. Wratty 1 K, J. Wratty 1 K, F. Wratty 1 K, R. Klepek 1 K, J. Szweda 1 K, H. Polak 1 K, F. Kretschmann 2 K, J. Chomik 1 K, F. Szweda 1 K, J. Franek 40 h, M. Sobel 40 h, J. Siwek 90 h. Razem 144 K 5 h.

Klasa VI.

Na ręce ucznia Czaputy złożyli P. p.: J. Motzko 4 K, K. Czaputa 2 K, A. Choma 2 K, J. Klimek 1 K, E. Bobik 1 K; ucznią Głombka P. p.: F. Głombek 50 h, F. Palowski 1 K, A. Śliwka 20 h, R. Żyła 10 h, J. Kocur 20 h, J. Wróbel 10 h, B. Kozieł 20 h, B. Czopek 10 h, S. Żebrok 10 h, S. Pieczonka 20 h; ucznią Goszyka P. p.: J. Goszyk 1 K, H. Kiełczewska 5 K, Szatrowska 1 K, M. P. 1 K, J. Duława 50 h, J. Niemiec 50 h; ucznią Górnioka p.: A. Górniok 1 K; ucznią Janika P. p.: I. Stonawski 1 K, A. Raszka 1 K, Z. Kurc 60 h, J. Heczko 40 h, J. Wojnar 20 h, A. Mitrega 80 h; ucznią Jeżowicza p.: J. Jeżowicz 1 K; ucznią Kobielusza P. p.: N. N. 30 h, E. Majeranowski 1 K, N. N. 1 K, D. Kurowski 1 K, ks. Janoszek 5 K, Legierski 1 K, Grochowski 1 K, M. Kobielnus 2 K; ucznią Kubisza P. p.: K. Pacuła 1 K 60 h, J. Kubisz 2 K 40 h, J. Lasota 2 K; ucznią Morcinka P. p.: Szczepan Piechaczek 1 K, N. N. 1 K, J. Mroziak 12 h; ucznią Niemca P. p.: Dr. J. Niemiec 1 K, J. Niemiec 1 K, M. Gólfarbowa 1 K, A. Langer 1 K, K. Kwiatkowski 50 h, Stanisław Ślusar 50 h; ucznią Poloczka P. p.: ks. J. Londzin 4 K, Dr. Pinert 2 K, Schneider 2 K, Kasprzak 2 K, Radocki 1 K, ks. Ferdecki 2 K, ks. A. Kaczmarski 2 K, ks. J. Sikora 2 K, ks. W. Kasperlik 2 K, ks. Franciszek Kałuża 2 K, J. Schneider 1 K 40 h; ucznią Popka P. p.: K. Gonsiorek 2 K, ks. Chrobok

2 K, ks. Gazurek 2 K, Trzaskalik 20 h, Wratny 20 h, ks. J. Szweda 20 h, K. Polak 20 h, J. Woźnica 20 h, A. Popek 1 K, M. Popek 1 K, A. Kocyan 1 K, L. Żymła 40 h, S. Szyja 20 h, R. Koczy 40 h, J. Kynas 1 K, A. Witoszek 2 K, W. Juraszek 40 h; ucznia Rakowskiego P. p.: Rakowski J. 1 K, Kotas 20 h, Pilch 2 K, P. Liberda 1 K, J. Kotas 1 K, J. Cienciąła 1 K, J. Matula 1 K, A. Śniegoń 1 K, Z. Kadłubiec 1 K; ucznia Rykały P. p.: P. Heczko 1 K, ks. K. Michejda 3 K, A. Wałach 60 h, J. Labaj 1 K, P. Kotas 60 h, J. Jeżowicz 2 K, A. Chodura 60 h, P. Ostruszka 2 K, J. Heczko 40 h, J. Rykała 1 K; ucznia Śliwy P. p.: Stanisław Śliwa 50 h, ks. Tomasz Ciszek 60 h, A. Wrzos 20 h, S. Śliwa 50 h, Dr. E. Schindling 1 K, J. Oleszkiewicz 20 h, Roman Śliwa 20 h; ucznia Świby P. p.: L. Świba 1 K, J. Gawlas 20 h, P. Heller 20 h, J. Kawik 20 h, J. Heller 20 h, J. Fax 20 h, Dr. J. Kisiała 2 K, K. Ermann 20 h, J. Mach 1 K 20 h, N. N. 40 h, J. Madzia, J. Heller 20 h, J. Staś 20 h, J. Pietrzyk 20 h, J. Heller 20 h, P. HOLEKSA 20 h, M. Faxówna 20 h, A. Przikryłowa 30 h, J. Przikrył 50 h, J. Maciejczek 1 K, J. Moskała 2 K, A. Mach 40 h, J. Kozieł 20 h, P. Rudzicki 20 h, J. Macura 20 h; ucznia Urbańczyka P. p.: ks. Fr. Niemiec 2 K, G. Janeczko 2 K, W. Konerski 2 K, J. Urbańczyk 1 K, R. Kielar 1 K, Piwowarski 1 K, Razem 136 K 2 h.

Klasa VII.

Na ręce ucznia Hławiczki P. p.: A. Hławiczka 1 K, K. Hławiczka A. Hławiczka 20 h, S. Hławiczka 20 h, E. Rybka 20 h; ucznia Janiurka P. p.: ks. Buryan 2 K, ks. J. Wrzoł 2 K, S. Sauer 1 K, W. Raszyk 1 K, M. Marcolowa 1 K, M. Janiurkówna 1 K 20 h, J. Janiurek 2 K, W. Bura 1 K, J. Lebedzik 5 K, A. Sauerówna 2 K, S. Doleżał 1 K 20 h, J. Rojczyk 1 K, R. Zuberek 1 K, ks. Knypś 2 K, Fr. Kwaśnica 1 K, M. Dziedzic 1 K, Jarzębiński 1 K; ucznia Kotas P. p.: Knab Bogdan 1 K, Kubica J. 1 K, Knab R. 1 K, Kubica J. 1 K, Siwy K. 1 K, Kubica A. 1 K, Szarowski K. 1 K, Nowak E. 1 K, Konieczny Adolf 1 K, ks. J. Folwartschny 1 K, Barzykowski, kier szybu 2 K, S. Kuźnik 1 K, Altmann E. 1 K, H. Ziffer 2 K, Halfar 1 K, Buzek B. 1 K 50 h, Rajmund Moritz 1 K, Mohwald 2 K, J. Sykała 2 K, D. Freundlich 40 h, J. Nowak 1 K, J. Kiedroń 1 K, Dr. Buzek 2 K, N. Better 1 K, Nowak R. 1 K, N. N. 40 h, J. Gwóźdź 1 K, Fukała R. 20 h, Br. Jaśkiewicz 50 h, Śliwka P. 60 h, J. Jarosz 1 K, St. Zakrocki 1 K, J. Haydukiewicz 1 K, K. Berger 1 K, M. Wechsner 60 h, H. Walicka 40 h, S. Dzierzkowski 40 h, F. Szarowski 2 K; ucznia Kozieła P. p.: A. Kozieł 50 h, P. Kozieł 50 h; ucznia Maulca P. p.: K. Czyż 1 K, J. Kłoda 50 h, W. Kłodowa 50 h; ucznia Mazura P. p.: ks. J. Ryzek 1 K, J. Malinowski 5 K, S. Sikora 1 K, F. Hannak 4 K, F. Hojda 1 K, ks. S. Kukła 2 K, A. Urbanekówna 2 K 40 h, M. Polockkówna 1 K, J. Mazur 1 K; ucznia Musioła P. p.: F. Żyła 1 K, F. Czerner 1 K, J. Machaczek 60 h, S. Adamczyk 1 K, J. Sosna 1 K, R. Janoszek 1 K, J. Borlitz 1 K, A. Wróbel 1 K, Lacheta 1 K, Macura 1 K, J. Babisz 1 K 50 h, A. Babisz 1 K, F. Steffek 40 h, J. Płoszek 1 K, A. Moczydła 1 K, J. Mitasz 1 K, J. Starostka 1 K, J. Sobocik 1 K, M. Raab 90 h, ks. H. Dziekan 1 K, ks. Teofil Budny 1 K; ucznia Mżik P. p.: ks. T. Dudek 3 K, ks. Klusek 2 K, J. Kubik 2 K, Dr. Knapczyk 3 K, Januszewski 2 K, A. Pawlikowa 1 K, Fr. Wolny 2 K, Pytel 1 K, Stokłosa 1 K, Kłuszyńska 1 K, Mżik 1 K, Żyła 1 K, Koźdoń 1 K, Chowaniec 1 K; ucznia Trombali P. p.: A. Koczvara 3 K, F. Gałuszka 1 K, ks. H. Mieloch 3 K, J. Trombala 1 K, E. Janowski 1 K; ucznia Włosoka P. p.: A.

dam Włosok 4 K, A. Włosok 1 K, J. Włosok 1 K, A. Żwak 1 K, J. Bobek 60 h, K. Goldberger 50 h, R. Moran 3 K, J. Sikora 60 h, J. Krzystek 1 K, J. Niemczyk 60 h, J. Maceczek 40 h, P. Nowak 1 K, Z. Przeczek 1 K, J. Szkuta 1 K, J. Grycz 1 K, Fr. Włosok 1 K, J. Szczepański 2 K, P. Tomoszek 1 K, ks. K. Kulisz 5 K, P. Sabella 2 K, J. Zagóra 1 K, Fr. Maceczek 50 h, J. Sikora 1 K. Razem 172 K.

Klasa VIII.

Na ręce ucznia Biłki P. p.: ks. Paździora 1 K, R. Siwek 40 h; ucznia Brannego P. p.: K. Domagalska 2 K, E. Branna 1 K, K. Junga 1 K, J. Chlebus 1 K, P. Branny 50 h, J. Diehl 1 K, I. Domagalski 3 K, J. Zielina 1 K 50 h, H. Zielina 1 K; ucznia Danki P. p.: ks. N. N. 1 K, J. Danko 2 K, A. Studencki 1 K, O. Schull 1 K, G. Brzeżek 40 h, W. Tomiak 50 h, A. Minkiński 1 K, Męczywor 1 K, M. Wróbel 2 K, Sommer 1 K, Pilarz L. 70 h, Wręzek 50 h, Dr. N. N. 1 K, N. N. 1 K, M. U. 20 h, Fr. K. 30 h, Br. Królikowski 40 h; ucznia Dąbrowskiego P. p.: ks. E. Brzuska 2 K, W. Dąbrowski 4 K; ucznia Dzikiewicza P. p.: W. Dzikiewicz 10 K, M. Kluz 50 h, N. N. 50 h, Nowak 50 h, Dr. Zieliński 2 K, Popławski 50 h, N. N. 1 K, N. N. 1 K, N. N. 1 K, Żółkiewska 1 K, N. N. 1 K, N. N. 50 h, K. R. 1 K, B. S. 50 h, N. N. 1 K, Porębski 50 h, N. N. 50 h, N. N. 1 K, J. K. 1 K, Z. K., L. C., M. O. 1 K, Z. 1 K, M. 1 K, N. N. 1 K, N. N. 50 h, N. N. 50 h, N. N. 50 h, N. N. 50 h, N. N. 50 h, N. N. 50 h, N. N. 1 K, N. N., 1 K, N. N. 2 K, N. N. 2 K; ucznia Farnego P. p.: J. Farny 1 K, J. Sabaj 1 K, J. Ramszowa 2 K, E. Sikora 1 K; ucznia Gryczyza J. P. p.: Dr. Kiszka 2 K, W. Wojnar 1 K, J. Wojnar 1 K, ks. Oskar Michejda 2 K, J. Michejda 1 K, J. Ciemała 1 K, P. Góra 1 K, prof. J. Kukucz 1 K, K. Mrowczyk 1 K, M. Gryczowa 1 K, J. Grycz 2 K; ucznia Gryczyza P. P. p.: P. Chlebek 60 h, J. Stonawski, inż. 2 K, P. Mamica 2 K, J. Mamica senior 2 K, J. Mamica jun. 2 K, J. Biedrawa 2 K, N. N. 1 K, J. Grycz 2 K, A. Wojnar 1 K, N. N. 9 h, N. N. 10 h, A. Huppert 40 h, J. Szczuka 1 K, A. Eisner 1 K, J. Kral 20 h, P. Sikora 30 h, Samek A. 1 K, A. Grycz 1 K, J. Szalbot 1 K; ucznia Hrycka P. p.: J. Hrycek 60 h, A. Kantor 60 h, P. Kaleta 1 K, P. Heczko 1 K, P. Hrycek 40 h, J. Loder 30 h, J. Tacina 1 K, Filia Tow. Oszcz. i zał. w Jabłonkowie 2 K, Fr. Santarius 1 K, J. Heczko 5 K, L. Heczówna 1 K, P. N. 1 K, K. Nikodem 50 h; ucznia Kalety P. p.: ks. Matuszyński 4 K, J. Wagner 1 K, Fr. Mikula 40 h, J. Piegrzymek 1 K, J. Szczerba 60 h, ucznia Kopecia P. p.: J. Kopeć 1 K 20 h, A. Kobiński 50 h, J. Kopeć 2 K, B. Zawadzki 1 K 30 h; ucznia Kuli P. J. Kula 2 K; ucznia Michejdy P. p.: ks. Fr. Michejda 5 K, J. Michejda 1 K, A. Sikora 2 K, J. Zientek 1 K, P. Mamica 1 K, P. Kuła 1 K, O. Stonawska 1 K; ucznia Moronia P. p.: J. Kędzior 1 M 50 fen., J. Lazar 1 M 50 fen., P. Wiera 2 M, Fr. Jakubowski 2 M, Lewandowski 2 M, J. Piechulek 2 M, St. Szopa 2 M; ucznia Niemczyka P. p.: J. Niemczyk 1 K, P. Kowala 20 h, ks. K. Michejda 2 K, ks. O. Michejda 1 K, M. Michejdowa 60 h, A. Niemczykowa 60 h; ucznia Pastuchy P. p.: Fr. Kunz 60 h, R. Kunz 60 h, J. Juraszek 1 K, K. Franek 1 K, J. Biernat 1 K, J. Biernat 60 h, P. Pollak 1 K, ks. I. Mellin 3 K, J. Kotlerla 1 K, A. Matuszek 1 K, H. Gross 1 K, K. Legin 1 K, J. Drobisz 1 K, A. Filip 1 K, J. Sikora 1 K, P. Niedoba 20 h, J. Juraszek 1 K. Razem 201 K 90 h.

W całości złożono kwotę 1723 K 84 h.

Wszystkim P. T. Ofiarodawcom za łaskawe datki wyraża dyrekcya najgorętsze podziękowanie.

XII.

Sprawa fizycznego rozwoju i zdrowia młodzieży.

W roku ubiegłym równie, jak w latach poprzednich, dbano w miarę możności o zdrowie młodzieży i pomyślny jej rozwój fizyczny. Przez ścisłe przestrzeganie czystości w budynku szkolnym, wentylowanie sal szkolnych i zapuszczenie podłóg olejem, pył pochłaniającym, starano się w obrębie Zakładu uczynić zadość wymaganiom higieny. Niestety sam lokal szkolny nie odpowiada zgoła celowi. Rozmiary sal szkolnych przeważnie bardzo szczupłe, w kilku klasach dający się dotkliwie odczuwać brak światła, skutkiem czego w miesiącach zimowych odbywa się nauka prawie regularnie przy sztucznem oświetleniu, wadliwe i dla zdrowia uczących i uczniów bardzo szkodliwe ogrzewanie sal zapomocą piecyków żelaznych starej konstrukcyi, które nie dają nigdy jednostajnej temperatury, a blisko pieca siedzących uczniów narażają na stałe ziębienie się, mimo częstej wentylacyi trudność utrzymania w klasach czystego powietrza, przesyconego w porze zimowej wyziewami z okryć, które uczniowie z konieczności wnoszą do klas i zawieszają na ścianach, brak bowiem w budynku zupełnie miejsca na szatnie lub choćby wieszadła na korytarzach, ciasnota korytarzy i klatki schodowej, wprost uniemożliwiająca uczniom opuszczanie klas w czasie przerw w dni niepogodne, wychodki bez przedsińków, brak odpowiedniego podwórza dla rekreacyi na przerwach w dni pogodne, brak sali gimnastycznej, sali egzortacyjnej, sali rysunkowej, zupełny brak lokalu na pomieszczenie tak gorąco zaleconych w nowym „Planie“ pracowni dla wolnych ćwiczeń uczniów w zakresie nauk przyrodniczych -- oto niedomagania, które dowodzą, że budynek ten, przerobiony z domu mieszkalnego na szkołę, nie zaspokaja nawet elementarnych wymagań higieny i pedagogii i musi być w bardzo krótkim czasie zastąpiony nowym gmachem.

Przestanki między godzinami przepędzali uczniowie w dni pogodne z konieczności przed budynkiem, na ulicy, gdzie nie mogą zgoła używać swobody i ruchu -- z wielką szkodą dla zdrowia.

W wypadkach chorób uczniowie doznawali opieki ze strony tutejszych lekarzy, przedewszystkiem P. Dra R. Doryka, także P. P. Dra Czakerta i Dra Reicherta. Za trud, podejmowany bezinteresownie dla dobra młodzieży Zakładu Dyrekcya składa wymienionym Panom najgorętsze podziękowanie.

Obok nauki gimnastyki, której młodzież oddawała się, jak dawniej, z wielkiem zamiłowaniem, dostarczały młodzieży sposobności do użycia zdrowego ruchu i wypoczynku na świeżem powietrzu wspólne wycieczki w okolice, oraz gry i zabawy, odbywane regularnie w sobotę, w miesiącach wrzeźniu i październiku, w lecie od kwietnia do końca czerwca, często także w innych dniach tygodnia, pod kierownictwem zastępcy nauczyciela Szaitera na wynajętej na ten cel łące nad Olzą. Temu samemu celowi służyły pośrednio także wycieczki naukowe, urządzone z uczniami przez profesorów z poszczególnymi klasami, oraz wspólna wycieczka uczniów wszystkich klas w dniu 30. maja (p. Kronika Zakładu). W tych wspólnych zabawach młodzież brała bardzo żywy udział, ze szczególnem zamiłowaniem oddawali się uczniowie grze w piłkę nożną.

Nauka zręczności

(pod kierownictwem naucz. K. Buzka).

Nauki zręczności, zaprowadzonej przed dwoma laty w Zakładzie, udzielano także w ubiegłym roku szkolnym w czasie od 1. listopada do 30. kwietnia. Dla odmiany i poczynienia doświadczeń zaprowadzono w tym roku dział snycerstwa. Młodzież wykonywała według ułożonego planu naprzód ćwiczenia w różnych cięciach, zapoznała się z różnymi motywami, a następnie zastosowywała je do różnych przedmiotów, służących do praktycznego użytku, zdobiąc je robotą snycerską, wykonywano więc ozdobne ranki, podstawki, krzyżyki, konsole i t. p. Zaletą nauki snycerstwa jest jej wyższa zdolność kształcenia uczucia piękna i czystości i możliwość zajmowania się niem i w życiu pozaszkolnym; nie każdy może mieć w domu warsztat stolarski lub ślusarski, ale każdy może mieć szafkę z przyborami do snycerstwa. Ujemną stroną zaś, szczególnie dla młodzieży szkolnej, to brak przy snycerstwie większego wysiłku fizycznego, który równoważyłby wysiłek umysłowy ucznia. Jednakże przez wyglądanie desek heblem, wyrzynanie piłką i wykończanie wyrobów innymi przyrządami znalazła i praca wysiłkowa pewne zastosowanie. W nauce brało udział 12 uczniów z klasy III. i IV. Szczególną pilnością i wytrwałością odznaczali się: Krzywoń, Machalica, Nowak, Rymorz, Rzadek i Stonawski.

Wolne ćwiczenia uczniów klasy V. w zakresie biologii

(pod kierownictwem prof. Wł. Wajdowicza).

Jak w latach ubiegłych, prowadzono i w obecnym roku szkolnym pracownię biologiczną (w drugim półroczu). Cały czas poświęcono niemal wyłącznie pracom z zakresu botaniki. Poznano postać i budowę najpospolitszych glonów, chowanych w jednym na razie i małym akwaryum. Uboecznie zaznajomili się uczniowie z niektórymi przedstawicielami formy akwaryjnej (Cypris, Cyclops, Asellus, larwy chrzączek i t. d.). Następnie poznali pleśnie i porosty. Resztę czasu poświęcono wewnętrznej, mikroskopowej budowie roślin naczyniowych. — W pracach brało udział 6 uczniów klasy V. w dwu partyach po dwie godziny. Spostrzeżenia utrwalano i kontrolowano zapomocą rysunków, wykonywanych przez niektórych uczniów z rzetelną precyzją. Ogółem wykonano mikroskopowych prac około czterdzieści. Ci sami uczniowie przejdą w I. półroczu następnego roku kurs zootomii. Już w tym roku zgromadzili sobie potrzebny materiał preparacyjny.

Kurs ćwiczeń w strzelaniu.

W ćwiczeniach w strzelaniu brali udział uczniowie VII. i VIII. klasy. Uczestnicy kursu (w liczbie 24) poznali naprzód broń palną w ogólności, a karabin wojskowy w szczególności, zaznajamiając się z jego częściami składowymi, ich celem i działaniem, z amunicją i patronami. Niebawem przystąpiono do części praktycznej: uczniowie uczyli się rozkładać, składać i czyścić karabin, potem mierzyć do tarczy, oraz strzelać kapslami na małą odległość. Nauczyszcy

się potem oceniania odległości, przeszli do strzelania ostrymi nabojami na wojskowej strzelnicy, mierząc do mniej i bardziej odległych tarcz. Nauka trwała od 10. grudnia do końca maja, odbywała się w 2 godzinach tygodniowo. Kierownikiem kursu był porucznik piechoty p. Kreiczik.

Spis uczniów przy końcu roku szkolnego 1910/11.

Uczniowie chlubnie uzdolnieni oznaczeni są drukiem rozstrzelonym.

I. A klasa. Böhm Karol, Buchta Józef, Buchwałd Sylwester, Cholewik Jan, Cielepa Franciszek, Czakon Bruno, Gabryś Karol, Golik Ernest, Goszyk Józef, Hławiczka Andrzej, Kajzar Karol, Kopel Wojciech, Koźdoń Paweł, Londzin Józef, Machalica Józef, Masny Karol, Niemiec Paweł, Olszar Jan, Pastucha Rudolf, Schmidt Wiktor, Strach Franciszek, Teper Tadeusz, Unueka Henryk, Wafach Karol, Wieliczka Jan, Wojnar Rudolf, Kolaczkówna Marya (pryw.). Razem 26 i 1 prywatystka.

I. B klasa. Balcarek Franciszek, Balcarek Ludwik, Bartecki Teofil, Cienciąła Jan, Duława Rudolf, Faja Józef, Gabzdyl Teofil, Gajdaczek Antoni, Gleic Alojzy, Hadyna Jan, Kłoda Karol, Kurowski Józef, Motyka Antoni, Niemiec Karol, Niemczyk Wiktor, Nowok Paweł, Nowok Alojzy, Prachowski Edward, Pustówka Karol, Raszyk Wilhelm, Sembol Izidor, Sikora Jan, Stec Franciszek, Szczypka Franciszek, Zabawski Władysław. Razem 25.

II. klasa. Bagiński Ignacy, Duda Franciszek, Firla Rudolf, Fojkies Józef, Foltyn Alojzy, Franek Alojzy, Gabryś Jan, Gajdaczek Alojzy, Góra Jan, Hannak Ernest, Heeczko Józef, Cholewa Gustaw, Kiedroń Franciszek, Kłyszcz Jan, Kobiela Ludwik, Kocur Franciszek, Kubisz Stanisław, Lasota Jan, Macura Leonard, Mamica Jan, Martinek Konrad, Motyka Ignacy, Opołka Ludwik, Pachol Engelbert, Pałaj Józef, Pastucha Adolf, Pawlas Adolf, Pończa Jan, Probosz Paweł, Prowdzik Gustaw, Przeczek Robert, Pudelko Antoni, Rakowski Jan, Raszka Jan, Rusz Józef, Sabela Paweł, Sikora Adam, Sikora Franciszek, Skulina Józef, Staniek Franciszek, Stokłosa Józef, Suchanek Karol, Szczuka Karol, Urbanek Justyn, Wawrzacz Jan, Wojnar Jan, Wojtek Władysław, Żagan Erwin, Macurówna Wanda (pryw.). Razem 48 i 1 prywatystka.

III. A klasa. Badura Jan, Badura Jerzy, Branny Franciszek Andrzej, Branny Franciszek Karol, Ciałotny Jan, Cienciąła Alojzy, Firla Jan, Firla Józef, Flaczek Paweł, Gwóźdek Sylwester, Kłoda Paweł, Koch Hermann, Koutnik Emil, Król Fryderyk, Mokrosz Alojzy, Obracaj Adam, Ostruszka Paweł, Polok Leopold, Pytlik Gustaw, Raszyk Jan, Rżadek Stanisław, Schindler Franciszek, Szkandera Jan, Sztefek Franciszek, Trombik Je-

rzy, Urban Alojzy, Węglorz Franciszek, Weiss Hermann, Kochówna Eleonora. Razem 28 i 1 prywatystka.

- III. B klasa.** Bachowski Roman, Boeck Alojzy, Brachaczek Rudolf, Danko Tadeusz, Friedel Stanisław, Friedel Mieczysław, Fri-scher Mojżesz, Głombek Józef, Górniak Józef, Grodyński Sta-nisław, Kołder Henryk, Kraina Gustaw, Malejka Leon, Matu-szek Ernest, Michejda Władysław, Niemiec Jan, Pindur Jan, Rojek Ludwik, Ryba Karol, Rymorz Paweł, Sikora Paweł, Śniegoń Karol, Szmeja Antoni, Teper Władysław, Urbań-czyk Erwin, Wojnar Janusz, Wojtek Jan, Zembol Maksymilian, Friedlówna Wanda (pryw.). Razem 28 i 1 prywatystka.
- IV. klasa.** Bolek Jan, Buchta Ferdynand, Cwiężka Józef, Dzięwoń-ski Stanisław, Franek Józef, Gieruszczak Wiktor, Hand Karol, Kożusznik Emanuel, Krzystek Józef, Krzywoń Karol, Liberda Jan, Machalica Adolf, Mola Alojzy, Nowak Franciszek, Nowak Henryk, Nowak Karol, Orszulak Jan, Poloczek Rafał, Rymorz Paweł, Skulina Wiktor, Sojka Jan, Staś Karol, Sto-nawski Paweł, Szczepanek Rudolf, Szweda Jan, Trojan Albin, Unucka Leon, Zych Ludwik. Razem 28.
- V. klasa.** Buchwałdek Franciszek, Chmiel Alojzy, Donocik Alojzy, Farny Tadeusz, Franek Jan, Gańczarezyk Franciszek, Hławiczka Stanisław, Koch Maks, Krużolek Jan, Kuglin Wilhelm, Machciński Ignacy, Macura Władysław, Michejda Tadeusz, Mirocha Tomasz, Serog Wiktor, Sie-mienik Alojzy, Siwek Józef, Skupień Ludwik, Śliwka Karol, Sobel Michał, Staszko Adam, Trombik Ka-rol, Uher Augustyn, Wałach Adam, Wratny Adolf. Razem 25.
- VI. klasa.** Czaputa Józef, Franek Karol, Głombek Franciszek, Go-szyk Oskar, Górniok Andrzej, Hellstein Józef, Janik Antoni, Jeżowicz Jan, Kobielusz Tomasz, Kocych Karol, Ku-bisz Jerzy, Morcinek Jan, Niemiec Jan, Ochodek Józef, Poloczek Józef, Poppek Ferdynand, Rakowski Jan, Ry-kała Paweł, Świba Stanisław, Urbańczyk Józef. Razem 20.
- VII. klasa.** Buchta Henryk, Cieńciała Edward, Hławiczka Karol, Janiurek Jan, Klejnot Alojzy, Kotas Ferdynand, Kozieł Ka-rol, Kubiczek Karol, Lazar Adolf, Maule Karol, Mazur Fran-ciszek, Musioł Karol, Mżik Józef, Szoldra Henryk, Trombala Franciszek, Unucka Jan, Włosok Jan, Wojnar Jan.
- VIII. klasa.** Biłko Leopold, Brachaczek Ludwik, Branny Jan, Danko Władysław, Dąbrowski Włodzimierz, Dzi-kiewicz Władysław, Farny Józef, Franek August, Grycz Jerzy, Grycz Paweł, Hrycek Jerzy, Jursa Józef, Kaleta Ka-rol, Kopec Franciszek, Kula Józef, Michejda Jan, Milik Karol, Moroń Franciszek, Niemczyk Oskar, Niemiec Józef, Pastucha Franciszek, Singer Kazimierz, Szeruda Jan. Ra-zem 23.

XIII.

Ogłoszenie.

Wpisy do klasy I. przed ferjami odbywać się będą dnia 7. lipca rano od 8 do 10. godz. Egzamin wstępny rozpocznie się tegoż dnia o godz. 10., naprzód w części piśmiennej, następnie w ustnej.

Wpisy do klasy I. po ferjach, oraz wpisy uczniów nowo wstępujących do klas innych odbywać się będą dnia 15. września od godz. 3.—5. po południu i dnia 16. września od godz. 7¹/₂ do 9. rano. Egzamin wstępny do klasy I. odbędzie się dnia 16. września o godz. 9. rano.

Przyjęcie do klasy I. jest zależne od egzaminu wstępnego, przy którym wymaga się z religii takich wiadomości, jakich nabyć można w pierwszych czterech latach szkoły ludowej, z języka polskiego i niemieckiego biegłości w czytaniu i pisaniu, znajomości najgłówniejszych rzeczy z nauki o formach, biegłości w rozbiorze gramatycznym zdań rozwiniętych i znajomości ortografii, z rachunków biegłości w czterech działaniach rachunkowych liczbami całemi.

Powtórzenie egzaminu wstępnego w tym samym roku nie jest dozwolone ani w tym ani w innym zakładzie na mocy rozp. min. z dnia 2. stycznia 1886 roku. W razie wprowadzenia w błąd dyrekcyi w tym względzie nastąpi wydalenie ucznia z zakładu (wyjątkowo dopuszczalne jest powtórzenie egzaminu wówczas, jeśli pierwszy egzamin, złożony niepomyślnie, odbywał się w zakładzie o innym języku wykładowym i wypadł według orzeczenia komisji niepomyślnie skutkiem niewystarczającej znajomości tego języka u kandydata).

Egzamina wstępne do klas od II.—VIII., oraz poprawcze dla klas od I.—VIII., odbywać się będą 16. września od godz. 8. do 12.

Wpisy uczniów do klas od II.—VIII. odbywać się będą dnia 16. września od godz. 4 do 6. Uczniowie mają przedłożyć przy wpisach ostatnie świadectwo szkolne.

Wszyscy nowo wstępujący uczniowie mają się zgłaszać do zapisu w kancelaryi dyrekcyi w towarzystwie rodziców albo ich zastępców i wykazać się metryką (listem rodzynym) i świadectwem szkoły ludowej, jeżeli do niej uczęszczali, a jeżeli chcą wstąpić do klasy II., III., IV., V., VI., VII. lub VIII., ostatniem świadectwem szkolnem, zaopatrzonem uwagą, że uczeń może być przyjęty w innym zakładzie; nadto mają złożyć takse wstępną w kwocie 4 K 30 h, a wszyscy uczniowie bez wyjątku datek na środki i zbiory naukowe w kwocie 2 K 10 h, oraz na przybory do zabaw i na atrament po 1 K.

Uczniowie repetenci, których uznano za nieuzdolnionych do następnej klasy oraz tacy uczniowie nie powtarzający klasy, którzy otrzymali w obydwu półroczach z połowy lub więcej przedmiotów stopień niedostateczny, muszą zakład opuścić.

Podania o pozwolenie pozostawienia ucznia takiego w zakładzie, jako też podania o pozwolenie powtórzenia egzaminu

z jednego przedmiotu po wakacjach, należy wnosić do c. k. Rady szkolnej krajowej śląskiej w Opawie na ręce Dyrekcyi zakładu najpóźniej do 12. lipca.

Rok szkolny 1911/12 rozpocznie się dnia 17. września o godzinie 9. rano uroczystem nabożeństwem.

W myśl instrukcyi wydanych przez c. k. śląską Radę szkolną krajową dla gospodarzy i odpowiedzialnych nadzorców rodzice i opiekunowie uczniów albo ich zastępcy są obowiązani porozumiewać się z dyrekcyą zakładu co do odpowiedniego pomieszczenia swoich wychowanków na tak zwanych stancyach (kwaterach). Szkoła bowiem tylko wtedy może zapobiegać skutecznie licznym szkodliwym wpływom zewnętrznym, na które jest narażona kształcząca się młodzież, jeżeli w swoich usiłowaniach doznaje pomocy ze strony opieki domowej. Gospodarze i odpowiedzialni nadzorcy, życzący sobie utrzymywać uczniów tutejszego zakładu na stancyi, mają się starać o pozwolenie na to u dyrekcyi zakładu, poczem otrzymają od niej „Przepisy dyscyplinarne“ i „Pouczenie“ wydane dla nich przez c. k. Radę szkolną krajową, których odbiór stwierdzą własnoręcznym podpisem na rodowodzie ucznia. Z treścią tych książeczek mają się dokładnie zapoznać celem skutecznego sprawowania nadzoru i przestrzegania porządku domowego i obowiązków, jakie na nich ciążyą wobec powierzonej ich pieczy młodzieży szkolnej.

U osób, które się nie postarają o pozwolenie trzymania u siebie uczniów na stancyi, nie będzie wolno uczniom tutejszego zakładu mieszkać.

W Cieszynie, dnia 6. lipca 1911.

Wiktor Schmidt,
c. k. dyrektor.

XIV.

Spis rozpraw i prac

zamieszczonych w dotychczasowych sprawozdaniach szkolnych
tutejszego zakładu.

1. Z roku: 1895—6. *Historia rzymska Kajusa Wellejusa Paterkula*. Ks. I. Przełożył na język polski i wstępem zaopatrzył Józef Ostrowski.
2. Z roku: 1896—7. *Historia rzymska Kajusa Wellejusa Paterkula*. Ks. II. Przełożył Józef Ostrowski.
3. Z roku: 1897—8. *Kilka druków polsko-śląskich z zeszłego i pierwszej połowy bieżącego stulecia z szczególniejszem uwzględnieniem innych książek polskich, używanych przez ludność polską w Księstwie Cieszyńskim*, — przez ks. Józefa Londzina.
4. Z roku: 1898—9. I. *Przekłady z literatury ruskiej*. II. *Z nie-tłómaczonych poezyi łacińskich Kaz. Sarbiewskiego*. III. *Aforyzmy* — przez Piotra Paryłaka.
5. Z roku: 1899—1900. *Ifigenia na Taurydzie*. Dramat w 5 aktach Goethego. *Wierszem miarowym przełożył Piotr Parylak*.
6. Z roku: 1900—1901. *Zaprowadzenie języka polskiego w szkołach ludowych w Księstwie Cieszyńskim*. Napisał ks. Józef Londzin.
7. Z roku: 1901—1902. *Stan szkół ludowych w Księstwie Cieszyńskim na początku XIX. stulecia*. Napisał ks. Józef Londzin.
8. Z roku: 1902—1903. *O poezyi ludowej na Śląsku cieszyńskim*. Napisał dr. Ernest Farnik.
9. Z roku: 1903—1904. *Bibliografia druków polskich w Księstwie Cieszyńskim*. Zestawił ks. Józef Londzin.
10. Z roku: 1904—1905. *Szkice z dziejów kultury Śląska*. Napisał prof. Fr. Popiołek.
11. Z roku: 1905—1906. *Miasta na Śląsku; zarys ich dawnego ustroju*. Napisał prof. Fr. Popiołek.
12. Z roku: 1906—1907. *Materyały do dziejów miast w Księstwie Cieszyńskim*. Napisał prof. Fr. Popiołek.
13. *O ruchach centralnych na krzywych, stopnia drugiego*. Napisał prof. Edmund Wierzbicki.
14. *Poczucie misyi u Słowackiego przed r. 1831*. Napisał prof. Henryk Maurer.
15. *Kilka słów o sposobie prowadzenia lektury łacińskiej w gimnazjum*. Napisał dyr. Wiktor Schmidt.

